

HISTORISCHE VERENIGING HARDINXVELD-GIESSENDAM

INHOUD

	pag.
Van de voorzitter	1
Reacties op het Mededelingenblad voorjaar 2007	2
De grenspaal	4
Het bestuur in actie	4
Herinneringen aan burgemeester De Boer	12
De HAGI-manifestatie (1957)	14
Genealogie en kwartierstaten	17
Poëzieversje	20
Het donkenlandschap in prehistorische tijd	21
't Peerd van Bergeijk	28
In en om de molen van Vermeulen in Hardinxveld	29
Mijn opa	45
Wetenswaardigheden	47
Recensies	50
Schenken	52
Aan tafel!	54
Publicaties en overige uitgaven	Omslag 3

Omslagfoto: De molen van Vermeulen (1900). Collectie Historische Vereniging

COLOFON

Uitgever	Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam
Hoofdredactie	J.F. Teeuw-van der Plas
Redactie	W.F. van de Bree-Ooms, A. Dubbeldam-van der Waal van Dijk
Foto's	Fotoarchief van de Historische Vereniging, J. Dubbeldam, J.J. van Houwelingen, W.F. van de Bree-Ooms
Druk en lay-out	Grafisch Bedrijf Tuijtel bv
Oplage	1000
Redactieadres	Amerhof 9, 3371 SZ Hardinxveld-Giessendam, telefoon 0184- 416380, e-mail: jannyteeuw@kpnplanet.nl
Verschijnen	Tweemaal per jaar en wordt gratis toegezonden aan de ca. 900 leden van de vereniging en de zusterorganisaties in de regio. Er is een beperkt aantal exemplaren beschikbaar voor belangstellenden, Losse verkoopprijs: € 3,50
Copyright	Overname van artikelen of gedeelten daarvan is toegestaan mits vermelding van de bron en toezending van een exemplaar.

BESTUUR

T. Sluimer	Parallelweg 126	3371 GE	Hardinxveld-Giessendam	0184-616107	voorzitter
W. F. van de Bree-Ooms	Buitendams 77	3371 BB	Hardinxveld-Giessendam	0184-614563	secretaris
A. Kampman-Timmer	Graafland 82a	2964 GA	Groot-Ammers	0184-601741	penningmeester
M. J. H. de Haan	Buitendams 4	3371 BL	Hardinxveld-Giessendam	0184-616586	archivaris
J. van den Bout	Rivierdijk 197	3372 BM	Hardinxveld-Giessendam	0184-616450	lid
J. Dubbeldam	Buitendams 134	3371 BN	Hardinxveld-Giessendam	0184-613938	lid
J. J. van Houwelingen	Kerkstoep 1	3372 DG	Hardinxveld-Giessendam	0184-617726	lid
A. Koorevaa	De Sav. Lohmanstraat 60	4207 NV	Gorinchem	0183-628647	lid
J. F. Teeuw-van der Plas	Amerhof 9	3371 SZ	Hardinxveld-Giessendam	0184-416380	lid
E. M. van Tilborg -van Wijngaarden	Grootveldsweer 81	3371 CB	Hardinxveld-Giessendam	0184-621237	lid

De minimum contributie voor 2007 bedraagt € 13,50. Voor leden tot 18 jaar en ouder dan 65 jaar € 11,00. Hogere bedragen zijn altijd welkom.
Bankrekening: 32.50.99.138, girorekening: 3879669. Bij elke betaling s.v.p. duidelijk uw lidnummer vermelden en wat u betaalt.

Donaties zien wij graag tegemoet. Zie voor meer info : www.hv-hardinxveld-giessendam.nl

VAN DE VOORZITTER

Na een natte zomer en een grauwe herfst naderen de donkere dagen voor Kerst weer. Tweeduizend zeven was voor de Historische Vereniging een bijzonder jaar. Na vele jaren Buitendams 4 is het HIC verhuisd naar Peulenstraat 243. Dat was wel even wennen. Als je op zaterdagmorgen in Buitendams winkeldienst had, was Arnold de Haan altijd bereikbaar om je met raad en daad bij te staan. Als iemand te laat kwam, of, wat ook wel eens is voorgekomen, helemaal niet op kwam dagen, dan was er geen man over boord. Arnold woonde daar toch en nam de zaak wel waar. In de Peulenstraat moet je op tijd zijn, temeer omdat de belangstelling zeker niet minder is geworden. De zaak loopt goed. Het is vaak gezellig druk op zaterdag tussen 10 en 12 uur. Arie Koorevaar en Jan Dubbeldam ontvangen hun genealogie klanten. Publicaties en oude foto's staan altijd in de belangstelling. Of zomaar een praatje. We hebben onze draai gevonden in de Peulenstraat.

OpenMonumentendag had als thema: Architectuur van 1900 tot 1960. Een wat moeilijk onderwerp. Daar hebben we niet zoveel van in ons dorp. Het oude gemeentehuis is wel het meest in het oog springend. Gebroeders Blokland, die er tegenwoordig kantoor houden, waren direct bereid om hun deuren te openen en toegang te verlenen naar de hal en de raadzaal, die nog vrijwel in oude staat is. We hadden het idee om bruidsparen die bij hun huwelijk op de trap op de foto waren gegaan, de kans te bieden dat nog een keer te doen. Naarmate de dag naderde werd ik onzekerder. Zouden er wel mensen komen. Ruimschoots voor het uur U waren we met vier bestuursleden aanwezig en tot onze opluchting kwam stipt om 10 uur het echtpaar Meerkerk-van Tricht. Hij strak in het pak en zij in haar trouwjurk die ze 38 jaar geleden ook had gedragen. Onze dag kon niet

meer stuk. En dat was nog maar het begin. Er kwamen nog meer bruidsparen gekleed in de oorspronkelijke outfit. Bij sommige dames gaf dat wat problemen. De voorkant van de bruidsjapon paste perfect. De achterkant vroeg soms om wat extra ruimte. Dat werd creatief opgelost met schaar en rijggaren. En dat allemaal in het toch wel erg sfeervolle oude gemeentehuis. De gebroeders Blokland boden naast de toegang tot hal en trouwzaal ook nog een gastvrij onthaal. Twee medewerksters boden iedereen koffie.

Het jaarlijkse overleg tussen Museum De Koperen Knop en de Stichting Dorpsbehoud heeft ook weer plaats gevonden. Drie belangrijke zaken kwamen daarbij aan de orde: Het in ere herstellen van de monumentencommissie. Het college van burgemeester en wethouders heeft die commissie opgeheven en de zorg voor monumenten ondergebracht bij de welzijnscommissie. Unaniem zijn wij van mening dat

die commissie bijzonder goed werk kan doen als het gaat om adviseren, maar dat wij als Hardinxveld-Giessendamers, meer dan wie ook, kunnen en willen bepalen wat monumenten zijn. Een tweede zaak is, dat we in principe besloten hebben dat alle zaken die De Koperen Knop en de Historische Vereniging in depot hebben (en dat zijn er nog al wat) gezamenlijk gaan beheeren. Het uitgangspunt daarbij is dat wij het zien als eigendom van de gemeenschap en niet als bezit van één van de beide partijen. De Stichting Dorpsbehoud heeft een landelijke subsidie gekregen om een monument voor Trijntje te realiseren. De oudst bekende vrouw werd in het weiland van de Bruin gevonden. Zij verdient het om herdacht te worden. Door haar zijn wij weer eens extra in de belangstelling gekomen.

Zevenduizend jaar cultuur.

Wat een voorrecht om hier te wonen.

Hardinxveld

[gem.: Hardinxveld-Giessendam, ZH] 1105 *Hendingfelde*; 1252 kopie 1338 *Hardingfelde*; 1288 *Hardinxvelt*; 14e eeuw *Herdinxvelt*; samenstelling van *veld* en **Herdinga*, dienstlieden of verwanten van de persoon **Herde* of **Harde* (roepvorm van samengestelde namen als *Hardemar* of *Leonhard*), dan wel lieden woonachtig op of bij de/het *herde*. *Veld* staat in de middeleeuwen veelal voor onontgonnen grond; maar heeft hier mogelijk al de latere betekenis 'ontwateringsseenheid'. Zie ook Boven- en Neder-Hardinxveld. 1380 *Giesen*; 1228 *Gien*; 1285 *Giesen*; 1287 *Gyssen*, *Ghyssen*; 1312 kopie 1350 *Ghiessen*, oude waternaam (vergelijk *Dommelen*) die waarschijnlijk samenhangt met germ. **geusan* 'krachtig stromen'.

Giessenburg

[gem.: Giessenlanden, ZH] 1573 *Giessenburg*, burg 'versteekte plaats, burcht', later ook 'voornaam huis', aan het water de Giessen.

Giessendam

[gem.: Hardinxveld-Giessendam, ZH] 1230 *Gysendam*; 1307 *Ghiessendamme*; 1514 *Gyessendamme*, dam 'waterkering om een waterloop te sluiten' in de rivier de *Giessen*. De naam van dit water houdt waarschijnlijk verband met germ. **geusan* 'krachtig stromen' (vergelijk nld. *geyser*, een Scandinavisch leenwoord afgeleid van het bijbehorende causatium **geujan* 'doen stromen'), zie *Giessen*.

Giessen-Oudekerk

[gem.: Giessenlanden, ZH] 1396 *Oudeghiesen*; 1514 *Gyssen Oudekerk*; samengesteld uit twee afzonderlijke namen. Voor de eerste, zie *Giessendam*. De toevoeging *Oudekerk* diende ter onderscheiding van het naburige, thans verdwenen *Giessen-Nieuwkerk*. Duidt dat (gedeelte van) *Giessen* waar de oude kerk staat.

REACTIES OP HET MEDEDELINGENBLAD VOORJAAR 2007

J.F. Teeuw-van der Plas

De verzorgde uitvoering

We hebben veel complimenten gekregen over de uitvoering van het laatste (en voorlaatste) nummer van ons mededelingenblad. De vierkleurenomslag en het aantal pagina's noodzaakten ons wel om dieper in de verenigingskas te duiken. De drukkerskosten rijzen tegenwoordig de pan uit. Toch zal het bestuur het blad gratis blijven verstrekken. Gelukkig zijn er leden die daarom wat extra's storten ter compensatie. Hartelijk dank daarvoor!

Anekdote

Op het artikeltje van pagina 41 kwam de volgende reactie: De burgemeester van Giessendam, die het briefje schreef, heette S. van Sittert. Het artikeltje stond niet in het A.D., maar in de Gorkumse Courant van 31 mei 2006. De auteur is René van Dijk.

Kwartierstaat

René van Dijk uit Gorkum, heeft in Genlias de volgende aanvulling gevonden in de kwartierstaat van Bas Boerman: Kwartier 17 is geboren te Ter Heijde op 18 september 1796 als dochter van Willem Hoogenraad en Dirkje Dijkhuizen en gehuwd te Monster op 25 juni 1821. Kwartier 33 heette Elzabena Ledebor.

Geslacht Kreukniet

De heer P.G. Kreukniet uit Gorinchem reageerde op de oproep van de heer Koorevaar. Hij gaf zijn 'werkstukken' die betrekking hebben op zijn familienaam aan de Historische Vereniging. Onze genealoog, de heer Koorevaar, was er verguld mee en heeft de gegevens al opgeslagen.

Herinneringen van bovenmeester D. Looy

De heer Looy was vol lof over het geplaatste schoolverhaal met de tekeningen van Dirk Blokland. Het contact van Dirk met zijn meester verloopt nog steeds genoeglijk. Te zijner tijd zullen we nog enkele "vroege" tekeningen van Dirk publiceren.

De woonwagens

Jan den Breejen wist veel te vertellen over de foto van de stoet woonwagens in de "Wie Wat Waar?" rubriek.

"Ik heb van 1946 tot 1962 in die buurt gewoond. De plaats waar Janus van der Meijden staat ligt dicht bij het gemeentehuis en niet bij Vlot, de fietsenmaker. De stoep is van de kruidenierswinkel van Blokland. De stoep op de achtergrond, met de vuilnisemmer, lag voor het pand waarin kapper De Groot en drankhandel Boogaard hun zaken dreven.

Het dijkhuisje is van kolenboer Van der Meijden. Alle panden voorbij het huis van de familie Blokland zijn gesloopt.

De woonwagens reden niet i.v.m. een optocht over de dijk, maar ze verkasten gewoon naar een andere staanplaats. Vaste kampen bestonden toen nog niet. Volgens verhalen waren de gemeentebesturen niet blij als er weer eens een colonne woonwagens door het dorp trok. Soms ging er een wagen in vlammen op en eisten de eigenaren van de wagen een nieuwe behuizing op kosten van de gemeente waar hun wagen verloren was gegaan.

Oude woning aan de Giessen

We weten nu dat de oude woning aan de Giessen in Binnendams stond op de plek waar nu de visplaats is, tegenover Binnendams 52.

Maar ook van mevrouw L. Filippo-van den Dool uit Alphen aan de Rijn kregen wij nog veel meer te horen over deze woning. Zij schrijft het volgende: "Op de achterste bladzijde van het voorjaarsnummer 2007 staat een afbeelding van een oude woning aan de Giessen.

U vraagt wie er iets over kan vertellen. U zult waarschijnlijk al meer reacties gehad hebben. Het is n.l. mijn ouderlijk huis, 't Uilennest'! Ik ben er in 1929 geboren en tot eind 1945 gebleven.

Mijn vader was schoenmaker en zat altijd rustig te kloppen voor het openstaande raampje. Mijn zus staat in de deur, zij is later getrouwd met Toon Blokland, die toevallig genoemd wordt in het stukje 'Herinneringen van een doktersvrouw'.

De mensen in het bootje ken ik van gezicht, maar weet geen namen, hoewel zij nu ook wel ver in de tachtig zullen zijn, denk ik zo.

De woning is vermoedelijk in 1954 afgebroken. Het was vroeger altijd een boerderij geweest, werd me altijd verteld en zou uit het jaar 1600 zijn.

Binnen was er ook een rookhok, met blauwe tegeltjes rondom en een schoorsteen in het midden. Daar werden waarschijnlijk de hammen gerookt. In de zomer zagen wij wel eens vleermuisjes in de schoorsteen hangen, wat ik wel eng vond toen ik klein was".

Pauw van de Minkelis

Enkele leden reageerden op de foto van Pauw Pik (bijnaam) in het artikel van mevrouw Cornelis. Volgens hen is het een andere persoon op de foto. Maar wie dan wel, wist men niet. Hebben zij gelijk?

Graag reactie uwerzijds.

De eerste Hardinxveld-Giessendamertjes

Wij kregen een aardige brief van mevrouw W. (Willy) Rijs-Verschoor uit Arnhem.

Zij schrijft het volgende (ingekort):

"Toen ik het mededelingenblad voorjaar 2007 kreeg, ben ik gelijk gaan zitten lezen. Ik had er al naar uitgekeken, want mijn nicht Cobi had al verteld dat er veel over de samenvoeging van Hardinxveld en Giessendam in zou staan. En ja hoor, daar staan Filippus den Uil uit Giessendam en Hendrika Dankers uit Hardinxveld, als laatsten geboren in de gemeentes. Na de samenvoeging Jacoba van Lopik als eerste.

Na vijftig jaar vind ik het nog steeds niet leuk dat die drie kinderen geen spaarbankboekje van de nieuwe gemeente hebben gekregen. Het zou toen een leuk gebaar geweest zijn en een mooie herinnering. Ik vind dat de gemeente heeft gefaald".

Verder schrijft zij dat het artikel 'Een wereld van verschil' uit de hand van mevrouw Teeuw zo leuk en echt is beschreven. Zij kan zich daar in helemaal vinden.

WIE, WAT, WAAR?

Ten slotte stuurt zij een foto mee die zij gekregen heeft van Wil Verwoerd, een neef uit Noorwegen die ook lid is van de Historische Vereniging. Zij weet bijna al de namen van de mensen die erop staan en ook de plaats waar de foto genomen is.

Aan de lezers de vraag: Herkent u deze personen?

DE GRENSPAAL IN 1957

Al voor de eenwording van de dorpen Hardinxveld en Giessendam, ontstond een discussie over de grenspaal op de Dam bij het damsluisje. Deze stenen paal gaf al jaren lang de grens aan tussen de twee dorpen.

Men wist niet wat ermee te doen. Weg halen? In een museum plaatsen en welk dan wel? Vernietigen?

Het werd een moeilijke kwestie. De gemeenteraad wist geen raad.

De bevolking ging er zich ook mee bemoeien en dat pakte gelukkig goed uit. De berichtjes komen uit de Merwestreek januari 1957.

"Hardinxveld's eynde": Een stukje historie waar we zuinig op moeten zijn.

● **PALEN.** Wat gaat er gebeuren met die fraaie hardstenen grenspaal bij het sluisje op de Dam, die als een stenen soldaat de wacht hield bij de grens van Hardinxveld en Giessendam? Als wij ons niet vergissen staat er ook nog zo'n paaltje bij de grens Hardinxveld-Giessendam, maar dat is natuurlijk nog wel op z'n plaats. Die paal op de Dam echter zal op de duur een wig drijven in onze onvergankelijke vriendschap. Naar het streekmuseum dus met dit beeld van het verleden.

● **PAAL II.** Welk een belangstelling voor de paal, die wij vorige week aan u voorstelden. Die hardstenen grenspaal tussen Hardinxveld en Giessendam (vroeger althans die functie vervullend). Gooi hem er uit, zeide heer Huisman vrijdagavond in de raad, dan kan de brandweer daar beter water putten. Breng hem in het streekmuseum, zei de voorzitter. En dat was nu precies wat u hier vorige week hebt kunnen lezen. Behalve dat van de brandweer; daar waren wij nooit opgekomen.

HET BESTUUR IN ACTIE

J.F. Teeuw- van der Plas

LEDENVERGADERING

Op 23 april 2007 vond de jaarlijkse algemene ledenvergadering plaats in de Drijvershof te Boven-Hardinxveld. Na de opening door onze voorzitter de heer Sluimer, kwam het huishoudelijke gedeelte aan de orde.

Er waren geen op- of aanmerkingen over de notulen.

De penningmeester had geen reden tot klagen, want de kas was redelijk gevuld en dit was mede te danken aan de verkoop van de dvd van de oude dorpsfilm en de nieuwe publicatie 'Groeten uit Beneden-Hardinxveld'.

De contributies waren op een enkele na tijdig binnengekomen. De kascontrolecommissie: mevrouw Cornelis, de heer Van Lopik en de heer Stek, bevond alles in orde.

De heer van Vliet heeft zijn bestuursfunctie als vice-voorzitter neergelegd. Als nieuw bestuurslid is mevrouw E.M. van Tilborg-van Wijngaarden benoemd.

Aan het einde van dit jaar zal de heer J. Dubbeldam na dertig jaar als bestuurslid afscheid nemen en zijn taken overdragen. Mevrouw Cornelis vroeg de zaal de hand op te steken als zij wilde dat de heer Dubbeldam bestuurslid zou blijven. Alle handen gingen omhoog. Gelukkig blijft 'onze Jan' nog actief voor de vereniging.

Het genealogiesprekuur in de bibliotheek, elke 2e woensdag van de maand, zal in ieder geval voortgang vinden.

STICHTING DORPSBEHOUD

De heer E. van Lopik deed verslag van de activiteiten van de Stichting Dorpsbehoud:

"In 2006 bestond de SDB 25 jaar. Als jubileumactiviteit is toen het plan opgevat om alle gemeentelijke monumenten van een schildje te voorzien. Bijna alle bordjes, op twee na, zijn aangebracht. Subsidie hiervoor is ontvangen van Rotaryclub Sliedrecht e.o.

Ook het nieuwe centrumplan heeft onze aandacht. Vorig jaar november is de voorlichtingsbijeenkomst door enkele bestuursleden bezocht.

Er zijn verzoeken uitgegaan naar het waterschap Rivierenland om knotwilgen te plaatsen langs de A15 (tussen Sluisweg en Nieuweweg) en meer groen bij de spoorweginnengangen in de polder. De Giessenzoom zou een prachtig wandelgebied kunnen worden, ware het niet dat veel bewoners er eigen wetten op na houden wat de toegankelijkheid betreft.

Ook pleit de SDB voor een rotonde op de kruising Wieling/Nieuweweg.

Het stationsgebouw is inmiddels verbouwd tot horecagelegenheid. Het kunstwerk aan de gevel, ontworpen door Jan Borsje, is vijftig jaar geleden geschonken door de Gemeente aan de N.S.

Het is gerestaureerd door leerlingen van de leerschool van scheepswerf De Merwede. Het ziet er weer perfect uit.

GEDENKTEKEN VINDPLAATS 'TRIJNTJE'

De SDB heeft meegedaan aan een oproep van de provincie Zuid-Holland om een archeologische vindplaats in te zenden, die zó belangrijk is dat er op de plaats zelf of dichtbij (zoals in ons geval) blijvende aandacht voor zal worden

6.1 Het geheel uitgeprepareerde skelet van Trijntje. Rond haar hals ligt nog een kraag van zand om haar schedel op de plaats te houden. Op het eerste gezicht lijkt het een compleet skelet, maar eigenlijk zijn alleen de grote zware botten van armen en benen en de schedel bewaard gebleven. Links van haar zijn twee witte stipjes te zien. Dat zijn meetpunten om later de foto exact op schaal te kunnen afdrukken.

3.1 Een luchtopname van de opgravingen op de Hazendonk in 1974. Er is goed te

gevraagd. Er zijn vier winnaars geselecteerd en daar is 'Trijntje' er één van. De ontwerpers (landschapsarchitecten) zijn wezen kijken naar de mogelijkheden. Het ontwerp wordt betaald, maar de uitvoering moet op een andere manier gefinancierd worden, (giften, subsidies, sponsoring enz.).

Voorzitter, dit waren in grote lijnen de punten die in de SDB aan de orde zijn."

De heer Van Lopik werd hartelijk bedankt voor dit verslag.

OPENINGSFILM

Na de rondvraag werd de film van de feestelijke opening van het HIC (10 februari 2007) vertoond en terecht een dankwoord uitgesproken aan de heer Romijn, de maker van deze dvd.

LEZING "HET BOERENLEVEN IN DE ALBLASSERWAARD"

Na de pauze volgde een boeiende lezing door de heer C.G. Terlouw uit Goudriaan over "Het boerenleven in de Alblasserwaard". Terlouw is kruidenier geweest en doordat hij de boodschappen bij zijn klanten thuis bracht, heeft hij veel verhalen gehoord over het leven van alledag en werd hij ook in staat gesteld om de dagelijkse levensomstandigheden op foto vast te leggen. Hij vertoonde op deze avond dia's van imposante boerderijen met rijke interieurs, maar ook van eenvoudige arbeiderswoningen en prachtige natuuroptnamen van de Alblasserwaard.

Bij elk plaatje had Terlouw een toepasselijk praatje.

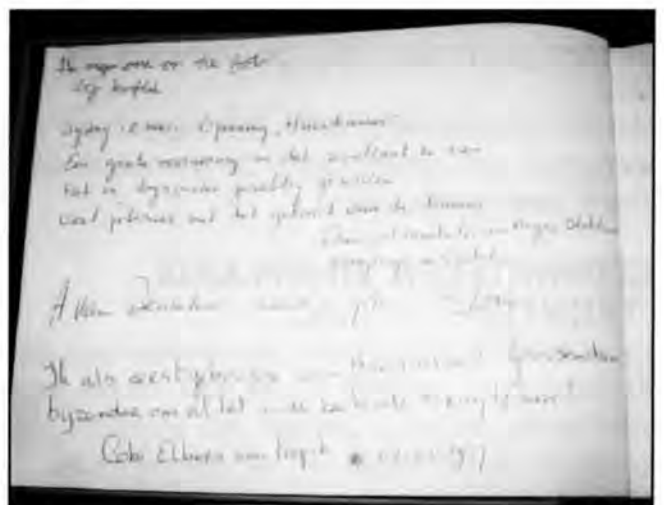
Het was een goedbezochte avond en de aanwezige leden konden terugzien op een gezellig samenzijn.

FOTOTENTOONSTELLING 50 JAAR HARDINXVELD-GIESSENDAM

De foto-expositie reisde van hot naar her, of beter gezegd van 'Beneeje naar Bove' en andersom. Van het gemeentehuis naar De Drijvershof en naar De Lange Wei. Vandaar naar de bibliotheek aan de Pietersweer en daarna naar het Hervormd Centrum. Als laatste zal de

Tiendwaert de bewoners van Boven-Hardinxveld nog de kans geven de mooie foto's te zien tot begin december. Vele dorpsgenoten hebben de vergrote foto's bekeken en konden niet nalaten om in het 'logboekje' dat erbij lag enkele rake opmerkingen te plaatsen.

In De Lange Wei is de expo op 16 mei met veel elan heropend. Een man met een groot historisch besef, Dick de Jong, heeft deze expo

geopend met een rede over de jaren vijftig, die de moeite waard is om te lezen:

"Dames en heren,

Dit jaar is het vijftig jaar geleden dat de twee dijkdorpen Hardinxveld en Giessendam zijn samengevoegd tot één gemeente Hardinxveld-Giessendam.

Vijftig jaar is niet niks. En omdat er momenteel weer overal wordt gefluisterd dat gemeenten aan schaalvergroting moeten doen, zijn er door een gelegenheidsstichting 'Hardinxveld-Giessendam 50 jaar' verschillende activiteiten bedacht. Die activiteiten zijn waar mogelijk ondergebracht bij deskundige organisaties. Eén daarvan is een door de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam verzorgde reizende fototentoonstelling. Juist die vereniging beschikt als geen ander over een schitterende collectie foto's van ons dorp in vervlogen tijden.

En dat is de reden dat ik hier sta. Want ik ben vereerd met de uitnodiging om deze tentoonstelling hier bij u te komen openen. Waarom ik? Omdat ik tien jaar lang voorzitter ben geweest van die Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam. En misschien ook wel omdat ik 'van de jaren vijftig' ben. Ik ben namelijk geboren in 1954.

Dat op 1 januari 1957 Giessendam en Hardinxveld aan elkaar zijn geplakt, gebeurde niet zomaar vanzelf en dat gebeurde ook niet zonder reden.

Als de samenvoeging van Giessendam en Hardinxveld ter sprake komt, vertel ik altijd dat zo'n kleine vijf jaar eerder hiertoe al een proef was genomen. Men wilde weten of deze samenvoeging kans van slagen zou hebben. Toen op 8 oktober 1952 trouwden mijn ouders. Mijn moeder komt uit Neder-Hardinxveld en mijn vader uit Giessendam. De proef bleek gelukt.

Maar waarom moesten Hardinxveld en Giessendam nu zo nodig tot één gemeente samenvloeien? Hardinxveld en Giessendam waren aan het zeuren geslagen. Zeuren over het eigen-

domsrecht van de Peulen. Tientallen jaren achter elkaar wilde zowel Hardinxveld als Giessendam nieuwe huizen gaan bouwen in de Peulen, wat grondgebied was van Hardinxveld. En dat was voor de provincie Zuid-Holland aanleiding om de beide zelfstandige dorpen aan elkaar te smeden.

Tegelijkertijd gebeurde er nog wat. Een deel van Giessendam werd geamputeerd. Giessen-Oudekerk werd van Giessendam weggenomen om aan de nieuwe gemeente Giessenburg te worden geplakt. En ook een klein stukje van Hardinxveld ging naar Sliedrecht. Van de rijksweg tot aan de gasfabriek. Dat heeft heel wat protesten teweeg gebracht. Giessen-Oudekerkers togen met de bus naar Den Haag om bij de Tweede Kamer met een protestactie duidelijk te maken dat ze bij Giessendam wilden blijven.

Het is bijzonder aardig dat voor deze fototentoonstelling nu Boven-Hardinxveld aan de beurt is. Want in Boven-Hardinxveld gebeurde in 1957 iets heel bijzonders. Op de terreinen, die tot dan toe de namen Blik en Bos droegen, en op de Buitenwei, stukken uiterwaard, werd wat moois volbracht. Daar werd een industrie-terrein aangelegd. Daar kwam een nieuwe haven.

In de jaren vijftig is er heel veel gebeurd. De jaren vijftig vormen een breukpunt tussen twee totaal verschillende tijdperken. Toen in 1945 de oorlog was afgelopen, moest Nederland gaan werken aan de wederopbouw. Nederland was na Duitsland het meest getroffen land en moest het meest herbouwen.

Maar er ging veel meer gebeuren. Er werd een eerste basis gelegd voor Europese samenwerking, de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal. Die zou uiteindelijk uitgroeien tot één Europese samenleving.

De Algemene Ouderdomswet kreeg zijn beslag. Iedereen kreeg op zijn 65e recht op een vaste uitkering.

De Ruilverkavelingswet werd aangenomen, die uiteindelijk het hele platteland van Nederland een heel ander aanzien zou gaan geven.

Maar ook dicht bij huis gebeurde er het nodige. De plaats waar we nu zijn speelt hierbij ook een rol. Hier werd op 7 juni 1952 een tehuis voor bejaarden geopend, de Burgemeester De Boerstichting.

Dat paste helemaal in de situatie van die tijd. In die jaren kwamen er steeds meer sociale wetten onder de verschillende kabinetten Drees. Zoals u weet was Drees lid van de Partij van de Arbeid. Ook de Hardinxveldse burgemeester Klaas de Boer was lid van die club. Natuurlijk was De Boer een voorstander van de verwezenlijking van de plannen van zijn grote voorman Drees. Dus vocht hij als een leeuw om in zijn Hardinxveld een eigen bejaardentehuis te kunnen bouwen. Als beloning werd zijn geesteskind naar hem vernoemd.

Maar er kwam meer. De Merwedestichting werd gebouwd en het huidige station van Hardinxveld-Giessendam. In de Peulen verschenen de eerste huizen. En ook hier in Boven-Hardinxveld werden veel nieuwe huizen gebouwd. Dat was allemaal nodig omdat er na de oorlog sprake was van woningnood.

En in die woningen kwamen ook enkele gepatrieerde gezinnen. Uit Indonesië, wat we toen nog Indië noemden. Die oorlog hadden we verloren, vonden we toen met zijn allen.

De jaren vijftig was vooral een gemoedelijke tijd. Een tijd waar menigeen nog naar terug verlangt. Niet naar de armoede van de eerste jaren uit die tijd, wel naar de rust, naar de kalmte die er toen heerste.

Huisvrouwen waren toen gewoon thuis en zorgden voor het gezin en het eten. Dat eten bestond nog vrijwel dagelijks uit aardappels en groente. Die groente werd nog zelf geteeld, achter het huis of elders op een akkertje.

Soms met een stukje vlees, maar meestal was dat er nog alleen op zondag. Evenals een bordje soep vooraf. Die werd vaak al op de zaterdag ervoor getrokken van wat soepvlees en een mergpijpje. Ook het vlees werd al op zaterdag gebraden.

Het was de tijd van woensdag gehaktdag. De slager slachtte op maandag en tot dinsdag

moest het vlees verder besterven. Om vervolgens in de loop van de dinsdag verder te worden bewerkt. Van alle overgeschoten stukken vlees werd op woensdag gehakt gedraaid.

Weinig mensen hadden toen een auto. De kinderen konden nog naar hartelust in de lege straten spelen. Bokje springen, voetballen, pappellellen of knikkeren. Er kwam ook wat nieuws, de hoela hoep.

Het was ook een tijd dat mensen van hier naar elders trokken. Naar de grote stad, omdat het daar waarschijnlijk beter was. Of soms heel ver weg, naar Amerika of naar Australië, landen met ongekende mogelijkheden.

Een tijd waarin boodschappen doen bestond uit het invullen van een boekje, waarna de boodschappen de volgende dag werden bezorgd. Een tijd waarin alle verse producten door de leveranciers aan de deur werden uitgevent. De melkboer, de groenteboer, de slager, de kaasboer en de bakker, allemaal kwamen ze aan de deur.

Een tijd waarin we hier regelmatig bezoek kregen van een lid van het Koninklijk Huis. In 1951 bij een werkbezoek van Koningin Juliana en Prins Bernhard. In 1957, toen Koningin Juliana een veerboot voor de vaart tussen Engeland en Hoek van Holland kwam dopen. In 1959 toen Prinses Irene een naar haar genoemd zeeschip te water kwam laten en een jaar later was het haar oudste zus Prinses Beatrix, die door de inwoners van Hardinxveld-Giessendam werd toegewuifd. Met duizenden stond de bevolking langs de dijk om een glimp op te vangen van Prinses Glimlach.

Een tijd waarin de eerste vakanties kwamen. Een paar dagen vrij om eens ergens naar toe te gaan. Met een tent er op uit. Of naar een huisje elders. Vaak alleen een dagje naar Madurodam of naar de Efteling. Evenementen die toen nog maar net waren geopend.

Een tijd om nooit te vergeten. En dat bedoelden de gemeentebestuurders van de nieuwe gemeente ook toen ze in 1957 een groots

opgezette tentoonstelling organiseerden. Niemand minder dan de Commissaris van de Koningin kwam deze tentoonstelling openen. Dat gebeurde op 19 september 1957. Het werd een grootse opening met veel feestgedruis. En in de daarop volgende dagen waren er telkens thema's, die werden uitgebeeld. De dag van het toerisme. De dag van de industrie. De dag van de gemeente. De dag van de verenigingen.

Het organiserend comité, onder leiding van Anton Vonk, beloofde plechtig aan het gemeentebestuur dat er voortaan elk jaar zo'n manifestatie zou worden gehouden. Het is bij die belofte gebleven. Er was geen geld voor en geen tijd. Er moest worden gewerkt om de steeds groeiende welvaart in stand te kunnen houden.

Wat ons nu rest is de herinnering aan vervlogen tijden. En deze fototentoonstelling, die de komende weken door u met bijzondere belangstelling zal worden bewonderd. U zult er ongetwijfeld veel dingen van herkennen.

Op 23 juni start nog een bijzonder evenement in het kader van Vijftig jaar Hardinxveld-Giesendam. Dan begint in Museum De Koperen Knop de expositie 'Wasdag-Gehaktdag-Boendag', over het dagelijkse leven in de jaren vijftig. Aan de hand van voorwerpen en veel herkenbare zaken zal een beeld worden geschetst van die gemoedelijke tijd.

Ik dank u voor uw aandacht en wens u heel veel kijk- en herinnerplezier!"

BRADERIE

16 juni 2007 werd de jaarlijkse braderie in de Peulenstraat gehouden.

Even een handje helpen.

Een historische viervoeter.

Zal ik erbij staan?

Hoewel de zon zo nu en dan verdween achter de wolken en het soms zelfs regende heeft de Historische Vereniging deze dag als zeer zonnig, gezellig en druk ervaren.

De kraam stond strategisch vlak voor ons centrum en dat pakte gunstig uit. Regende het even dan dook men de "winkel" in om daar naar foto's en andere zaken te kijken. Er werd op de computer naar het voorgeslacht gezocht en ook werden schenkingen in ontvangst genomen, waaronder een groot aantal originele ansichten. Daar is de vereniging zeer blij mee. Het was een gaan en komen met leuke en interessante contacten.

Buiten bij de kraam speurden veel bezoekers naar bekenden onder de geselecteerde oude foto's van sportclubs, jubilea, huwelijken en andere onderwerpen. Deze oude foto's (vanaf

Toch nog een kiekje gevonden.

1960) waren ons geschonken door Het Kompas. De voor de H.V. interessante foto's zijn in het archief opgenomen, maar de foto's waarvan verwacht werd dat er belangstelling voor zou bestaan werden op de braderie voor een luttel bedrag verkocht. Dat het een goed idee was, bleek uit het grote aantal personen dat van dit aanbod gebruik heeft gemaakt. Ook vanaf deze plaats wil de Historische Vereniging Het Kompas nog eens hartelijk bedanken voor het afstaan van de oude foto's. Zij zijn een aanwinst voor ons archief van na de oorlog.

EILAND IN DE WIEL

Degenen die wel eens langs de Koepel wandelen of vanaf de bibliotheek over het Laantje naar de Peulenstraat lopen, zullen vast wel eens hun blik over de Wiel laten dwalen. Want midden op het water drijft een eiland met een zee van bloemen, dat mede door de groene vingers van familie Brandwijk en mevrouw De Vos, in een prima staat verkeert. Wij mogen blij zijn met zulke leden die dit vrijwilligerswerk

Een oude foto van De Wiel

op zich hebben genomen. Een mooi historisch accent in het centrum van Beneden-Hardinxveld.

CULTURELE DAGEN IN MUSEUM DE KOPEREN KNOP

Op donderdag 30 en vrijdag 31 augustus werd er in de Koperen Knop gelegenheid gegeven aan diverse regionale organisaties, om hun activiteitenprogramma te promoten. De grote tent, voor de zaterdagse sponsorbarbeque, die al de woensdag vooraf geplaatst was, kon zodoende gebruikt worden voor deze activiteiten.

Ook de Historische Vereniging kon een stand bemannen en boeken, publicaties en foto's te koop aanbieden. Het was een geslaagde manifestatie.

OPEN MONUMENTENDAG

Ook dit jaar heeft de Historische Vereniging meegedaan aan de Open Monumentendag op 8 september 2007.

Het landelijke thema was: Moderne Monumenten uit de periode 1900-1965. Een thema waar

Deze dag stond het voormalige gemeentehuis aan de Damstraat, dat een 20e eeuwse monument is, centraal. Bruidsparen van weleer konden daar nog eens op de foto.

Een mooi boeket.

Bestuursleden aan de lunch in 't HIC.

Marijke Bongers.

Hardinxveld-Giessendam niet zo mee uit de voeten kon, gezien het feit dat de monumenten die er zijn niet opengesteld konden worden voor het publiek. Alleen het oude gemeentehuis aan de Damstraat, dat in 1941 in gebruik werd genomen tot de opening van het nieuwe gemeentehuis in 1988 kon een paar uurtjes open. In het oude gemeentehuis, tegenwoordig het kantoor van Gebr. Blokland, hebben in de loop der jaren honderden bruidsparen hun jawoord gegeven. De Historische Vereniging gaf bruidsparen van weleer, die in de mooie hal op de trap of op het bordes een trouwfoto hadden laten maken, gelegenheid om dit nog

Kinderen aan 't knutselen in de bibliotheek.

een keertje te doen. Jaap van Houwelingen, onze fotograaf en bestuurslid, maakte de mooiste foto's. Een prachtig 'ouderwets' bruidsboekje met witte anjers en aspergegegroen gaf het geheel een waardig cachet. Dit was speciaal

door Mostert Bloemen ter beschikking gesteld. Vanaf deze plaats nog hartelijk dank voor dit fleurig gebaar. Er kwamen stellen in spijkerbroek, maar ook in hun bruidskleding van toen of in hun mooiste outfit van deze tijd. Op het moment van dit schrijven, zijn er nog enkele foto's niet opgehaald.

Het was een bijzondere invulling van deze Open Monumentendag.

Ook het HIC was de gehele dag open en er kwamen veel belangstellenden om het nieuwe onderkomen eens te komen bekijken.

Zoals al enkele jaren gebruikelijk is, deed ook de bibliotheek aan de Pietersweer mee aan een activiteit op Open Monumentendag. De jeugd stond centraal en kon een bouwplaat van het oude gemeentehuis inkleuren en versieren met een bruidspartje op het bordes.

Een twintigtal kinderen heeft zich uitstekend vermaakt en de resultaten van hun knutselwerk mochten gezien worden.

HERINNERINGEN AAN BURGEMEESTER DE BOER (ROND 1957)

Door N. Slagboom - van Garderen

Ik ben geboren op 19 maart 1933, in Boven-Hardinxveld op de Buldersteeg 115, later de Koningin Wilhelminalaan. Burgemeester De Boer woonde op no. 105, dus bij ons in de buurt. Ik heb nog een fotootje uit 1937, genomen op de brug bij de burgemeester. Wat gebeurde daar? Ik ging met mijn vriendinnetje bijna elke dag de pan uitschrappen van de pap of de pudding en dan samen vechten om het laatste hapje.

Dienstje

Toen ik 17 jaar was, ging ik bij mevrouw De Boer in de huishouding werken voor halve dagen. Daar ben ik zeven en een half jaar gebleven en ik heb ook nog een poosje 's middags in Gorinchem op kantoor gezeten als typiste.

Huis

Toen kreeg ik verkering en ja, op den duur keek je natuurlijk uit naar een huis. Dat was niet altijd gemakkelijk, je zat zo dicht bij het vuur.

Onder het middageten bij de familie De Boer werd er dikwijls over gesproken, altijd op dinsdag, want dat was de dag waarop woningzoekenden naar het gemeentehuis konden komen om over huizen te praten.

Ik zei tegen mijn verloofde: "Ga jij maar naar het gemeentehuis". Toen hij daar kwam, zei de burgemeester tegen hem: "Wat kom jij doen?" Mijn verloofde zei: "Ik kom om een huis". Maar ja, burgemeester De Boer zie tegen hem: "Ik heb je gezien". De burgemeester wilde natuurlijk alle schijn van voortrekken voorkomen. Dus dat hielp ook al niet.

Afscheid

Toen kwam het afscheid van burgemeester De Boer. Dit gebeurde in De Boerstichting en net daarvoor had hij zijn laatste vergadering voorzeten waarin huizen werden weggegeven.

Nog even over de De Boerstichting: Toen het gebouw klaar was, ontdekten ze dat er geen brievenbus in zat, die heeft mijn verloofde er

nog in gemaakt. Langs de straatkant was de kamer van de directrice, daar zat de verwarming tegen de ruit. Dat kon je zien vanaf de straat. Ik vond dat niet praktisch en niet mooi. Ik zei toen nog tegen de burgemeester dat hij meer vrouwen in de commissie moest zetten.

'Burgemeester De Boer'-stichting (foto Pel).

Hij schudde zijn hoofd en zei: "Nel toch!" Bij het afscheid hadden ze zoveel bloemen gekregen dat de burgemeester aan mij vroeg of ik bij de familie Maaskant wilde vragen of ze ook bloemen wilden hebben. Ik belde aan en de heer Maaskant deed open en zei: "Ik zal je eerst eens feliciteren". Ik was verbaasd en vroeg hem: "Waarmee?" Hij antwoordde: "Je wilt me toch niet vertellen, dat je niet weet dat je een huis toegewezen gekregen hebt?" Dat wist ik dus echt niet.

Onder het eten vroeg ik aan de burgemeester waarom hij mij niet vertelde dat wij een huis hadden. "O", antwoordde hij, "daar kom je vanzelf wel achter".

Nu konden de mensen er niets meer over zeggen, want hij was immers burgemeester af. Ons eerste huis was Koningin Wilhelminalaan 152. Een zogenaamde Duplexwoning. Dit waren onder- en bovenwoningen, maar zodanig gebouwd dat, wanneer de woningnood opgelost zou zijn, er heel eenvoudig een gewoon eengezinshuis van gemaakt kon worden.

Televisie

Het burgemeestersechtpaar had bij hun afscheid een televisie gekregen. Op woensdag gingen mijn verloofde en ik wel eens kijken. Bij ons in de buurt had toen nog niemand televisie. De eerste film die wij zagen, ging over mijnwerkers die opgesloten zaten.

Trouwerij

Onze trouwerij was op 26 april 1957. Het echtpaar De Boer ging mee, maar dan als gasten. Om ons te trouwen was de oud-burgemeester niet meer in functie. Ons huwelijk werd gesloten door de heer Maaskant. Toen De Boer bij ons thuis kwam, vroeg hij aan mij: "Wat zit er in dat bruidstasje?" Ik antwoordde dat er een zakdoekje in zat, zoals in elk bruidstasje. Toen stopte hij er nog 20 gulden in en zei dat dat een extraatje voor het schoenenpoetsen was. Ik had namelijk nergens zo'n hekel aan als aan schoenenpoetsen. Trouwens nu nog! Het kettinkje dat ik om had heb ik van mevrouw De Boer gekregen, zij is zelfs mee geweest om mijn trouwjurk te kopen.

Gebak

Ik vond het altijd heel leuk, als de jaarlijkse schoonmaak gedaan moest worden. Als we zover waren dat de matras gelucht was, zeiden wij tegen de heer De Boer dat hij nu maar moest trakteren.

Dan moest ik altijd gebak op De Buurt gaan halen. Een goede hint voor de heren van nu!

Zwembad De Duikelaar

Toen het zwembad op de Sluisweg gebouwd werd, mocht je een naam bedenken. Er kwamen in totaal 16 reacties binnen. Ik had de namen 'Dolfijn' en 'Duikelaar' ingevuld. Samen met zuster L. van der Spek uit de Boerstichting wonnen we ieder 10 gulden. Vijfentwintig jaar later stond het weer in de krant. De beide krantenknipsels heb ik nog.

DE HAGI-MANIFESTATIE 19-28 SEPTEMBER 1957

Uit de publicatie 'De samenvoeging van Giessendam en Hardinxveld per 1 januari 1957'

Auteur P. van der Plas †

Idee

In de nazomer van 1957 vond in de spiksplinternieuwe gemeente Hardinxveld-Giessendam een bijzonder evenement plaats, de HAGI-manifestatie.

Het idee tot deze manifestatie was niet zomaar uit de lucht komen vallen. Al in het begin van 1957 wilde men iets organiseren waardoor het eenwordingsproces van beide gemeenten zou worden versneld. HAGI stond voor Hardinxveld-Giessendam, maar vormde ook de deelnemende groepen: Handel, Ambacht, Gemeente en Industrie.

Bestuur

Het HAGI-bestuur bestond uit 26 personen, die ingedeeld waren in 5 commissies: bouwcommissie, propagandacommissie, commissie voor de verenigingen en attracties en de commissaris van toezicht.

Het voorzitterschap was in handen van oud-burgemeester K. de Boer, terwijl de heer A.W. Vonk- tweede voorzitter- de algemene leiding had.

Burgemeester A.I.C. Brinkman was ere-voorzitter. De administratie werd beheerd door de heer J. van 't Verlaat en de esthetische adviezen werden gegeven door de heer J.C. Borsje. Ook journalist Leo Leeuwis was nauw bij het geheel betrokken. Aan de manifestatie gingen wel 17 vergaderingen vooraf en ook nog eens talloze besprekingen door de commissies onderling.

Locatie

Over de plaats waar dit evenement zou worden gehouden is ook het nodige vergaderd. De Peulen was toen nog een braak terrein. Dit gebied was een belangrijk motief geweest om de gemeenten Hardinxveld en Giessendam samen te voegen. Maar de heer A.W.Vonk was van mening dat het terrein in de Peulen problemen zou kunnen opleveren, waarbij hij dacht aan de grootte en onbegaanbaarheid tijdens regen. Het ijsclubterrein aan de Parallelweg werd genoemd en ook de Sluisweg was een optie, maar uiteindelijk werd het het 'Industrieterrein Hardinxveld-Giessendam Oost' te Boven-Hardinxveld. Er kwam een speciale HAGI-krant en HAGI-gids.

Indeling

In een grote tent (90x20 m) waren 51 binnenexposanten ondergebracht, met een kantoor en een restaurant. Op het terrein stonden 7 buitenexposanten en er was ook een tuin met een vijver aangelegd. In een andere tent (60x20 m), kon men zich in een soort theater wanen. Er was een podium, verkleedruimte en een restaurant. Ook de muziektent ontbrak niet. In de Havenstraat stond een grote toilet-wagen, terwijl de auto's (die waren er toen nog niet zoveel) op de Rivierdijk geparkeerd moesten worden. De plaatselijke padvinderij regelde dit parkeren uitstekend.

Opening

Eindelijk was het zover. Op 19 september 1957 opende de Commissaris van de Koningin in

Zuid-Holland, de heer mr. J. Klaasesz. deze mega manifestatie. Helaas moest de voorzitter, de heer K. de Boer het laten afweten omdat hem kort daarvoor een ongeluk was overkomen. Na de toespraken hadden de postduivenverenigingen 'Stormvogels' en 'Gevleugelde Vrienden' een massale duivenvlucht vanaf het terrein georganiseerd om de manifestatie bij de bevolking aan te kondigen. Vervolgens maakten de genodigden een boottocht (hoe kan het ook anders) met de plezierboot 'Janihudi' over de Merwede, eerst tot aan de grens met Gorkum en vervolgens tot aan de grens met Sliedrecht. De dag werd afgesloten met een feestavond in Zuid-Amerikaanse sfeer.

Toerisme

Zaterdag 21 september was de dag van het toerisme. 's Middags kon men meedoen aan een grote HAGI-puzzelrit van 80 km voor auto's, motoren, scooters en bromfietsen. De start vond plaats bij 'Werf Merwedestichting' en was georganiseerd door 'Motorclub Alblasserwaard'.

Taptoe

Om 18.00 uur marcheerde de beroemde drumband van de Koninklijke Scheepjeswolfabrieken

door de gehele gemeente. Deze band had zich ook al van zijn beste kant laten zien op de feestavond, met taptoe.

Dinsdag 24 september stond in het teken van de industrie. Ongetwijfeld was deze dag een klapper voor de vele scheepswerven en andere bedrijven.

Jeugd

Natuurlijk werd de jeugd niet vergeten. Op woensdag was er een speciaal kinderprogramma en een puzzeltocht voor fietsen. In de tenten kon men zich vermaken en net zoveel limonade drinken als men wilde. Dat was nog eens een feest.

Gemeenten

Donderdags waren alle burgemeesters uit de Alblasserwaard, de Vijfheerenlanden en het Land van Heusden en Altena uitgenodigd om de vele stands en alles erom heen te bekijken.

Verenigingen

Vrijdags was de Dag van de Verenigingen, waarop alles wat muziek maken of zingen kon zich presenteerde.

O.K.K. meisjes

Sportief

Op de sluitingsdag waren er zeilwedstrijden, demonstraties waterskiën en een vlootshow.

O.K.K. hield een mars door de gemeente begeleid door een van de muziekcorpsen.

Reünie

In de loop der jaren waren er heel veel jachten en motor- en zeilboten gebouwd op de speciale werfjes en bouwplaatsen in Hardinxveld. De eigenaars van veel van deze boten hielden speciaal op deze laatste dag een spetterende reünie.

Een geweldige afsluiting van deze voor die tijd grootse manifestatie.

De gehele organisatie had ongeveer fl.41.000 gekost. Een groot bedrag, maar gelukkig resteerde er een batig saldo van fl. 875,00

En zo was het huwelijk van Giessendam en Hardinxveld reeds na negen maanden een groot succes.

GENEALOGIE

A. Koorevaar

Naar aanleiding van mijn vraag in het vorige mededelingenblad om medewerking bij mijn zoektocht naar gegevens van de familie Kreukniet hebben wij een zeer waardevolle reactie ontvangen. De heer Kreukniet uit Gorinchem heeft mij bij mijn tweede bezoek aan hem zijn gehele persoonlijke archief van zijn familie meegegeven voor onze vereniging. Een zeer belangrijk dossier, waar wij in de naaste toekomst weer diverse mensen mee kunnen helpen. In het volgende mededelingenblad komen wij daar verder op terug.

Kwartierstaten en gezinsbladen

Iedere keer als wij een kwartierstaat in ons Mededelingenblad plaatsen, krijgen wij de door ons gevraagde reacties en aanvullingen, zoals bij de kwartierstaat van Boerman.

De gegevens waaruit wij deze kwartierstaat hebben samengesteld begonnen bij ds. Elbertus Abraham Boerman, predikant te Hoornaar tot aan zijn emeritaat. Nu wij wat meer van deze persoon weten, publiceren wij zijn 'Gezinsblad' of Persoonskaart.

PERSOONSKAART VAN ELBERTUS ABRAHAM BOERMAN

Elbertus Abraham Boerman, zn. van Meindert Boerman en Elzalina Ledeboer, ged. te Amsterdam op 2141782, ovl. (ongeveer 67 jaar oud) te Gorinchem op 3151849 Overlijdensakte nr.89.

tr.(1) met Neeltje Hoogenraad, geb. te Terheijden op 1691797, ovl. (41 jaar oud) te Gorinchem op 2571839. Was predikant in de periode van 3 sept 1803 tot hij met emeritaat ging op 1 juli 1836 in de Kuinre t/m Hoornaar.

Elbertus Abraham Boerman was reeds eerder getrouwd met Johanna Fineke

Uit dit huwelijk 8 kinderen

1. Johanna Magdalena, geb. te Terheijden op 20121821.
2. Dirkje, geb. te Terheijden op 3091822.
3. Hendricus, geb. te Monster circa 1826, NH, ovl. (ongeveer 76 jaar oud) te Giessendam op 9111902, tr. (resp. ongeveer 28 en ongeveer 23 jaar oud) (Burgerlijke Stand) te Giessendam circa 1854, kerk.huw. (NH) met Elisabeth Hennepe van, dr. van Gerrit Willem van Hennepe en Catharina Margretha Penning, geb. te GrootAmmers circa 1831, ovl. (ongeveer 34 jaar oud) te Hardinxveld op 29121865.
4. Elbertus Abraham, geb. te Doeveren op 29101827.
5. Alida, geb. te Hoornaar op 10121829, ovl. (22 jaar oud) te Heusden op 1231852.
6. Wilhelmina, geb. te Hoornaar op 2541832.
7. Jacoba Cornelia, geb. te Hoornaar op 461834, ovl. (60 jaar oud) te Heusden op 1781894.
8. Meindert, geb. te Schelluinen op 2851837, ovl. (2 jaar oud) te Hardinxveld op 1151840.

tr. (resp. ongeveer 21 en 20 jaar oud) (2) (Burgerlijke Stand) te Zwolle op 491803, kerk.huw. (NH) te Zwolle op 491803 met Johanna Fineke, geb. te Kuinre in 31783, ged. NH te Kuinre op 231783, ovl. (36 jaar oud) te Zevenhoven op 17121819.

Uit dit huwelijk 4 kinderen

1. Meindert, geb. te Kuinre op 2661804, ged. te Kuinre op 1571804, ovl. (ongeveer 21 jaar oud) in 1826.
2. Wernardus, geb. te Meedhuizen op 21101805, ged. te Meedhuizen in 121805, ovl. (46 jaar oud) te Hoornaar op 341852.
3. Elsabena, geb. te Meedhuizen op 3081807, ovl. (74 jaar oud) te Zwolle op 16101881.
4. Hester, geb. te 's Gravenhage op 641812, ovl. (ongeveer 36 jaar oud) in 1849.

Degene die ons daarbij heeft geholpen, is de heer Huisman uit Vlissingen (ook lid van onze vereniging). De genoemde predikant was zijn

oudouder. Door deze samenwerking kunnen wij ook zijn kwartierstaat in ons blad opnemen, met de vraag wie ons daarmee verder helpt.

KWARTIERSTAAT VAN FREDERIK (FREEK) HUISMAN

Generatie 1 (kwartierdrager)

1 Frederik (Freek) Huisman, geboren op 17-05-1941 in Sliedrecht. Hij is gedoopt op 18-05-1941 in Sliedrecht. Freek trouwde, 27 jaar oud, op 26-06-1968 in Oegstgeest met Wilhelmina Johanna (Mien) Brands, 24 jaar oud. Het kerkelijk huwelijk vond plaats op 26-06-1968 in Oegstgeest. Mien is geboren op 25-06-1944 in Gameren, dochter van Roelof (Roel) Brands en Alida (Ali) van der Kouwe. Zij is gedoopt op 02-07-1944 in Gameren.

Generatie 2 (ouders)

2 Tijs Huisman, geboren op 30-04-1914 in Sliedrecht. Hij is gedoopt in Sliedrecht.

Hij trouwde, 25 jaar oud, op 12-03-1940 in Papendrecht met de 23-jarige

3 Hermina (Mien) Boerman, geboren op 01-03-1917 in Giessendam. Mien is overleden op 03-10-2002 in Eindhoven, 85 jaar oud. Zij is begraven op 08-10-2002 te Eindhoven.

Generatie 3 (grootouders)

4 Frederik Huisman, geboren op 23-01-1869 in Giessendam. Frederik is overleden op 21-11-1923 in Sliedrecht, 54 jaar oud. Hij is begraven op 26-11-1923 te Sliedrecht.

Hij trouwde, 32 jaar oud, op 13-06-1901 in Giessendam met de 26-jarige

5 Tijsina Suzanna Klein, geboren op 06-10-1874 in Sliedrecht. Tijsina is overleden op 01-12-1958 in Sliedrecht, 84 jaar oud. Zij is begraven op 04-12-1958 te Sliedrecht.

6 Elbertus Abraham (Bart) Boerman, geboren op 15-03-1882 in Giessendam. Bart is overleden in Gorinchem.

Hij trouwde, 23 jaar oud, op 22-12-1905 in Noordeloos met de 19-jarige

7 Aaltje Horden, geboren op 05-10-1886 in Noordeloos. Aaltje is overleden op 29-12-1958 in Harderwijk, 72 jaar oud. Zij is begraven op 02-01-1959 te Papendrecht.

De ontbinding van het huwelijk werd uitgesproken op 09-09-1925 in Dordrecht.

Generatie 4 (overgrootouders)

8 Giel Huisman, geboren op 20-01-1842 in Giessendam. Giel is overleden op 26-04-1914 in Giessendam, 72 jaar oud. Hij is begraven op 30-04-1914.

Hij trouwde, 20 jaar oud, op 21-03-1862 in Giessendam met de 21-jarige

9 Neeltje van Holten, geboren op 28-09-1840 in Hoog Blokland, overleden op 11-05-1917 in Giessendam, 76 jaar oud.

10 Tijs Klein, geboren op 22-11-1827 in Sliedrecht. Tijs is overleden op 11-11-1891 in Sliedrecht, 63 jaar oud.

Hij trouwde, 34 jaar oud, op 17-05-1862 in Sliedrecht met de 28-jarige

11 Grietje Volker, geboren op 23-06-1833 in Sliedrecht. Grietje is overleden op 06-08-1902 in Sliedrecht, 69 jaar oud.

12 Elbertus Abraham Boerman, geboren op 05-03-1855 in Hardinxveld. Elbertus is overleden op 06-11-1919 in Giessendam, 64 jaar oud.

Hij trouwde, 23 jaar oud, op 01-02-1879 in Giessendam met de 21-jarige

13 Klaartje Donk, geboren op 03-10-1857 in Leerbroek. Klaartje is overleden op 17-02-1922 in Giessendam, 64 jaar oud.

14 Koenraad (Koen) Horden, geboren op 24-11-1861 in Leerdam. Koen is overleden op 16-05-1944 in Amersfoort, 82 jaar oud. Hij is begraven op 20-05-1944 te Noordeloos.

Hij trouwde, 24 jaar oud, op 20-05-1886 in Kedichem met de 20-jarige

15 Evertje Maria (Evie) Smits, geboren op 06-08-1865 in Kedichem. Evie is overleden op 26-06-1945 in Noordeloos, 79 jaar oud. Zij is begraven op 30-06-1945 te Noordeloos.

Generatie 5 (betovergrootouders)

16 Tijs Huisman, geboren op 25-02-1816 in Giessendam. Tijs is overleden op 27-05-1857 in Giessendam, 41 jaar oud.

Hij trouwde, 20 jaar oud, op 09-04-1836 in Giessendam met de 19-jarige

17 Pietertje van Noordenne, geboren op 24-03-1817 in Giessendam. Pietertje is overleden op

- 06-02-1890 in Giessendam, 72 jaar oud.
- 18 Frederik Gijsbertszn van Holten.
Hij trouwde met
- 19 Annigje Pietersdr Schagen.
- 20 Willem Klein, geboren op 08-12-1797 in Sliedrecht. Willem is overleden op 02-09-1848 in Sliedrecht, 50 jaar oud.
Hij trouwde, 27 jaar oud, op 14-05-1825 in Sliedrecht met de 25-jarige
- 21 Annigje Volker, geboren op 07-03-1800 in Sliedrecht. Annigje is overleden op 18-11-1867 in Sliedrecht, 67 jaar oud.
- 22 Hendrik Volker, geboren op 15-01-1794 in Sliedrecht. Hendrik is overleden op 24-09-1860 in Sliedrecht, 66 jaar oud.
Hij trouwde met
- 23 Cornelia Lisia de Groot, geboren op 15-07-1792 in Alblasterdam. Cornelia is overleden op 15-03-1875 in Sliedrecht, 82 jaar oud.
- 24 Hendrincus Boerman, geboren in 1826 in Terheide. Hendrincus is overleden op 09-11-1902 in Giessendam, 76 jaar oud.
Hij trouwde met
- 25 Elisabeth van Hennepe, geboren in 1831 in Groot Ammers. Elisabeth is overleden op 29-12-1865 in Hardinxveld, 34 jaar oud.
- 26 Schalk Gerritszn Donk, geboren op 09-07-1818 in Leerbroek.
Hij trouwde, 22 jaar oud, op 11-11-1840 in Leerbroek met de 19-jarige
- 27 Maaïke van Genderen, geboren op 10-09-1821 in Gorinchem.
- 28 Jan Horden, geboren op 29-01-1832 in Lexmond. Jan is overleden op 06-03-1888 in Nieuwland, 56 jaar oud.
Hij trouwde, 29 jaar oud, op 18-06-1861 in Leerbroek met de 29-jarige
- 29 Aaltje Bikker, geboren op 29-01-1832 in Nieuwland. Aaltje is overleden op 26-02-1918 in Nieuwland, 86 jaar oud.
- 30 Adrianus Johan Smits.
Hij trouwde met
- 31 Hermina van Muilenburg.

Generatie 6 (oudouders)

- 32 Jacob Gielszn Huisman, geboren in 1778 in Hardinxveld. Hij is gedoopt op 13-09-1778 in Hardinxveld. Jacob is overleden op 02-05-1854 in Giessendam, 76 jaar oud. Van het overlijden is aangifte gedaan op 02-05-1854.
Hij trouwde, 31 jaar oud, op 26-11-1809 in Giessendam met de 23-jarige
- 33 Elysebet de Keizer. Zij is gedoopt op 16-07-1786 in Hardinxveld. Elysebet is overleden op 22-04-1863 in Giessendam, 76 jaar oud. Het kerkelijk huwelijk vond plaats op 26-11-1809 in Giessendam.
- 34 Gerrit Arieszn van Noordenne.
Hij trouwde met
- 35 Pietertje Jansdr Nederveen.
- 40 Jan Adriaansz Klein, geboren op 17-02-1769 in Sliedrecht. Hij is gedoopt op 19-02-1769 in Sliedrecht. Jan is overleden op 07-12-1812 in Sliedrecht, 43 jaar oud.
Hij trouwde met
- 41 Pietertie Pietersd Bot, geboren op 19-11-1758 in Sliedrecht, overleden op 29-08-1808 in Sliedrecht, 49 jaar oud.
- 42 Tijs Folker, geboren op 05-02-1764 in Sliedrecht. Tijs is overleden op 01-10-1809 in Sliedrecht, 45 jaar oud.

Hij trouwde, 27 jaar oud, op 14-04-1791 met de 18-jarige
 43 Susanna van Trooijen, geboren op 06-03-1773. Susanna is overleden op 02-05-1861, 88 jaar oud.
 44 Tijs Folker (zie 42).
 Hij trouwde, 27 jaar oud, op 14-04-1791 met de 18-jarige
 45 Susanna van Trooijen (zie 43).
 48 Elbertus Abraham Boerman, geboren op 17-04-1782 in Amsterdam. Hij is gedoopt op 21-04-1782 in Amsterdam. Elbertus is overleden op 31-05-1849 in Gorinchem, 67 jaar oud.
 Hij trouwde, 39 jaar oud, op 25-06-1821 in Monster met de 23-jarige
 49 Neeltje Hoogenraad, geboren op 16-09-1797 in Terheijde, overleden op 25-07-1839 in Gorinchem, 41 jaar oud.
 50 Gerrit Willem van Hennepe.
 Hij trouwde met
 51 Catharina Margretha Penning.
 54 Gerrit van Genderen.
 Hij trouwde met
 55 Jannigje Bikker.
 56 Coenraad (Koen) Horden, geboren op 17-06-1795 in Noordeloos. Hij is gedoopt op 28-06-1795 in Noordeloos. Koen is overleden in Lexmond, 72 jaar oud. Hij is begraven op 16-12-1867 te Lexmond.
 Hij trouwde, 26 jaar oud, op 07-02-1822 in Lexmond met de 30-jarige
 57 Marrigje Spek, geboren op 17-06-1791 in Lakerveld (Lexmond). Zij is gedoopt op 03-07-1791 in Lexmond. Marrigje is overleden op 27-12-1837 in Lexmond, 46 jaar oud.
 58 Jan Bikker.
 Hij trouwde met
 59 Wijntje Langerak.

Een poëzie-versje van bovenmeester Wilschut uit 1950. De heer Wilschut was hoofd van de Rehobothschool van 1-7-1936 tot 1-5-1963.

HET DONKENLANDSCHAP IN PREHISTORISCHE TIJD

L.P. Louwe Kooijmans
J.A. Mol

C.C. Bakels
L.H. van Wijngaarden-Bakker

De ontdekking van de steentijd-bewoners van de donken

Leendert Louwe Kooijmans

Door de naspeuringen van de afdeling 'Lek- en Merwestreek' van de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland werden in de zestiger jaren tot ieders verrassing midden in het Hollandse veengebied sporen gevonden van prehistorische bewoning. Die dateerden bovendien zelfs uit buitengewoon oude tijden: de nieuwe steentijd of neolithicum. Tevoren had niemand gedacht dat het moeraslandschap van die tijd de mensen iets te bieden had gehad en, redeneerden de wetenschappers, zo men er al was ingetrokken en sporen had achtergelaten, dan moesten die op grote diepte liggen, verborgen voor het oog van de huidige Alblasserwaarders. De werkelijkheid bleek dus anders. Op de toppen van de 'donken' getuigden splinters vuursteen en kleine scherpfjes van aardewerk van een intensief gebruik.

Het grote onderzoek op de Hazendonk in Molenaarsgraaf, 1974-1976, leverde vervolgens een schat aan informatie op. De prehistorische bewoners hadden hun afval van de helling in het omringende moeras gegoooid en het was daar als het ware in de klei- en veenafzettingen ingeseald. In de loop der eeuwen was het grondwater gestegen omdat toen de zeespiegel met enkele decimeters per eeuw steeg. Dat geschiedde toen in een tempo van circa 20 cm per eeuw en daardoor lagen de resten uit verschillende perioden keurig laagsgewijs gesorteerd boven elkaar, het oudste onder, het jongste boven. De lagen naast de Hazendonk bestrijken de periode van 4000 tot 2000 v.C. In alle perioden deden de mensen vooral aan jacht en visserij. Bever en otter waren het belangrijkste jachtwild, maar nu eens werden er ook edelherten geschoten, dan weer wilde zwijnen of ook wel reeën, afhankelijk - denken we - van de wisselende landschappelijke situatie. Vanaf het begin hield men daarnaast ook runderen en beschikten de bewoners over graan, hoewel dat niet ter plaatse op de kleine

donk kan zijn verbouwd. Alles wijst erop dat het donkje al die eeuwen werd gebruikt als een speciaal jacht- en viskamp door gemeenschappen die elders hun hoofdnederzetting hadden en daar (ook) het boerenbedrijf beoefenden. We denken daarbij aan de zandgronden van Noord-Brabant, al zijn zulke woonplaatsen noch daar of elders ontdekt.

Inmiddels zijn een groot aantal andere donken met de grondboor verkend; een project van Marten Verbruggen. Daarbij bleek ten eerste dat de meeste donken in verschillende fasen van de nieuwe steentijd als woonplaats zijn gebruikt. Ten tweede werden nog veel oudere lagen ontdekt, op dieptes van 5 meter en meer, teruggaand tot 5500 v.C. Bij de verkenningen voor de Betuwe-route werden twee nieuwe donkjes ontdekt, met toppen beneden -4 m NAP en beide met bewoningssporen uit die alleroudste fase. De spoorlijn zou ze verstoren en daarom moesten ze worden opgegraven: een buitengewoon kostbare operatie, en een buitenkans voor de archeologen. Eindelijk konden we een kijkje nemen op een diepte van 5 tot 10 m beneden NAP, in de periode van de jagerverzamelaars, nog vóór de vestiging van de eerste boeren in onze hoek van Europa! De mensen die in de steentijd het donkengebied introkken, kwamen uit het zuiden, van de zandgronden tussen de Maas en de Schelde. Hun contacten reikten nog veel verder, tot in Zuid-limburg en Henegouwen, maar ook hadden ze contacten met het kustgebied. Het is zelfs waarschijnlijk dat ze zelf regelmatig die streken bezochten, feitelijk op de hoge gronden woonden en in het begin alleen maar in bepaalde seizoenen op de donken woonden. In later tijden, toen ze al wat aan het boeren waren geslagen, denken we dat ze er niet meer met het hele hebben en houden naar toe trokken, maar nog wel speciale jacht- en visexpedities ondernamen. Uiteindelijk zijn zij aan het einde van de steentijd zóveel boer geworden dat ze die moeite niet meer namen. Bovendien was de streek ondertussen van een plassengebied veranderd in een groot moerasbos, minder

rijk aan vis en wild. In de hele steentijd blijkt het donkenlandschap grote aantrekkingskracht te hebben uitgeoefend op de prehistorische mens. Door de heel bijzondere conservering van alles wat de bewoners hebben achtergelaten, oefenen de donken heden ten dage een even grote aantrekkingskracht uit op wetenschappelijke onderzoekers. Niet alleen leert dat onderzoek ons veel over de mensen van toen, ook het oude landschap is onderwerp van studie. Van hen reconstrueert de Kwartairgeologe het 'fysische landschap' van klei- en veenafzettingen, de botanica schept een beeld van de vegetatie op basis van stuifmeel, zaden en hout, de zoöloge bevolkt het landschap met zoogdieren, vogels, vissen en zelfs reptielen, waarvan zij de botten, verzameld in de opgraving, determineerde.

Het prehistorische landschap rond de donken 'Polderweg' en 'De Bruin'

Joanne Mol

Als je over de Tiendweg in de Alblasserwaard loopt, valt vooral de enorme uitgestrektheid van de vlakke weilanden en de aanwezigheid van vele sloten op. Het is moeilijk voor te stellen dat zich in de ondergrond op diverse plaatsen resten van prehistorische nederzettingen bevinden. Toch zijn in 1997 en 1998 twee van woonplaatsen van 6000 à 7000 jaar oud bij Hardinxveld-Giessendam opgegraven. Hoe wisten de archeologen eigenlijk dat uitgerkend op die plaatsen iets te vinden was? Waarom specifiek dáár en niet 20 meter verder? Waarvoor hadden die mensen bijvoorbeeld die beroemde kano nodig?

Dit zijn vragen die indirect te beantwoorden zijn door in meer detail naar de ondergrond van de Alblasserwaard te kijken. Deze ondergrond bestaat voor het grootste deel uit veen met een dun kleidek. Dieper in de ondergrond echter, vanaf ongeveer drie meter, komen dikere kleilagen voor, afgezet tijdens rivieroverstromingen. Nog dieper in de ondergrond, vanaf ongeveer 10 meter, vind je alleen nog zand.

Deze variaties in de bodemgesteldheid geven aan dat het landschap van de Alblasserwaard door de tijd heen veranderd is. Het zand dat in het hele gebied op 10 meter diepte te vin-

den is, dateert van het einde van de laatste ijstijd, ruim 11.000 jaar geleden. De zeespiegel stond toen ruim 40 meter lager dan nu, omdat een grote hoeveelheid water was opgeslagen in het landijs in de noordpoolstreken. De hele Rijn-Maasdelta was toen één grote riviervlakte die in het voorjaar volledig onder water stond en in het najaar vrijwel volledig droog lag. In het najaar kon de wind vat krijgen op de losse zandkorrels en deze bijeen blazen tot metershoge duinen middenin de kale riviervlakte. Deze rivierduinen zijn bewaard gebleven en worden in dit gebied wel 'donken' genoemd. Het gehucht De Donk ligt op de top van zo'n rivierduin. De verhoging is nog steeds goed waar te nemen in het huidige landschap. De meeste donken zijn echter momenteel niet meer zichtbaar. Ze zijn begraven onder jongere afzettingen. Ook de opgegraven nederzettingen zijn op zulke donken gesitueerd. In die tijd waren het nog wel hogere plekken in het landschap, die droog bleven tijdens overstromingen.

Na de laatste ijstijd werd het geleidelijk warmer; het noordpoolijs smolt voor een groot deel af. Het vrijgekomen water veroorzaakte een snelle zeespiegelstijging van zo'n 1,5 meter per eeuw in het begin, geleidelijk afnemend tot een halve meter per eeuw ten tijde van de woonplaatsen in Hardinxveld, tot ongeveer 5 centimeter per eeuw nu. Onder invloed van deze zeespiegelstijging steeg ook de grondwaterspiegel sterk, waardoor het gebied veranderde in een groot moeras. Grote delen van de riviervlakte raakten begroeid met moerasvegetatie, waaronder de els en wilg en natuurlijk riet. De dode plantenresten bleven onder de natte omstandigheden op de brede riviervlakte bewaard en er ontstond een veenmoeras en door riet omzoomde kleine meertjes. Doordat de zeespiegel steeds maar bleef stijgen konden deze veenlagen geleidelijk dikker worden en zich steeds verder over de riviervlakte uitbreiden.

Tevens veranderde als gevolg van het warmere klimaat de brede, vlechtende rivier, die zo typisch was voor de ijstijd, in een rustiger riviertype, vergelijkbaar met de huidige Rijn en Maas. Deze rivier overstroomde eens per jaar de rivierkommen en liet dan tussen de moerasbossen klei achter. Het grootste deel van het

jaar bleef het water staan, zodat het landschap bijzonder waterrijk geweest moet zijn. Het is dit soort landschap, waarmee de bewoners van de donken zo'n 7500 jaar geleden te maken kregen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat ze de hoge donken verkozen, om hun kampen op te slaan.

De donken waarop de nederzettingen gevonden zijn, liggen ver buiten het bereik van de toenmalige rivieren. Er zijn slechts kleine doorbraakgeultjes, zogenaamde crevassegeulen, met een waterdiepte van niet meer dan 1 à 2 meter in dit gebied te vinden. De grote rivier lag in die tijd meer naar het noorden.

Uit booronderzoek is gebleken dat in dit gebied binnen enkele kilometers rondom de vindplaatsen weinig van deze hoge donken te vinden zijn. Slechts de twee donken van de vindplaatsen waren in die tijd voldoende hoog. De resterende (lagere) rivierduinen waren inmiddels allemaal bijna volledig bedekt door

veen moerassen of kleilagen en zullen tijdens overstromingen beslist onder water hebben gestaan. De bewoners hadden weinig keus en betrokken de enige twee droge plaatsen in deze waterrijke omgeving. De gevonden kano's zullen dan ook noodzakelijk geweest zijn om zich goed over lange afstanden te kunnen verplaatsen.

De kampen zelf, zoals nu blijkt slechts in de wintermaanden bewoond, lagen op de hoogste delen, geconcentreerd op enige hectares. Het ligt voor de hand dat de hoogste donk

Een uitsnede van de laat-glaciale dalvlakte van Rijn en Maas in de ondergrond van de Alblasserwaard. In lichtgrijs de stroomvlaktes van de rivieren met daarin schetsmatig aangegeven de rivierlopen. Daartussen in grijs de rivierduinen waarvan de toppen nog als donken (zwart) boven de delta-afzettingen uitsteken.

het langst in gebruik is gebleven, omdat deze langer droog gebleven zal zijn. Inderdaad is de circa één meter hogere donk van opgraving De Bruin enkele honderden jaren langer benut dan de donk van opgraving Polderweg. Beide donken werden in die periode vanzelfsprekend intensief betreden en tevens werden in het zand diverse kuilen gegraven. De oorspronkelijke begroeiing werd daardoor geleidelijk minder dicht en er trad bij de woonplaatsen een versterkte bodemerosie op, doordat de grond niet langer door de vegetatie werd vastgehouden.

Iedereen die de tijdens de opgraving een blik heeft kunnen werpen op de vrijliggende donk zal het zijn opgevallen dat de donkhelling behoorlijk steil was. Juist deze steile helling van het inmiddels vrijwel vegetatievrije rivierduin versterkte de eerder genoemde bodemerosie. Tijdens hevige regenval kon het zand van de helling afspoelen, maar ook het voortdurend belopen van het losse zand veroorzaakte een hellingafwaartse verplaatsing van het zand samen met het aan het oppervlak gelegen afval. Zo ontstond een opeenhoping van afgegleden en afgespoeld donkzand, vermengd met bewoningsresten, zoals houtskool uit haardjes, etensresten als verbrand bot en zelfs artefacten, die allemaal oorspronkelijk aan het oppervlak gelegen hadden.

Door het voortduren van dit proces tijdens de lange bewoningsgeschiedenis werd deze laag, een zogenaamd colluvium, dikker en dikker, tot maximaal 70 centimeter. Dit voormalige donkzand is zwart gekleurd door houtskool en is zo goed te onderscheiden van het oorspronkelijke rivierduin, de veenlagen en rivierklei. Tevens is de aanwezigheid van verbrand bot (witte spikkels tussen het zwarte zand) zeer kenmerkend. Dit colluvium kan hellingafwaarts worden vervolgd, totdat het overgaat in veen en klei: de moerasbossen en riviersedimenten, waar de mensen natuurlijk ook overheen liepen. Ook daarin kunnen nog houtskooldeeltjes en andere vondsten worden aangetroffen.

Deze bewoningslagen zijn hierdoor goed te herkennen en te vervolgen in boringen, zodat de woonplaatsen op de donken eerst ontdekt en vervolgens in kaart gebracht konden worden. Daardoor was de plaats voor de dure

opgravingen vooraf nauwkeurig te bepalen. De evenzo belangrijke ouderdom van deze bewoning is vervolgens geschat aan de hand van de grondwaterstand in die tijd. Inmiddels hebben we een redelijk goed overzicht van de ouderdom die bij een bepaalde hoogte van de grondwaterspiegel in dit gebied hoort. Doordat het veen met de grondwaterspiegel mee omhoog groeit, kan uit de hoogteligging van klinkvrij veen (direct op zand), de ouderdom van zo'n veenlaag geschat worden. Ook de artefacten, die zich in dat veen bevinden zullen dus ongeveer deze ouderdom hebben. Deze schatting kan vervolgens geverifieerd worden met de C14-methode. Zo is vastgesteld dat de bewoning plaatsgevonden heeft vanaf circa 7500 tot ruwweg 6400 jaar geleden, maar dat moet nog bevestigd worden met verdere datering van opgraving De Bruin.

Uit het vooronderzoek is dus de aanwezigheid van deze bewoningslagen vastgesteld en uit de daarna verrichtte opgravingen bleek dat de diverse activiteiten in het moeras rondom de donk ook hun sporen hadden achter gelaten, in de vorm van diverse spectaculaire vondsten zoals haardjes, kano's en zelfs een fuik. De bewoning van de donken kan alleen in samenhang met het omringende waterrijke gebied worden beschouwd: de rivierduinen zijn de droge kampplaatsen, terwijl het open water en het moerasbos de noten, vruchten, vissen, vogels en zoogdieren herbergen, die de toenmalige mensen als voedsel dienden.

Moeras met droge plekjes: de begroeiing van het Zuid-Hollandse donken landschap

Corrie Bakels

Hoe zag het gebied van de Alblasserwaard en omstreken er ten tijde van het LaatMesolithicum en Neolithicum uit? Na het onderzoek van zes donken denken de archeobotanici daar wel enig idee van te hebben: het gebied was één groot moeras. Of we nu de Hazendonk, Brandwijk-Het Kerkhof, Hardinxveld-Polderweg, Hardinxveld-De Bruin, IJsselmonde of Hillegersberg nemen, het zijn slechts droge stipjes in het nat. Holland-waterland, maar dan op een onvoorstelbare manier. Zelfs de Biesbosch geeft geen goede indruk.

Geologen en fysisch-geografen leveren het

oppervlak met zijn reliëf en waterhuishouding. De botanici stofferden dat landschap vervolgens met planten. De benodigde informatie komt uit het onderzoek van stuifmeelkorrels (pollen), zaden, hout en blad resten die onder de grondwaterspiegel bewaard zijn gebleven. Het veen rondom de donken bestaat uit zulke resten, dus aan informatie geen gebrek.

Het landschap bestond uit een afwisseling van ondiepe meren, kleine poelen, rietmoerassen en elzenbroekbos. In sommige tijden was er meer open water en in andere wat meer elzenbos. Het water was rustig en schoon. Er groeiden onder andere waterlelie, kikkerbeet, waternoot en vlotvaren. De laatste twee komen nu niet meer in Nederland voor. Wanneer de meertjes dichtgroeiden ontstonden er riet- en zeggevelen. Het zogenaamde verlandingsproces eindigde met een moerasbos, waarin de elzen domineerde. Een dergelijk bos heeft nauwelijks ondergroei van struiken. Kruiden en moerasvarens bedekken de bodem. Desondanks is het bos voor de mens niet begaanbaar. Het is er zó nat dat er nog actieve veenvorming plaats vindt. Alleen bij vorst kan men er lopen.

De enige manier van verplaatsen was per boot, via de geulen die het gebied afwaterden. Donken waren de enige droge plekken in dit landschap. Zij waren alleen bereikbaar als er een geul langs liep. Om een donk te betreden moest men eerst door een zone van elzen en veel brandnetels. Daarna kwam men in een loofbos met mooie oude essen, eiken en een enkele appelboom. Op de top stonden lindebomen. Omgevallen stammen versperden hier en daar de weg. De stammen waren bedekt met mos en paddestoelen. De tonderzwam was zo'n paddestoel. Het bos was niet zo dicht en zwaar dat er geen struiken konden groeien. Ook moeten er plekken zijn geweest waar alleen maar struiken stonden. Behalve eikels en lindevruchtjes zijn er namelijk heel wat hazelnoten, vruchten van rode kornoelje en dergelijke gevonden. Struiken dragen alleen vrucht wanneer ze voldoende licht krijgen.

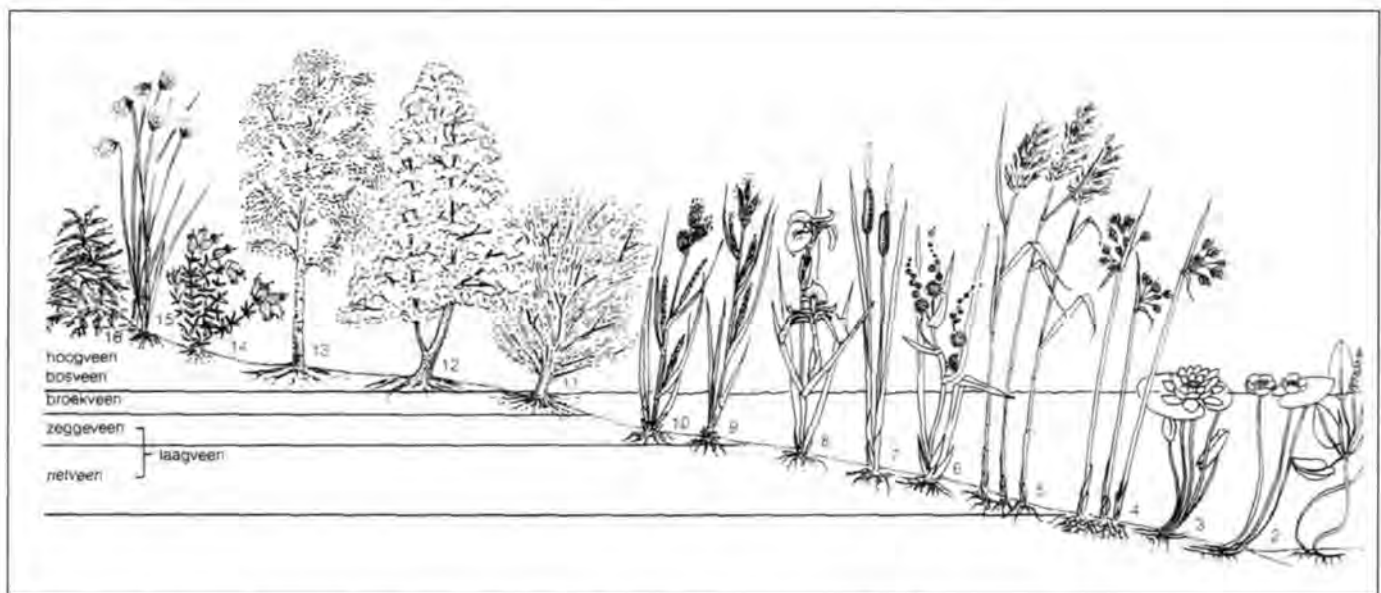
De omgeving was rijk aan wild, gevogelte en vis, maar de plantenwereld had de mens ook heel wat te bieden. Ten eerste waren er de eikels en hazelnoten. Beide zijn, behalve in natte staat, ook verkoold gevonden, wat bete-

kent dat de mens er iets mee heeft gedaan. Het zijn voedzame noten, die men in grote hoeveelheden kan verzamelen en lang kan bewaren. Eikels worden eetbaar als ze geroosterd worden. Daarbij verdwijnt de bittere smaak. Nog in historische tijd werd eikel meel gemaakt. Overigens had de mens bij het verzamelen van eikels en hazelnoten wel concurrentie van muizen. Er zijn heel wat knaagsporen te zien. Andere producten van het bos waren appels en knolletjes van speenkruid.

In vochtige bossen komt zoveel speenkruid voor dat het loont om de zetmeelrijke knolletjes uit de grond te spitten en daarvan eten te bereiden. Verkoolde resten zijn de getuigen. De pitten van de rode kornoelje leveren olie en zijn takken een goede grondstof voor visfukien. De gevonden fuikresten bestaan uit kornoeljetwijgen, samengebonden met lindebast. De lindeboom leverde het touw van de prehisto-

was natuurlijk een waardevolle grondstof. Alle houtsoorten werden gebruikt als brandhout. Ook de natte omgeving leverde waardevolle planten op. Vooral de waternoot moet genoemd worden. Het inwendige van deze stekelige noot is smakelijk en voedzaam. In streken waar dit waterplantje voorkwam, werd hij veel gegeten, soms zelfs als hoofdvoedsel. In Finland heeft de waternoot de bijnaam 'aardappel van het Neolithicum'.

De herhaalde bezoeken aan een donk, of een wat permanentere bewoning, hadden zeker effect op de oorspronkelijke vegetatie, juist ook omdat het droge oppervlak beperkt van omvang was. De invloed is zichtbaar als een 'verstruiking' van het oorspronkelijke bos. De grote bomen namen in aantal af, al verdwenen ze nergens volledig. De echte grootschalige schade is toe te schrijven aan de stijging van

Een overzicht van planten die een belangrijk aandeel hebben in de vorming van de verschillende veensoorten, in volgorde van natuurlijke successie van open water naar moerasbos en vandaar naar hoogveen. Rechts de eerste veenvormers in open water: fonteinkruid (1) gele plomp (2) waterlelie (3). Zij worden gevolgd door hoog opschietende gewassen, met name mattenbies (4) en riet (5). Daarnaast staan enige vertegenwoordigers van de rietlandvegetatie: egelskop (6) kleine lisdodde (7) gele lis (8). Twee zegges (9, 10) staan voor de ontwikkeling van het mesotrofe zeggeveen. De wilg (11) en vooral de els (12) vormden uitgestrekte moerasbossen: hun resten vormden de moeras- of broekvenen. Links enkele hoogveenvormers: de berk (13) als vormer van bosveen, vervolgens dophei (14) en wollegras (15) en tenslotte de hoogveenvormer bij uitstek, het veenmos (16).

rie. Zijn stam was goed om er boomstamkano's van te maken. De kano van Hardinxveld is een uitgeholde lindestam. Met deze opsomming zijn nog lang niet alle gebruiksmogelijkheden van het bos op de donken opgesomd. Hout

de grondwaterspiegel, waardoor de eiken en linden stierven. Op het moeras had de mens geen zichtbare invloed. Door de vernatting nam het oppervlak alleen maar toe. Het donken land was en bleef een waterland.

De fauna van de Alblasserwaard in vroeger tijden

Louise van Wijngaarden-Bakker

Wie nu uitkijkt over de Alblasserwaard ziet een vrijwel reliëfloos landschap van groene weiden met zo hier en daar een boerderij of een rijtje knotwilgen. Het is moeilijk voor te stellen dat dit zo'n 7000 jaar geleden een wildernis was met hoge, beboste donken, moerassen van elzen broekbos, omzoomd met rietkragen. Dit alles werd doorsneden door geulen en stromen, die zich zo hier en daar verwijdden tot langgerekte meren. Voor de prehistorische jagers die dit gebied toen vanuit een kano verkenden, was het op het eerste gezicht duidelijk dat daar een rijke jachtbuit te halen was.

Langs de oevers van de geulen waren duidelijke sporen van de aanwezigheid van bevers, de grootste knaagdieren van Europa. Schuin afgeknaagde takken en gevelde bomen, waarvan de bast was geschild, wijzen op de bevers. Ook de burchten van de bevers liggen altijd direct langs de oever omdat de enige ingang daarvan altijd onder water ligt. Bevers zijn sinds het midden van de vorige eeuw in Nederland uitgestorven, voornamelijk als gevolg van overbejaging. Sinds 1988/'90 is een aantal bevers uitgezet in de Biesbosch. Na wat aanloopproblemen lijkt de soort zich nu goed te handhaven.

Een volwassen bever kan wel 35 kg wegen en vormt dus een flinke voedselbron. Daarnaast is de vacht vooral in de winter van zeer goede kwaliteit. Zowel in Hardinxveld-Polderweg als op de Hazendonk was de bever het belangrijkste jachtwild. Bij de bewoners van de Polderweg gaat het om echte jager-verzamelaars, maar op de Hazendonk om mensen die tevens van landbouw en veeteelt leefden. Voor deze laatsten vormde de traditionele beverjacht kennelijk een welkome bron van voedsel en pelzen.

Een tweede typische waterbewoner is de otter. De aanwezigheid van dit roofdier is in het veld voor een geoefende speurder goed te herkennen. Otters markeren hun leef- en jachtgebied met uitwerpselen; ook gebruiken ze steeds dezelfde paadjes om in en uit het water te gaan. De pels van de otter is volkomen waterdicht. Ze zijn aanzienlijk kleiner dan de bever,

de mannetjes wegen ten hoogste 12 kg. Tot het begin van deze eeuw kwam de otter in alle zoetwatergebieden van Nederland voor. Rietlanden, moerassen en geulen met schoon, visrijk water vormen het ideale leefgebied van otters. In de Alblasserwaard was zo'n leefgebied in Meso- en Neolithicum alom aanwezig. In 1983 is de laatste otter in Nederland gesignaleerd en sindsdien geldt de soort hier als uitgestorven. Belangrijkste oorzaak van uitsterven is waterverontreiniging.

Op de beboste donken leefden nog enkele andere pelsdiersoorten, zoals de boomarter, de bunzing en de wilde kat. Ook op deze dieren werd jacht gemaakt. Boomarters, bunzingen en wilde katten zijn kleine roofdieren, die muizen, kleine of jonge vogels en insecten eten. Een heel enkele keer kwam een echt groot roofdier, namelijk de bruine beer, het gebied in. In de neolithische laag van de Hazendonk zijn in elk geval drie resten van deze soort gevonden.

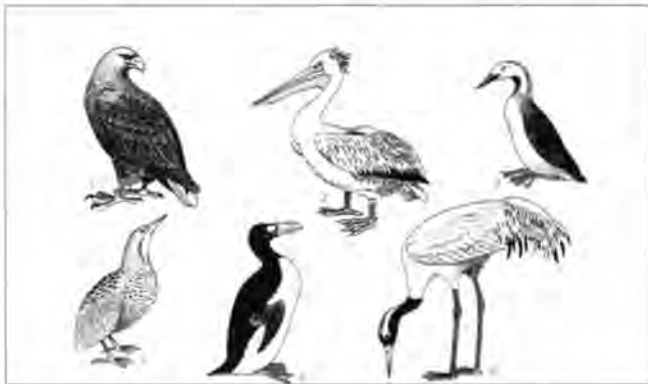
Dan zijn er nog twee andere grote soorten waarop gejaagd werd: edelhert en wild zwijn. Mannelijke exemplaren van daarvan kunnen wel 150 tot 180 kg zwaar worden. Edelherten zullen vooral de moerassen en geuldalen opgezocht hebben. Behalve voedsel en huid leveren mannelijke dieren ook gewei. Uit de opgraving te Hardinxveld weten we dat van dat gewei een heel scala aan gebruiksvoorwerpen gemaakt werd. Het gewei hoeft niet uitsluitend van gejaagde dieren afkomstig te zijn. Edelherten werpen in het vroege voorjaar hun gewei af en het is heel goed denkbaar dat de donk-

Enkele grote zoogdieren die vroeger de delta bevolkten, maar nu in Nederland niet of nauwelijks meer voorkomen.

1. boomarter, 2. wilde kat, 3. wild paard, 4. eland, 5. bruine beer, 6. bever, 7. otter.

bewoners de geweeien in die tijd verzameld hebben. Wilde zwijnen zijn meer gebonden aan bossen. Het zijn alleseters, maar eikels en beukenoten (mast) vormen het voorkeursvoedsel. Ten tijde van de bewoning van de Hazendonk en de Polderweg kwam de beuk nog niet voor in Nederland. Het botanisch onderzoek heeft uitgewezen dat op de donk aan de Pol-

De prehistorische delta met zijn uitgestrekte plassen en moerassen kan zeer wel het broedgebied zijn geweest van vogels die nu zeldzaam zijn geworden, ons alleen maar op de trek bezoeken of helemaal verdwenen zijn: 1. zeearend, 2. kroeskoppelikaan, 3. roodkeelduiker, 4. roerdomp, 5. reuzenalk, 6. kraanvogel.

derweg veel eikenbomen groeiden en het is niet uitgesloten dat de zwijnen daardoor in het najaar, als de eikels van de bomen vallen, aangetrokken werden.

De waterrijke wildernis was natuurlijk ook rijk aan vissen. Het water was zuurstof- en voedselrijk en langs de oevers bevond zich een dichte begroeiing, die beschutting gaf aan jonge vissen. Voor brasem, baars, verschillende soorten voorn en de snoek was dit een uitstekend leefgebied. Uit de vondsten van de Polderweg blijkt dat de snoeken wel een lengte van 1,20 m konden bereiken! Veel zeldzamer waren meerval en steur.

De meerval komt nu alleen nog voor in de Westeinderplassen en de steur is helemaal uitgestorven in Nederland. Steuren leven in zee, maar komen in de zomer naar het zoete water om er te paaien. Ze kunnen wel vier meter lang worden en zijn daarmee de grootste inheemse vissen van ons land.

Ook voor watervogels was het gebied natuurlijk aantrekkelijk. Wilde eenden, talingen, smienten, ganzen en zwanen kwamen hier overwin-

teren, maar ook vogels die nu zeldzaam zijn in Nederland zoals de purperreiger, de wateral en de roerdomp foerageerden in de moerassen. Hoog in de lucht vloog de zeearend. Het moeras was tevens het leefgebied van de moerasschildpad. Op de opgraving van de Polderweg zijn veel stukjes van buik- en rug-schild van dit dier aangetroffen. De moerasschildpad vormt een directe aanwijzing dat de temperatuur hier toentertijd hoger was dan vandaag. De moerasschildpad heeft een iets hogere zomertemperatuur nodig voor het uitkomen van de eieren. Vandaag de dag ligt de noordgrens van zijn verspreiding in België. De prehistorische jagers zagen ongetwijfeld zo nu en dan een zonnende schildpad op een warm, open plekje. Schildpadden werden gegeten, maar het schild vormt natuurlijk ook een prima schaalpje, zeker als je het gebruik van aardewerk nog niet kent.

Rest nog een diersoort, die de prehistorische jagers vergezelde op hun tochten en dat is de hond. Honden zijn de oudste huisdieren van de wereld. Er zijn aanwijzingen dat wolven al aan het eind van de laatste ijstijd (circa 12.000 jaar geleden) werden gedomesticeerd. Hun gebruik als hulp bij de jacht ligt voor de hand. De honden van Hardinxveld stonden vrij hoog op de poten en dat moet in de waterrijke omgeving zeker een voordeel zijn geweest. De hond nam in de samenleving een belangrijke plaats in, zo belangrijk dat ze net als mensen na hun dood begraven werden. In Hardinxveld is zo'n honden graf opgegraven.

Wanneer we kijken naar de vroege bewoningsgeschiedenis van de Alblasserwaard, dan zien we dat het gebied een paar duizend jaar door jagers is geëxploiteerd. Die exploitatie was zodanig dat de belangrijkste soorten - bever, otter, wild zwijn en edelhert - in stand bleven. Er moet een zeker evenwicht zijn geweest tussen de natuurlijke aanwas van de populaties en de jachtdruk. Op die manier kon de wildernis in stand blijven.

Prof.dr. C.C. Bakels, Prof.dr. L.P. Louwe Kooijmans en Dr. J.A. Mol zijn verbonden aan de Faculteit der Archeologie, Universiteit Leiden. Or. L.H. van WijngaardenBakker is verbonden aan het Archeologisch Centrum van de Univer-

siteit van Amsterdam. Zij maken allen deel uit van het onderzoeksteam van de opgravingen van de twee donken 'Polderweg' en 'De Bruin'

te Hardinxveld-Giessendam, in de Betuwe-route, 1997-1998.

"T PEERD VAN BERGEIJK"

(uit Het Kompas van 11 augustus 1955)

De vervoermiddelen waarmee de bakkers uit onze omgeving hun brood bij de klanten brengen, zijn bijna allemaal gemotoriseerd. Paard en wagen werd in de afgelopen jaren verwisseld voor een moderne carrie of bestelwagen en het veelvuldig geklak van de paardenhoeven is hierdoor belangrijk verminderd.

Gebroeders van Bergeijk handhaafden tot nu toe hun traditioneel vervoermiddel. Zij bezorgen nog steeds met de hoog gewielde houten bakkerskar.

Volgende week zaterdag zal 'Corrie', de trouwe viervoetige aandrijfkracht van de bruin en beige gelakte wagen echter haar laatste rondgang in Hardinxveld en Giessendam maken. Dan zal zij met vervroegd pensioen gaan en valt ook zij ten offer aan de moderne beschaving. Toch zal Peet van Bergeijk, de vader van de huidige bakkers, met weemoed terugdenken aan de tijd dat hij zijn bakkerij in Buitendams begon. In 1914 begon hij zijn bedrijf met vijf klanten.

Inmiddels hebben zijn zoons zijn opgebouwde zaak overgenomen. De spaandersbossen zijn verdwenen en nieuwe ovens hebben hun intrede gedaan.

De nieuwe "Bedfort" bestelwagen gaat de taak van paard en wagen overnemen.

Vier jaar lang heeft "Corrie" de bakkerswagen

voortgetrokken en de sleur van haar beroep maakte dat zij precies wist waar de klanten woonden. En zij was hierin heel nauwkeurig. Moest een klant om de andere week brood hebben, dan stopte zij 's maandags normaal bij deze klant. Een goedmoedig tikje was dan voor haar genoeg om te vertellen dat er deze week geen brood nodig was op dit adres. De volgende maandag stopte zij wel.

'sWinters trok zij, gestift tegen gladheid, de 'arretikker' voort. Haar luxe bellentuig leek op een zondagse jurk en met trots draafde zij over de besneeuwde wegen.

Zij had een uitgesproken hekel aan muziek. De prachtige uniformen van E.M.S. konden haar niet vermurwen. Een keer heeft een langs de weg musicerend corps haar de stuipen op het lijf gejaagd. Met het schuim op haar mond rende zij met wagen en al op de herrieschoppers toe en met schrik en beven stoven ze uiteen en gillende voorbijgangers keken ontdaan naar zoveel vrouwelijk machtsvertoon. Toen zij tientallen meters verder door een durfal tot staan werd gebracht, keek zij nog achterom of dat ze wilde zeggen: "Nou zal je het voortaan wel laten he!"

Toen werd zij weer gedwee en die gedweeheid maakte haar populair bij de kinderen.

Als de baas haar een uitbrander gaf, waren er

echt tranen van spijt. Volgende week zaterdag zal Corrie haar laatste rondgang maken. En dan is het uit! Als zij later nog eens mee mag doen aan een concours-hippique, waarbij het niet om snelheid gaat maar om trouw, dan weet ik zeker dat ik een fortuin zal winnen als ik op haar wed.

De gouden medaille die dan op haar halster prijkt, zal voor haar de dank zijn voor de trouwe dienst in vroeger jaren aan haar patroon bewezen.

(dit artikel is ontvangen van de heer T. van Bergeijk uit De Lange Wei.)

'DE MOLEN GAAT NIET OM MET DE WIND DIE VOORBIJ IS'

In en om de molen van Vermeulen in Hardinxveld

Door Arie Jan Stasse.

Dit artikel is een uitgebreidere versie van een artikel dat nog zal verschijnen in Gens Nostra, najaar 2007

Inleiding

Op een lijst van het tegenwoordige getal korenmolens, grutterijen en bierstekerijen in het district van de heerlijkheid Hardinxveld, met de namen der molenaars, grutters en bierstekers, ingeolge aanschrijving van Gecommitteerde Raden van 2 mei 1731, komt alleen Leendert de Hek voor als korenmolenaar.

'Op de voorsegde dorpe staat alleenlijk eene koorwindmolen buijten dijks ontrent den revier Merwe waar van molenaar is Leendert den Hek. Op dezen dorpe van Hardinxvelt zijn geen grutterije nog bier steekerije. 27 meij 1731'.[noot 1]

De eerste molenaars van deze molen waren leden van een familie Vermeulen. In dezelfde tijd was er een Joost Pieters in de Meulen (van der Moolen, Vermeulen) die korenmolenaar was van de Giessendamse rosmolen. Een verwantschap met hem en de andere Vermeulens kon ik niet vinden.

Dit verhaal draait rondom een helaas niet meer bestaande molen, de voorganger van de Molen van Langeveld, over de geschiedenis hiervan, de stichter en diens familie, dus zo ongeveer de periode 1625-1745.

Toegevoegd heb ik als bijlage een lijst met verkoopcondities (verkoopreglement) van de molen uit 1708 ter illustratie van wat er allemaal komt kijken bij een verkoop.

Hopelijk bevat dit verhaal genoeg koren op de molen van de lezer.

Met dank aan Angenetha Balm, B. den Hartog en mevrouw M.J. Platt-de Kiewit, allen te Dor-

drecht, voor het opzoeken van gegevens en R.F. van Dijk te Gorinchem voor het nalezen van het manuscript.

Par. 1. De Molens van Vermeulen en Langeveld

De Molen van Langeveld was een wipkorenmolen in Neder-Hardinxveld die stond aan het Diepje. Het Diepje is de meest oostelijke buitendijkse arm van de Giessen. De molen is zo genoemd omdat deze generaties lang in het bezit was van de familie Langeveld.

Bij een wipmolen is het hele bovenhuis draaibaar om een koker, die in verticale stand wordt gehouden door de piramidevormige constructie van de ondertoren.

De Molen van Langeveld werd vermoedelijk in 1745 gebouwd als opvolger van een andere. [noot 2] Een bijzonderheid aan deze nieuwe molen was dat de ondertoren met pannen was gedekt.

Er hebben in Nederland maar enkele tientallen wipkorenmolens gedraaid. Van dit type zijn er er nu nog maar twee te vinden.[noot 3] De dichtstbijzijnde was wipkorenmolen De Kraai van Giessen-Nieuwkerk die omstreeks 1928 werd gesloopt.

De geschiedenis van de voorloper van de Molen van Langeveld begint als Dirk Janszoon van Giessen-Nieuwkerk op 23 juni 1625 de wind in erfpacht neemt [noot 4] van Pompejus de Roovere, ambachtsheer van Hardinxveld, om een korenmolen te mogen zetten voor twaalf pond jaarlijks.[noot 5]

Op een kaart van juni 1627 getekend door landmeter C. Achulmus is deze molen al aangeduid.[noot 6].

Op 2 september 1642 zien we dat Dirrick Jans Molenaer schuld bekend aan Pieter de Roovre [noot 7] vanwege een windkorenmolen staande op een buitengors genaamd het Weerdeken op Hardinxveld.[noot 8]

Het echtpaar Gijsbert Dircxs en Arijaentgen Hermensdr. wonende te Hardinxveld, verklaren op 4 september 1676 op verzoek van Pauwels Klinckebijl als pachter van de impost op het gemaal[noot 9] over de stad Dordrecht en drie omliggende eilanden, dat Gijsbert op 9 maart 1673 aan Gijsberts zoon genaamd Hermanus Gijsberts, heeft verhuurd hun koren-molen staande op Hardinxveld tot 1 mei 1678 voor de som van 225 Carolus-gulden[noot 9a]. Daarna zou de molen verhuurd worden aan hun zoon Geerit Gijsbertse. Zij verklaren tevens dat zij aan Hendrick Backer, schout en secretaris van Hardinxveld, hadden bekend gemaakt dat zij hiervan een huurcedulle wilden laten maken.[noot 10]

Twee jaar later, op 8 november 1678, verklaart Gijsbert Dircxs dat hij de windkorenmolen had verhuurd aan Hermanus Gijsberts en wel van november 1678 tot oktober 1679.[noot 11].

Drie jaar na het overlijden van Gijsbert verkopen zijn erfgenamen op 19 juni 1698 gedeelten van de molen: Geerit Gijsbertsen Vermeulen, wonende te Schoonhoven, Arien en Hendrick Pieterssen Coelewijn en Fijgjen Pieters Coelewijn, zuster en broers, wonende te Hardinxveld, zich sterk makend voor hun 2 zusters Arjaentje en Marij Pieters Coelewijn, aan Fijgjen Gijsberts Vermeulen, te weten Gerrit Vermeulen alleen 1/8 en de 3 andere comparanten 1/8 part van een windkorenmolen, belend ten Oosten Dirck van Wijngaerden en ten Westen de wed. Cuijnder Janssen. [noot 12]

Dirck Cornelissen Stolck, wonende te Blijswijk, verkoopt op 28 augustus 1701 aan Fijgjen Gijsberts Vermeulen, weduwe van Bastiaen de Heck, 1/8 part in de windkorenmolen staande

op de rivier de Merwede, belend ten oosten Dirck van Wijngaerden, ten westen de weduwe van Cuijnder Janssen.[noot 13]

Op 14 juni van het volgende jaar verkopen Fijgjen Gijsberts Vermeulen, weduwe Bastiaen de Heck, geassisteerd met Leendert de Heck, haar zoon, Willem Janssen Blocqlandt en Hermanus Gijsbertsen Vermeulen aan Ambrosius Wiggers 6/8 part in de windkorenmolen, belend ten Oosten Dirck van Wijngaerden en ten Westen de weduwe Cuijnder Jansen. Te weten de weduwe Bastiaen de Heck 4/8 en de andere comparanten ieder 1/8 part.[noot 14]

Ten overstaan van schout en gerecht van Hardinxveld werden op 13 april 1709 nieuwe verkoopwaarden opgesteld van _ part de windkoren-molen van Hardinxveld. Sr. Bartholomeus Wiggers, koopman te Dordt, verkoopt dan aan Jacobus de Graeff, molenaar op voormelde molen.[noot 15]

Sr. Bartholomeus Wiggers, die de boedel van zijn overleden vader Ambrosius had aanvaard, verkoopt op 14 augustus 1709 voor 1137 gulden en 10 stuivers aan Jacobus de Graeff _ deel van de windkoren-molen gelegen op de rivier de Merwede, met nog _ deel van het huis met erf zowel binnen- als buitendijks, gelegen in de Benedenpolder van Hardinxveld.[noot 16]

Jacobus de Graeff transporteert op 21 augustus 1712 aan Leendert Bastiaensen de Heck 3/8 parten van een windkoren-molen.[noot 17] Leendert koopt op 11 mei 1714 nog 1/8 part van dezelfde molen, ditmaal van de erfgenamen van Johannes Wouters, gehuwd met Elsie Gijsberts, tevoren weduwe van Jan Wouters. [noot: 58]

Bij de boedelscheiding van wijlen Jan Gijsberts Vermeulen op 5 november 1723 bleek dat een achtste deel van de windkoren-molen in het openbaar was verkocht. Samen met de verhuur van enkele stukken land te Giessendam bracht dit een bedrag van 877 gulden op.[noot 36] Leendert de Hek komt zowel voor in het kohier der verpondingen over 1730 als in een gaarderboek uit 1733:

"10-10-0 Nog staat op Hardinxveld buiten-dijks een korenwindmolen, getaxeerd jaarlijks in huur op de somme van tachtig gulden 80-0-0."

Wordt als eigenaar gebruikt door Leendert de Hek. Deze molen staat zeer geexponeert om bij "eijskaring te werden omgekroijen".[noot 18]

Leendert de Hek een coornwindmolen 12—1740 bij doleantie 9-9.[noot 19]

Op 30 mei 1736 verkoopt Goossen Willemssen aan Leendert Bastiaanse de Heck 1/8 van de windkorenmolen.[noot 20]. Goossen was gehuwd met Neeltje Bastiaense de Heck, een der erfgenamen van Bastiaen Leendertse de Heck en Fijgien Gijsberts Vermeulen.

Bastiaan de Hek, Dirk de Roover, in huwelijk hebbende Feijgje de Hek, Pieter de Heer, getrouwd met Annigje de Hek en Krijn Bakker als voogd over de minderjarigen Neeltje en Gijsbert de Hek, wonende in de heerlijkheid Hardinxveld, tezamen kinderen en erfgenamen van wijlen Leendert de Hek, in leven korenmolenaar, verschenen op

24 december 1744 voor de schout en schepenen van Hardinxveld. Zij verklaren aan Wouter Janse van 't Verlaat, schepen van Hardinxveld, een bedrag 700 gulden. Dit geld hadden ze nodig om een obligatie van 500 gulden af te lossen die Pieter en Jochum Bezemer "sprekende had" van Leendert de Hek en nog voor een betaling van 140 gulden wegens een accoord over koren door Leendert tijdens zijn leven bij voornoemde Pieter en Jochum Bezemer gehaald en waarover een proces voor het gerecht liep. De resterende 60 gulden zal worden uitgekeerd ten behoeve van de boedel van Leendert. Zijn erfenamen stellen tot hypotheek (onderpand) de windkorenmolen met nog een huis met erf. Het geld zou in termijnen worden terugbetaald tegen een rente van 4 gulden per elke 100 gulden. Op 28 september 1750 verklaart Wouter Janse van 't Verlaat dat Bastiaan en Leendert (bedoeld wordt Gijsbert?) de Hek de schuld hadden afbetaald [noot 21]

De molen werd omstreeks deze tijd herbouwd

Fragment van een kaart van Hardinxveld uit 1867.

als wipmolen, het is mogelijk dat de oude molen inderdaad ten onder is gegaan als gevolg van het kruien van ijs.

In deze molen stond later een op petroleum lopende hulpmotor die gebruikt werd als het lange tijd windstil bleef.

In 1910 werd de molen van molenaar Cornelis Langeveld afgebroken. Er werd toen een nieuwe maalderij gebouwd met een zuiggasmotor voor het aandrijven van een koppel stenen.

Eind vorige eeuw is op de plek van de molen het kantoor van de plaatselijke woningbouwvereniging gebouwd.

Molenaars

Dirck Jans Vermeulen ca. 1625-(1642)
 Gijsbert Dircks Vermeulen (1662)-1695
 Fijgje Gijsberts Vermeulen (1698-1699)
 Ambrosius Wiggers (1702-?)
 Jacobus de Graeff (1709-1712)
 Leendert Bastiaansen de Heck (1719)-voor 1744.
 Bastiaan Leendertse de Hek (1750)-(1779)
 Gijsbert de Hek (1779)
 Paulus Langeveld 1763-
 Cornelis Langeveld (1806)-1840
 Neeltje Visser (1848)
 Leendert Langeveld
 Cornelis Langeveld (?-1910)

Par. 2. Dirck Jans Vermeulen, molenaar en molenbouwer

Behalve met de voorloper van de Molen van

Langeveld was Dirck Jans Vermeulen betrokken bij minstens twee andere molens, namelijk te Spijk en Sliedrecht. Op 3 juli 1651 wordt hij genoemd als korenmolenaar in Spijk. [noot 22]

6 juli 1631

Kenniptient [= Henniptiond]

Van de Bilresteghe aff tot Giessendam toe is besaijt 4 mergen 4 homt. Gecofft bij Dirck Jans molenaar voor guldens 46.10.0/ Borgen Teunis Pietersz ende Claes Pietersz. [noot: 59].

11 april 1653 Noch soo heeft Dirck Jans molenaar gefoft van de huysarmen van Sliedrecht een out huysken voor tachtig gulden, comt voor sijn helft de 40e penning daer van 1.0.0. [noot: 60]

Dirck Janss korenmulder en schepen van de heerlijkheid Spijk verklaart op 27 januari 1659 op verzoek van mede-schepen Jan van Brugge en Huijbert Jans dat hij kortgeleden door de knecht Gerardt Claes Vlamingh van schout en secretaris Jerephaas Willemsteijn te Spijk ontboden is op het huis van schout. Dirck tekent met een molenaarste-ken. [noot 23]

Arie Janse Langstraet verkoopt op 9 september 1662 aan Huibert Jansen van de Werff en Dirk Jansen korenmulder een griend groot _ morgen op Rietveld. [noot 24]

Dirck Jansz Vermeulen, schepen en heemraad van Spijk en korenmulder, wonend in het Oppereind aldaar, machtigt op 21 februari 1667 procureur Gabriel Valette, raad van de Prins van Oranje om te procederen tegen Johan van der Amyde, gewezen schout en rentmeester van Spijk. [noot 25]

Dirck Jans Vermeulen, korenmolenaar, schepen en heemraad wonende heerlijkheid Spijk, machtigt op 4 april 1667 zijn zoon Gijsbert Dirckxs Vermeulen, wonende Hardinxveld, om te ontvangen van Willem Teuniss, burger van Gorinchem, de kooppenningen van een windkorenmolen staande in de heerlijkheid Sliedrecht onder Lockhorst en deze over te dragen aan Jan Gerrits wonende Sliedrecht. [noot 26].

Jan Gerrits is te identificeren als Jan Gerritsz Meelhooft, (alias Molenaar, Meulenaar), molenaarsknecht bij molenaar Dirk Jansz te Sliedrecht (1634). [noot 27]

Dirck Jans, molenaar wonende op Hardinxveld verkoopt op 15 december 1667 aan Jan Gerrits molenaar, inwoner van Sliedrecht, een huis en erf met een windkorenmolen met alle toebehoren, staande in het amabcht van Oversliedrecht, ten oosten Willen Pieters schipper en ten westen Aryen Thonis Baen. [noot: 61]

Willem Thonis, wonende in Gorinchem, verkoopt op 22 april 1667 aan Dirck Jans molenaar een windkorenmolen met de verbetering van het erf waar de molen op staat, in het ambacht van Oversliedrecht, "breeder blijckende bij seecker contract daer van gemaect op de somme van 500 car. guldens". [noot: 62]

Hermen Henricxs Maes, knecht van Dirk Jansen Vermeulen korenmolenaar te Spijk, legt op 8 april 1669 een verklaring af op verzoek van Jannichie Fredrix, bejaarde dochter van Blokland dat hij op 29 maart van dat jaar dienst deed als bode van Spijk uit naam van Johan van der Werff schout aldaar. [noot 28]

Op 18 mei 1699 verklaart Jan Gijsbertse Vermeulen, burger en molenaar te Gorkum, ten behoeve van Adriaan Emme de Wijs en Nicolaas de Wijs molenaars en eigenaars van een korenmolen in 't Overeind van Spijk dat zijn vaders vader Dirck Jans Vermeulen de eerste korenmolen heeft doen stellen i.p.v. een rosmolen in 't Bovenende van Spijk en dat hij als attestant van een jongen van circa 5/6 jaar oud tot zijn 20/23 jaar door zijn grootvader is gebruikt, en dat er in een van de jaren 1654-1656 er een 'seeckere dierte van coorn was'. [noot 30]

Par. 3. Gijsbert Dirxen Vermeulen, de zelf peilende molenaar

Op 5 augustus 1658 vindt er een rechtszitting plaats voor schout en schepenen van Hardinxveld. Gijsbert Dircksen, "meulenaar van de wintcoornmolen alhier als

eiser tegen het echtpaar Willem Andriessen en Teuntken Cornelis.

Gijsbert verzoekt om "condemnatie van de mompelingen ofte praetjes, die hij gehoord hadt raeckende desselffs eer ende reputatie, uytgestroijt bij den gedaegden". De gedaegden ontkennen echter.[noot 63]

Cornelis Jan Branden verklaart op 18 april 1662 een schuld van f 450,- te hebben aan Gijsbert Dircxs korenmolenaar.[noot 31]

In het kohier van de 200e penning van 1667 van Hardinxveld staat dat Gijsbert Dircxs, corenmolenaar, eed heeft gedaan met kennis op 8 april 1667.[noot 32]

Ook in de verponding van Hardinxveld uit 1673 komt Gijsbert voor: 'Den wintcoorenmolen in eygdomme toe-behorende Gysbert Dircxse molenaar' contribueert jaarlijks in de verponding tien gulden en tien stuivers"[noot 33]

In het Familiegeld van Hardinxveld over 1674 worden de molen met huis van Gijsbert Dircskz coorenmolenaar getaxeert op fl 1000,= Hij moest fl 6,= belasting betalen.[noot 34]

Gijsbert Dircxs korenmolenaar verklaart op 14 november 1674 400 gulden schuldig te zijn aan Sophia van Beveren, vrouwe van Hardinxveld.[noot 35]

Op 18 augustus 1679 werd er een proces gevoerd tussen Jan Gerritsz Meelhooft, wonend Sliedrecht en Gijsbert Dircx korenmolenaar tot Hardinxveld, betaling van 400 gulden met enig verlopen interest op zijn windkorenmolen met geheel huis en erf gelegen in Sliedrecht.[noot 37]

Op 4 september stond deze zaak weer op de rol: Gijsbert Dircxs, korenmolenaar tot Hardinxveld als enige nagelaten zoon en erfgenaam van Dirck Jansz zijn vader contra Jan Gerritsz Meelhooft. Hij eist betaling van de som van 400 gulden als rest van meerdere hoofdsommen ter zake en over koop van zekere windkorenmolen met een geheel huis en erf staande en gelegen in het ambacht van Oversliedrecht met interest 4 gulden 't honderd sedert mei 1673, blijkens de schuldbrief daar-

van van 15 december 1667.[noot 38]

Op 20 oktober 1679 wederom het proces tussen Gijsbert Pietersz[sic] korenmolenaar contra Jan Gerritsz Meelhooft, mede korenmolenaar. fl 205,=. verzoekt "dispositie nopende ... de profijt van 4 september laatstleden".[noot 39]
1682 was een enerverend jaar voor de familie Vermeulen. Er ontstond een conflict met Jan van de Grient, pachter van het gemaal over de Alblasserwaard.

Op 19 februari 1682 verklaart Gijsbert Dircxen, korenmolenaar te Hardinxveld op verzoek van Arien Roelen Ver-sloot, gehuwd met Annighjen Meertens, dat hem nooit door Jan van de Grient, pachter van het gemaal over de Alblasserwaard is bekend gemaakt dat hij geen koren zou malen als het in de molen werd gebracht in zakken die 'waren met een siendlijcke teijken' gemerkt, voordat hij de zak van Annighjen Meertens had meegenomen.

Francoijs van Baesbanck, schoolmeester van Neder-Hardinxveld, die tevens 'ordinaris de publicatien is doende' verklaart dat er niet was bekend gemaakt dat de zakken gemerkt moesten worden.[noot 40]

Jan van de Grient was in 1682 een aantal keren op de korenmolen van Hardinxveld geweest op peiling en onderzoek te doen van het graan en meel, maar het bleek dat Gijsbert Dirxe Vermeulen, molenaar van deze molen dit zelf had gedaan. Ook Coenraet van der Leeuw, deurwaarder van de gemene landsmiddelen was samen met Van de Grient op de molen geweest en wel op 26 mei om te assisteren bij het peilen en wegen van het graan of meel. Wederom volgde Gijsbert en zijn zoon – mede aanwezig – de aanwijzingen om te peilen niet op.

Toen beiden weggingen en bij het huis van de molenaar kwamen dat dicht bij de molen stond zagen zij 'eenige vrouwluijden' ieder met een 'sack op 't lijff' waarin graan of meel scheen te zitten, vluchtende Van de Grient zei dat hij daarna het huis binnenging. De vrouw van de molenaar zei tegen hem: 'Wat soeckt gij hier is niet in huijs' en hield hem aan de arm vast.

Hij antwoordde haar dat hij vermoedde dat hier iets niet klopt. Dat vrouwen met zakken

vluchtten en daarna op de zolder probeerden te komen en de zolder met een luik te sluiten. Hij had het luik met enige moeite opengekre- gen. Op zolder trof hij een grote hoeveelheid tarwe aan, wel tussen de 50 en 60 zakken die op de zolder waren leeg gegoten.

Op 27 mei gingen de deurwaarders Coenraedt van der Leeuw, Jan Croes, Willem de Bie en Jan van de Grient met Philip Cort, stadhouder van de drossaard van Gorinchem naar het huis van Gijsbert Dircx Vermeulen om de zakken tarwe in beslag te nemen. Toen zij al op zol- der 20 zakken hadden gevuld verzamelde zich veel volk bij het huis als gevolg van het 'groot geraes' van de zonen en dochters van de mole- naar. Er werd ook met een roer geschoten. Uit de menigte werd geroepen dat de zonen of enkele daarvan met roeren op Van de Grient en zijn assistenten afkwamen. Hierop waren zij genoodzaakt om weg te gaan en de zakken tarwe achter te laten, behalve drie zakken die zij nog konden meenemen.[noot 41]

Op 21 juni 1682 compareerden verschillen- de inwoners van Hardinxveld en verklaarden op verzoek van Gijsbert Dircx Vermeulen, dat deze inwoners in mei in de korenmolen zijn geweest, staande aan de rivier met enig koren, op vertoon en overlevering van hun biljetten aldaar gemalen of gebroken is door Harmanus Gijsberts Vermeulen zijn zoon. Verder verklaar- den een paar comparanten dat toen zij in de molen waren daar deurwaarder Jan van den Grient, pachter van het gemaal over de Alblas- serwaard, was gekomen, vragende aan Hermanus wiens zakken koren daar stonden.[noot 42]

Gijsbert Dircxs, korenmolenaar te Hardinxveld blijkt op 17 juli 1682 principaal schuldenaar te zijn van zijn dochter Fijtgen Gijsberts, weduwe en boedelhoudster van Bastiaen de Hecke. [noot 43]

Volgens de kerkekaadsnotulen van Boven-Har- dinxveld van 5 oktober 1696 brengen de pre- dikant en Ambrosius Cool verslag uit van hun wedervaren bij het huisbezoek bij Pauwel Janse [Coelewijn] en zijn vrouw.

Deze zeiden op de uitnodiging dit keer niet aan tafel te kunnen gaan omdat hun kinde-

ren Hermanus Gijsberts en Maria Pauwels een questie hadden met de zusters van Hermanus, ontstaat uit de verhuring van de korenmolen. Er was een flinke ruzie om geweest en de zus- sen gaven hen, Pauwel Janse en Aeghje Gerrits, er de schuld van. Dat blijkt ook zo te zijn als de predikant de zusters opzoekt. Zij zeggen: als Aegje Gerrits zich er niet mee bemoeid had was het nooit zover gekomen.

Daar zij nu aan 't rechten zijn bemoeit de predi- kant zich er verder niet mee, maar hij nodigt ze niet zolang de recht-zaak niet achter de rug is. Als de uitspraak even later gekomen is worden alle partijen genodigd. Alleen Maria Pauwels zegt dit keer niet te zullen komen.[noot 44]

In de 200e penning van Hardinxveld over 1698 worden de onroerende goederen van Gijsbert Dircxs corenmolenaar op f 1000,- getaxeerd en werd voor zes gulden aangeslagen.

Compareerden Joh. Woutersz, Arien en Hendrik Koelewyn, Arien Ariensz de Klyne, Leendert Bastiaansz de Hek en Goosse van Houweligen kinderen en kindskinderen van Gysbert Dirx hebben met eed verkaart, dat zij uit de boedel ieder geen 1000 gulden geerft hebben, dat zij ieder anno 1698 geen 1000 gulden gegoed waren en present mede met, dat Gysbert Dirx al in het jaar 1695 is overleden. Coram d. Hee- ren Van Wesel en Jacob Stoop op 15 februari 1719. [noot 45]

Par. 4. Fijgje Gijsberts Vermeulen, de kijvende molenaarster

Door het vroegtijdige overlijden van haar man Bastiaen in 1682 kwam Fijgje er alleen voor te staan.

Fijghjen Gijsberts Vermeulen, weduwe van Bas- tiaen Leendertsen de Hecke, geassisteerd met Gijsbert Dirxen Ver- meulen haar vader, trans- porteert op dertig juli 1682 aan Joost Cornelis Buijck twee morgen land in Jacob Janssens- weer en transporteert aan Arien Leendertsen gehuwd met Jannighje Wouters en Marij Wou- ters wonende Giessendam de noordelijke helft van een huis. De zuidelijke helft is van Joost Pietersen in de Molen. Ten noorden: Peeter Jasper-sen van den Bergh.[noot 46]

Marigjen Jans, vroedvrouw, en Fijgjen Gijsberts Vermeulen, weduwe Bastiaen de Heck, verschijnen op 19 februari 1685 voor de schepenbank. Fijgjen verklaart dat de vader van haar kind is Claes Janssen Kuiper, wonende te Hardinxveld.

[noot 47]

Dit kind was een dochter met de naam Jannigje en werd op 11 maart van dit jaar gedoopt te Neder-Hardinxveld volgens het doopboek met als doopgetuige Elsen Gijsberts, wonende op Hardinxveld.

Op 20 juli 1686 compareren Claes Jansen Kuiper, weduwnaar [van Ariaentie Dirckx], en Fijgje Gijsberts Vermeulen, weduwe, beiden wonend Hardinxveld.[noot 48]

Fijgjen Gijsberts Vermeulen, weduwe van Bastiaen de Hek, verhuurt op 25 januari 1691 een huis met erf in de Peulenstraat voor 6 jaar en aan Johannes van den Bergh, meester bakker te Dordrecht.[noot 49]

Volgens de kerkenraadsnotulen van 13 april 1691 klaagde bij de visitatie klaagde Arien Andriessse [van 't Verlaat] op 4 april dat Fijghje Gijsberts, de dochter van de molenaar, hem had uitgescholden voor iets wat ze maar eens moest waarmaken.

De ruzie was ontstaan bij het gaan naar de molen. Zij had hem een nietsnut genoemd, maar dat ontkende ze. Zij zei dat hij haar geslagen en gestoken had, en hij verder dat zij hem als dief had uitgescholden. Daar volgens de kerken-raad beiden schuld hadden moesten ze mekaar de hand maar geven. Arien wilde dat niet doen en het eind was dat hij van 't Avondmaal geweerd werd en zij, op haar verzoek, niet.

Op de vergadering van 6 juli komt deze zaak nog eens voor, doch zonder nieuwe gezichtspunten.

Voor het Avondmaal van Kerstdag 1691 kwam de zaak echter goed.

De predikant en ouderling Syon Janse komen eerst onverrichter zake bij Arien Andriessse aan de deur. Daarna gaan ze naar zijn moeder Cornelia, die zeer bedroefd was. Daar komt ook zijn huisvrouw 'krijtende en kermende over dese saek'. Zij weet haar man te bewegen om

in het huis van Syon Janse zich te gaan verzoenen met Fijghje. Deze verklaart nu dat Arien een eerlijk man is en Arien vraagt om vergeving.

Fijgjen Gijsberts Vermeulen, weduwe van mr. Bastiaen de Heck, verkoopt op 14 juni 1698 haar huis en erf binnendijs in de Peulenstraat, belend ten zuiden Arien Bastiaens Bos en ten noorden Francoijs van Baesbanck, ten westen de Steenestraet, ten oosten de Wiel, aan Willem Janssen van der Woude.[noot 64]

Acht dagen later, op 22 juni, verkoopt Fijgjen Gijsberts Vermeulen, weduwe van mr. Bastiaen de Heck, hetzelfde huis aan Dirck Joppen een huis en erf in de Peulestraet, belend ten zuiden Arien Bastiaens Bos, ten noorden Francoijs van Baesbanck, ten westen de Steenestraet en ten oosten de Wiel.[noot 65]

Fijghje Gijsberts Vermeulen kwam niet aan het Avondmaal (Kerstmis 1698) vanwege haar onrust om een 'kijvagie' met haar molenaarsknecht. Waarschijnlijk is het dezelfde knecht die in de kerkenraadsnotulen van 17 april 1699 wordt genoemd. Dan lezen we dat Fijghje Gijsberts Vermeulen 'seer quad huijs' had gehouden met haar knecht die een papist was. De geruchten liepen zelfs dat de knecht zelf verteld had dat ze hem verschillende malen tot ontucht aangezocht had en dat als hij gewild had alles met haar had mogen doen. Voor deze keer wordt haar het Avondmaal ontzegd. Zij was daar echter ontevreden over en zei dat er niets van waar was. Ze had nu een andere knecht en wilde wel komen.

Haar gerustheid kon de ongerustheid van de kerkenraad dit keer nog niet wegnemen. Het besluit bleef, waarover zij zeer boos was. Bij het volgende Avondmaal wordt ze weer toegelaten.

Par. 5. Fragmentgenealogie Vermeulen

1. Dirck Jans Vermeulen, schepen en heemraad van Spijk 1659, 1667, korenmolenaar, overl. tussen 8-4-1669 en 15-11-1688, huwt Fyken Gerriets, begr. Spijk (volgens grafsteen) 1665. [noot 54]

Dirck kan niet identiek zijn met een andere

Dirck Jans uit Spijk. In het naburige Kedichem vinden we een huwelijks-inschrijving van een Dirck Jans, die op 14 augustus 1661 huwt als weduwnaar van Anneke Cornelis Jongehaen met Eva Gerrits Steck, j.d. van Lakerveld. Zij overleed na 15 november 1688.[noot 29]

Een zuster van Dirck is mogelijk Gijsken Jansdr., die gehuwd was met Rochus Wouters:

Gijsken Jansdr, weduwe van Rochus Woutersz [nageslacht De Rover], wonend Hardinxveld en haar broer Dirck Jansz, wonend Spijk.[noot 50]

Bekend uit dit(?) huwelijk:

1. Gijsbert, volgt II.

II. Gijsbert Dirxen Vermeulen, geb. ca. 1622 (56 jaar op 27-1-1678) [noot 51], doet belijdenis te Hardinxveld 25-4-1666, korenmolenaar, heilige geestmeester van de Benedenpolder van Hardinxveld 1666, 1668-1670, 1672, 1674, begr. Hardinxveld 22-10-1695 (Nieuwe Kerk), huwt (?) Arijaantje Hermans, doet belijdenis te Hardinxveld 25-4-1664, begr. Hardinxveld 2-12-1693.

Kinderen (voor zover bekend):

1. Fijgje Gijsberts Vermeulen/Vermolen, overl. Hardinxveld (aang. impost 26-5-)1712, begr. Nieuwe Kerk; huwt (1) Bastiaen Leenderts de Heck, chirurgijn te Giessendam (1675), apotheker te Leerdam (1675-1676), deed belijdenis met zijn vrouw te Hardinxveld 29-9-1680, begr. Hardinxveld 10-1-1682, zn. van Leendert Ariens de Heck en Neeltje Bastiaans; huwt (2) Boven-Hardinxveld 26-2-1708 Jacob de Graeff, molenaar.

2. Elsje Gijsberts Vermeulen, overl. Hardinxveld (aang. impost) 28-12-1711, huwt voor 17-3-1669 (doop kind te Neder-Hardinxveld) Jan Woutersen Burch, schipper van Giessendam, wrs. zn.van Wouter Ariens Burger en Marichje Jans [noot 52]; huwt (2) 1678/1679 Johannes Wouters van Lijningen, mr. glasmaker, overl. Hardinxveld (aang. impost) 7-12-1718. Beiden doen belijdenis te Hardinxveld 21-4-1680.

3. Herman, volgt IIIa.

4. Aeltie Gijsberts Vermeulen, doet belijdenis te Hardinxveld 6-10-1686, waarsch. overl. dec. 1694 (12-12-1694: doodskleed bij begr. van Willem Janse zijn vrouw), huwt ca. 1669 Willem Jans Blocklant, doet belijdenis samen

met Aeltie te Hardinxveld 28-6-1671, overl. ald. (impost) 9-10-1711, zn. van Jan Willem Pietersen Blocklant en Pietertien Jaspers. Hij huwt (2e) Boven-Hardinxveld 8-12-1697 Sijgjen Wouters, wed. van Hendrik Cornelisse.

5. Maria Gijsberts Vermeulen; ondertr. (1) voor april 1687 Willem Teunisse van Houweningen/coijman, overl. 1691/92, zn. van Theunis Willems van Houwelingen en Marichje Aelberts en wedr. van Kunder Dircx; huwt (2) Hardinxveld 3-5-1693 Dirk Cornelisse Stolk, lidmaat te Hardinxveld met att. van Nieuwerkerk 5-7-1693.

Volgens de kerkenraadsnotulen Boven-Hardinxveld van Pasen 1687 was Maria Vermeulen tegen de zin van haar ouders ondertrouwd en vast 'met sack ende pack' bij haar bruidegom in huis gegaan. Zij wordt niet uitgenodigd.

6. Gerrit, volgt IIIb.

7. Jacquemijntje Gijsberts van de Herdt [noot 53], huwt voor 12-7-1665 (doop kind te Neder-Hardinxveld) Pieter Jans Coelewijn, overl. voor 1-12-1696, broer van Mari (zie bij II-3).

8. Jan, volgt IIIc.

Handtekening van Gijsbert Diercksen [Vermeulen] in cursive script, met de naam 'Gijsbert Diercksen' duidelijk leesbaar.

Handtekening van Gijsbert Diercksen [Vermeulen]

Een Gijsbert Dirx laat op 28 april 1674 te Neder-Hardinxveld een zoon Willem dopen, waarbij de moeder niet werd vermeld. Doopgetuigen waren Pietertje Jassen en Marigje Teunis.

IIIa. Herman Gijsberts Vermeulen, overl. Hardinxveld (impost) 12-12-1723, begr. 14-12, huwt Mari Pauwels Koele-wijn, overl. Hardinxveld (impost) 1-6-1703, dr. van Pouwels Jans Coelewijn en Aechje Geerits (Vucht).

Beiden lidmaten te Gorinchem met att. van Groot-Ammers 29-6-1681, wonende bij de Arkelpoort, lidmaten te Hardinxveld met attestatie van Gorinchem 12-7-1682, te Sliedrecht met att. van Hardinxveld 4-10-1683, terug naar Hardinxveld 6-10-1686, te Ridderkerk met att. van Hardinxveld 5-3-1690, met att. op Giessendam 30-8-1684, met att. van Ridderkerk te Hardinxveld 10-10-1694.

Uit dit huwelijk:

1. Francijn(tje) Harmans, ged. Neder-Hardinxveld 20-6-1683, get. Cornelis Geerits, Aegje Geerits, Elsje Gijsberts, doet belijdenis te Hardinxveld 30-9-1708, overl. ald. (impost) 15-8-1714.
2. Ariaentje, ged. Neder-Hardinxveld 1-1-1688, get. Willem Jans, Elsje Gijsberts, Aegje Pouwels.
3. Adriaen, ged. Ridderkerk 10-9-1690, get. Maria Gysberts, volgt IVa.
4. Johanna, ged. Ridderkerk 23-8-1693, get. Aegje Gerrits.
5. Gijsbert, ged. Neder-Hardinxveld 10-11-1696, get. Joosjen Arijens, volgt IVb.
6. Ariaentje, ged. Neder-Hardinxveld 16-7-1702, get. Pouwels Jans, Adriana Geerits.
7. Gerrit Hermans Vermeulen, overl. Hardinxveld (impost) 31-3-1708.

Boven-Hardinxveld, kerkeraadsnotulen, d.d. 5 oktober 1696.

De predikant en Ambrosius Cool brengen verslag uit van hun wedervaren bij het huisbezoek bij Pauwel Janse [Coelewijn] en zijn vrouw.

Deze zeiden op de uitnodiging dit keer niet aan tafel te kunnen gaan omdat hun kinderen Hermanus Gijsberts en Maria Pauwels een questie hadden met de zusters van Hermanus, ontstaat uit de verhuring van de korenmolen. Er was een flinke ruzie om geweest en de zussen gaven hen, Pauwel Janse en Aeghje Gerrits, er de schuld van. Dat blijkt ook zo te zijn als de predikant de zusters opzoekt. Zij zeggen: als Aegje Gerrits zich er niet mee bemoeid had was het nooit zover gekomen.

Daar zij nu aan 't rechten zijn bemoeit de predikant zich er verder niet mee, maar hij nodigt ze niet zolang de rechtszaak niet achter de rug is. Als de uitspraak even later gekomen is worden alle partijen genodigd. Alleen Maria Pauwels zegt dit keer niet te zullen komen.

IIIb. Gerrit Gijsberts Vermeulen, woont Schoonhoven (1698), huwt circa 1680 Jacomijntje Pauwels Koelewijn, zus van Mari (zie bij II-3).

Uit dit huwelijk, gedoopt te Schoonhoven:

1. Adriana Gerrits Vermeulen, ged. 12-1-1681, huwt Boven-Hardinxveld 5-7-1705 Teunis

Cornelisse Blom, ged. Neder-Hardinxveld 20-9-1682, zn. van Cornelis Arijens Blom en Annigje Teunis.

2. Fijtje, ged. 14-5-1682.
3. Johannis, ged. 20-1-1684.
4. Pauwelis, ged. 6-9-1685.
5. Maria, ged. 6-3-1687.
6. Geertruij, ged. 2-6-1689.
7. Geertruij, ged. 20-10-1693.
2. Gijsbertje, ged. 15-7-1698.

Dit gezin is niet verder uitgezocht.

IIIc. Jan Gijsberts Vermeulen, korenmolenaar in de Grote Rosmolen in de Arkelstraat te Gorinchem, begr. Gorinchem 20-12-1719, huwt vóór 26-4-1669 (doop van hun eerste kind te Gorinchem) Jannigje Giellis van (der) Putten, doet belijdenis te Gorinchem 24-6-1674, begr. Gorinchem 16-9-1704, dr. van Gillis Jansz van Putten en Cundertie Willems. Het gezin van Jan en Jannigje wordt beschreven in het boek De walmolens van Gorinchem[noot 57]

Kinderen:

1. Jillis Vermeulen, molenaar, lidmaat van Gorinchem 1689, begr. ald. in de kerk 10-2-1727.
2. Johanna Vermeulen, j.d., huwt Gorinchem 4-5-1704 Jo(h)an(nes) van Wezel, j.m., beiden van en won. Gorinchem.
3. Dirk Vermeulen, ged. 26-4-1669, get. Govert van Royen, Kuyndertie Willems, begr. Gorinchem 15-12-1713.
4. Willem, ged. Gorinchem 26-12-1670, get. Jan Jielissen, volgt IVc.
5. Feijke Vermeulen, ged. Gorinchem 30-12-1672, overl. na 15-11-1727[noot 67], huwt Gorinchem 20-6-1694 Reijnier van Rooy(en), j.m., molenaar, beiden wonend Gorinchem.
6. Johannes, ged. Gorinchem 1-5-1675, get. Neeltje Jillis.
7. Cuyndertje (Kuijntje, Kaetje) Vermeulen, ged. Gorinchem 15-1-1677, get. Neeltje Jillis, overl. voor 29-1-1727, huwt Gorinchem 12-7-1694 Johan van der Merck, j.m. van Gorinchem.
8. Gijsbert Vermeulen, ged. Gorinchem 16-12-1678, get. Hermanus Gijsberts, Marike Gijsberts, molenaar.
9. Adriaen Vermeulen, ged. Gorinchem

16-12-1678, get. Hermanus Gijsberts, Marike Gijsberts, volgt IVd.

10. Johannes, ged. Gorinchem 19-3-1681, get. Neelken Jillis.

11. Cornelia Vermeulen, ged. Gorinchem 2-4-1683, get. Neeltje Jillis, begr. Gorinchem 21-10-1768; ondertrouwt (1e) Gorinchem 1-2-1721 Adriaen W(a)eyer, j.m. geb. en won. Gorinchem, molenaar, begr. Gorinchem 1-2-1726; ondertrouwt (2e) Gorinchem 29-7-1729 Georgius Velthuijsen, ged. Boven-Hardinxveld 20-3-1695, be lijdenis te Hardinxveld 21-5-1715, lidmaat te Gorinchem met att. van Hardinxveld 1723, begr. Gorinchem 18-5-1784, zn. van Ds. Gideon Velthuijsen en Sophia van Couwenberg(h).

Jan Gijsberts Vermeulen verhuurt in 1675 aan Hendrijck Hermens Maes een 'coorenwinthuis' te Woudrichem.[noot 67]

Taxatie van de helft in de eigendom van een in aanbouw zijnde korenwindmolen, een rosmolen en hout- en ijzerwerk, door Dirk Leenderts van der Lint verkocht aan Jan Gijsberts van der Meulen, 1675-1676.[noot 68]

Op 12 november 1698 worden Jan Gijsbertse Vermeulen en Adriaen Rietvelt genoemd als korenwindmolenaars te Gorinchem.[noot 69]

Jan Gijsbertsz Vermeulen ende Jannigje Jillis van Putten, echtelieden, verkopen op 28 september 1700 aan hun oudste zoon een korenwindmolen staande ende gelegen aan de Arkelse poort, etc.[noot 70]

Op 2 augustus 1704 verkoopt Jan Gijsbertsen Vermeulen aan Willem Ariensse Sooetievis een huis genaamd het Groothuijs in de Peulensstraat.[noot 71]

Jan Gijsbertsen Vermeulen, wonende Gorinchem, gehuwd met Jannigje van der Putten, 12 maart 1717[noot 72]

IVa. Adriaen Hermanse Vermeulen, ged. Ridderkerk 10-9-1690, get. Maria Gysberts, huwt Hardinxveld (Nieuwe Kerk) 29-5-1712 Jannigje Claes Swartbol, ged. Neder-Hardinxveld 4-7-1688, overl. Hardinxveld (aang. impost)

26-7-1753, dr. van Claes Cornelis Swartbol en Geerichjen Dircx Branker. Beiden doen belijdenis te Hardinxveld Pasen 1717

Kinderen:

1. Maria, ged. Neder-Hardinxveld 26-12-1712.
2. Dirk, ged. Neder-Hardinxveld 26-12-1714, volgt V.

Adriaen Vermeulen, ziek, en Jannigje Claes Swartbol, testen op 1 april 1725.[noot 73]

IVb. Gijsbert Harmense Vermeulen, ged. Neder-Hardinxveld 10-11-1696, huwt Boven-Hardinxveld 21-11-1723 Jannigje Teunis Ambag(t)sheer, ged. Neder-Hardinxveld 26-12-1694, laatst gewoond hebbende Heinenoord, lidmaat te Hardinxveld met att. van aldaar Kerstmis 1723, dr. van Teunis Teunisse Ambachtsheer en Sijghje Cornelis.

Kinderen gedoopt Boven-Hardinxveld:

1. Maria, ged. 19-11-1724.
2. Cijgje, ged. 4-11-1725.
3. Sijgje, ged. 11-4-1727.
3. Adriana, ged. 24-12-1728.
4. Franssijntje, ged. 9-7-1730.
5. Hermanus, ged. 10-2-1732.
6. Franssijnte, ged. 31-1-1733.
7. Teunis, ged. 26-9-1734.
8. Teuntje, ged. 19-2-1736.

IVc. Willem Vermeulen, ged. Gorinchem 26-12-1670, meester timmerman, zaagmolenaar, houthandelaar, overl. na 1742, huwt Gorinchem 24-4-1695 Jenneke van Ro(o)ijen, ged. Gorinchem 4-12-1676, dr. van Cornelis van Rooyen en Mayken Jans Rowaan.

Kinderen, gedoopt te Gorinchem:

1. Johannes, ged. 23-3-1696.
2. Cornelis, ged. 27-12-1697.
3. Cornelis, ged. 6-2-1699.
4. Jillis, ged. 27-7-1701.
5. Jan, ged. 15-8-1703.
6. Mariken, ged. 8-7-1705.
7. Jannigjen, ged. 29-7-1707.
8. Johanna, ged. 1 of 6-1-1710.
9. Jan, ged. 21-8-1712.
10. Willemina, ged. 22-3-1715.

11. Willem, ged. 10-11-1717.

Kinderen van Willem Vermeulen werden begraven te Gorinchem 3-1-1698, 9-2-1702, 6-4-1708, 21-3-1711 en 2-10-1716.

Willem's archief is bewaard gebleven.

[noot 55]

IVd. Adriaan Vermeulen, ged. Gorinchem 16-12-1678, j.m. won. Woudrichem, poorter van Heusden 1690, overl. na 1746, ondertr. ald. 15-7-1718 Catharina Storm, ged. Woudrichem 15-6-1681, overl. ald. (aang. impost) 6-12-1745, dr. van Gijsbert Storm en Magdaleentje Jans van Gool.

Kinderen gedoopt te Woudrichem:

1. Jannigje, ged. 23-10-1718, get. Cornelis Storm en Dingena Mulders. Zij huwt waarschijnlijk Woudrichem 21-1-1739 Jan Biesheuvel, j.m. geb. Waardhuizen, won. Woudrichem.
2. Gijsbert, ged. 23-2-1721, get. Wijnant Storm en Magdalena van Gool.
3. Magdalena, ged. 12-9-1723, get. Johan Storm en Aletta Storm.

Inventaris Rechterlijk archief Woudrichem:

2.357. Eedaflegging door Adriaan Vermeulen, als korenmolenaar en Albertus van Kestere, als molenaarsknecht, 1718.

2.358. Eedaflegging door Adriaan Vermeulen, als korenmolenaar en Albertus van Kesternigh, als molenaarsknecht, 1721.

2.374. Eedaflegging door Adriaan Vermeulen, als korenmolenaar en Jan Biesheuvel, als molenaarsknecht, 1739.

451. Proces tegen Adriaan Vermeulen, inzake ontduiking van de impost op het gemaal, 1720.

483. Adriaan Vermeulen, weduwnaar van Catharina Storm, stelt voogden aan over zijn minderjarige dochter, 1746.

V. Dirk Adriaans Vermeulen, ged. Neder-Hardinxveld 26-12-1714, waarsch. overl. Hardinxveld 10-3-1795, huwt Boven-Hardinxveld 7-7-1737 Annighje Jans Versloot, ged. Boven-Hardinxveld 8-7-1712, waarsch. overl. Hardinxveld 30-8-1779, dr. van Jan Janse Versloot en Trijntje Jans Clop.

Beiden lidmaten bevonden te Neder-Hardinxveld 1768.

Kinderen gedoopt te Neder-Hardinxveld:

1. Adriaan, ged. 17-5-1738, volgt Vla.
2. Johannes, ged. 18-9-1740, volgt VIb.
3. Klaas, ged. 2-9-1742, volgt VIc.
4. Teunis Dirkse Vermeulen, ged. 3-7-1745, tr. Hardinxveld (aang. impost) 6-11-1767 S(us) anna Janse van den Berg, ged. Neder-Hardinxveld 7-9-1732, dr. van Jan Centen van den Berg en Gerritje Arense van Sluyk.
5. Neeltje, ged. 8-1-1748, vermoedelijk overl. Hardinxveld (aang. impost) 23-3-1750.
6. Gerrit, ged. 22-2-1750, volgt VId.
7. Neeltje Vermeulen, ged. 13-8-1752, huwt Hardinxveld 23-5-1777 Huig Bakker, ged. Neder-Hardinxveld 30-8-1750 als Huigje, zn. van Pieter Ariese Bakker en Aartje Huyge van den He(e)rik.
8. Jan, ged. 19-12-1756, volgt VIe.

Vla. Adriaan Vermeulen, ged. Neder-Hardinxveld 17-5-1738, overl. Hardinxveld 3-12-1822; ondertrouwt (1) Gies-sendam 21-5-1763 Adriana de Haas, ged. Boven-Hardinxveld 29-11-1739, vermoedelijk overleden Hardinxveld 10-7-1776, dr. van Jan Kreyne de Haas en Ariaantje Claas van Wijngaarden.

Kinderen gedoopt Neder-Hardinxveld:

1. Kreyn, ged. 5-2-1764.
2. Anna, ged. 24-8-1766.
3. Aryaantje Adriaansdr. Vermeulen, ged. 4-12-1774, overl. Hardinxveld 7-3-1823, huwt Boven-Hardinxveld 18-3-1792 Pieter Arijz. Sterrenburg, ged. ald. 22-2-1750, zn. van Arie Pieters Sterrenburg en Cornelia Teunisse Klop.

Adriaan Vermeulen, huwt (2) Neder-Hardinxveld 14-11-1779 Marigje Pieters van Houwelingen, ged. Neder-Hardinxveld 14-2-1745, dr. van Pieter Rijke van Houwelingen en Neeltje Pieters Ambachtsheer.

Kind:

4. Dirk Vermeulen, ged. Neder-Hardinxveld 2-3-1788, dagloner, dijkwerker, overl. Hardinxveld 11-12-1868, huwt Hardinxveld 22-7-1813 Flora de Rover, ged. Neder-Hardinxveld 21-10-1787, overl. ald. 15-5-1859, dr. van Willem de Rover en Jannigje Andriesdr. Kleijndier.

Vlb. Johannes Dirks Vermeulen, ged. Neder-Hardinxveld 18-9-1740, overl. na 25-8-1806, huwt Hardinxveld (aang. impost) 24-12-1767 Stijntje Leendertze de Hek, ged. Neder-Hardinxveld 26-10-1737, overl. Hardinxveld 25-8-1806 (nalatende 2 kinderen uit 1 huwelijk), dr. van Leendert Cornelisz. de Hek en Jacomijntje Hendriksz Koelewijn.

Kinderen:

1. Anna, ged. Boven-Hardinxveld 8-1-1769.
2. Leendert, ged. Neder-Hardinxveld 8-7-1770.
3. Jacomyntje, ged. Neder-Hardinxveld 25-8-1776.

Vlc. Klaas Vermeulen, huwt Hardinxveld (aang. impost) 27-4-1771 Lysje van den Berg, overl. Hardinxveld (aang. impost) 23-7-1778.

Kinderen ged. Neder-Hardinxveld:

1. Jan, ged. 15-3-1772.
2. Dirk, ged. 25-4-1773.
3. Geertruy, ged. 30-12-1775.
4. Geerit Vermeulen, ged. 22-6-1777, huwt Hardinxveld 1-8-1812 Pietertje Bot, ged. Slie-drecht 13-9-1778, dr. van Jan Bot en Lydia Joppesdr. van den Berg.

Een kind van Klaas Dirkse Vermeulen overl. Hardinxveld (aang. impost) 20-4-1782.

Klaas/Claas Vermeulen, huwt (2) Hardinxveld (aang. impost) 26-11-1779 Cornelia van den Berg

Kind:

1. Gerrit, ged. Neder-Hardinxveld 17-3-1782.

Vld. Gerrit Vermeulen, ged. Neder-Hardinxveld 22-2-1750, overl. Hardinxveld 24-2-1809 (oud 60 jaar, nalatende 6 kinderen uit 1 huwelijk) huwt Hardinxveld (aang. impost) 18-5-1775 Marigje van de Graaf.

Kinderen ged. Neder-Hardinxveld:

1. Cornelis Vermeulen, ged. 8-11-1778, huwt Giessendam 15-2-1807 Lijsabeth Bezemer.
2. Dirk, ged. 29-10-1780.
3. Teunis, ged. 27-7-1783.
4. Wijntje, ged. 10-7-1785.
5. Wijntje Vermeulen, ged. 6-8-1786, huwt Papendrecht 4-11-1819 Jan van de Graaff,

De Molen van Langeveld op 23 april 1900. Collectie Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam.

- ged. ald. 12-5-1765, zn. van Huig Jansen van de Graaff en Marigje Jans van Kralingen, weduwnaar van Maaïke van de Graaff
6. Theunis, ged. 12-10-1788.
7. Pietertje, geb./ged. 7/16-1-1791.
- 8/9 Neeltje en Marigje, geb./ged. 2/14-10-1792.
10. Adriaan, geb./ged. 12/22-3-1795.

Vle. Jan Dirkse Vermeulen, huwt Hardinxveld (aang. impost) 19-4-1782 Teuntje Will. van der Leij.

Kinderen ged. Neder-Hardinxveld:

1. Willem, ged. 9-2-1783.
2. Willem Vermeulen, ged. 29-2-1784, huwt Hardinxveld 25-4-1812 Pietertje Ambagtsheer, ged. ald. 12-10-1788, dr. van Boudevijn Leend. Ambagtsheer en Heiltje Pieters Sterrenburg.
3. Dirk Vermeulen, ged. 7-5-1786, huwt Hardinxveld 30-1-1819 Marigje van 't Hoog, geb./ged. Goudriaan 29-1/2-2-

1783, dr. van Arie Gijsberts van 't Hoog en Maria Janse van den Herik.

4. Evert, ged. 29-7-1787.

5. Evert, ged. 14-12-1788.

6. Anna Vermeulen, geb./ged. 30-3/3-4-1791, huwt Hardinxveld 11-11-1820 Gijsbert Klop, geb./ged. Boven-Hardinxveld 7/14-4-1793, zn. van Gerrit Adamszn Klop en Niesje Gijsberts Holleman.

7. Teunis, geb./ged. 22/28-10-1792.

Onder andere nog niet kunnen plaatsen:

Dirk Vermeulen, huwt Hardinxveld 15-10-1809 Willemijntje Vermeulen.

Dochter:

1. Stijntje Vermeulen, geb./ged. Giessendam 15/28-10-1810, huwt Hardinxveld 26-5-1849 Willem van Houwelingen, geb./ged. Giessendam 22-3/8-4-1798, zn. van Klaas van Houwelingen en Lena Hansum, weduwnaar van Jacoba Blokland.

Dirk Vermeulen, j.m., otr. Hardinxveld 17-3-1811 Lena Reman, j.d., beiden geboren en wonende Hardinxveld.

Johannes Vermeulen, huwt Hardinxveld 13-5-1810 Stijntje Klijn.

1. Roelof, geb./ged. Brandwijk 10-11/2-12-1810.

Vanaf generatie VI is nog niet alles uitgezocht.

Bijlage

Verkoopcondities van de windkorenmolen van Hardinxveld uit 1708.[noot 56]

'Conditien en voorwaerden waer op men van meening is huijden den Zen maert deses loopende jaers 1709 int openbaer ten overstaen van schout ende gerechten van Hardinxveld aen moest bieden de te vercoopen drie vierde parten in den wintcorenmolen van Hardinxveld voorss. Mitsgaders in de huijsinge en alles anders daeraen gehoo-rende appendentien en dependentien vandien. Soo en sulcx alle hetselve staende is onder de jurisdictie van voorss. dorpe.

De vercoopinge sal geschieden om guldens van xx stuivers 't stuck in goeden gevalueerden gelden geen minder specie dan schellingen maer geen gestempelde schellingen van ses stuivers.

Dat vrij en onbelast van alle opstaende lasten ofte renten niets altoos gereserveert. Als alleen 's heeren recht recognietie, wintgelt, erffpacht, schaftgelt, verpondinge, en alle verdere gemeenelants ...buijrlast? waervan 't verloop bij de vercoopers sal worden affgedaen en gesuijvert tot kersmis des voorleden jaers 1708 incluijs oock gevrijt van een der twee 100 pen. geconsonteert den 2 January lestleden deses jaers 1709 waer na er alle d voorss lasten en 100 pen. Comen sullen tot laste vande vooper sonder cortinge.

Den cooper sal d' voorss _ parten in den voorss. molen en huijsinge appendentien en dependentien vandien moeten aenvaerden met soodanige vrijdommen, servituijten en gerechtigheden als d'selve eenichsins hebbende en subject sijn en van outs tot noch toe is gepossedeert voglens de brieven en bescheijden daervan sijnde – dienen den cooper, voor soo veel daer van in wesen sijn voor handen beenvens de opdracht overleveren en behandigen sal.

Den cooper sal gehouden en verobligeert wesen sijne te beloovene cooppenn. alsamen te betalen gereet en contant benevens de gifte ende overdrachte van voorss. _ parten der gemelte molen metten gevolge vandien. D' welcke voor Meije aenstaende deses jaers 1709 geschieden sal.

Waer en boven den voorn. cooper noch gehouden en verbonden sal sijn te betalen nu dadelijcken en opstaende voet gereet ende contant tot rantsoen eenen stuiver van ijder gulden sijnde te beloven coopen. tot vervallinge van oncosten deser vercoopinge almede sonder nochtans dienaengaende eenige cortinge aen voorss. sijne te beloven coopen. te mogen doen.

Gelijck oock den selven cooper sonder cortinge als voren, alleen sal moeten dragen en betalen

den xl pen. Mette x verhooginge pont ende verboeck gelt, mitsgaders nacoop indien het selve, ofte eenich vandien betaelt... of ten werden vacatien en salarissen van schout, schepenen, secretarissen en bode schrijven ende segelen van brieven, verteeringen en alle andere kosten tgeen altoos gereserveert van wat benaminge die oock wesen mochten over en ter saecke van dese coop, en overdrachte eenichs vallende.

Den insetter en cooper sullen oock gehouden sijn tot voldoeninge van 't insethgelt, coopen. rantsoenpen. Mitsgaders inhouden deser conditien aenstonts te stellen twee goede suffisante borgen tot contenten ..te van voorn. coopers de welcke hen verbinden ullen gelijk verstaen wert.. hen verbinden bij desen d' een voor d' ander en elcx in solidu, als principael onder behoerlijcke renunciaie vande beneficien ordinis divisonis et excissinis den effecte van dien hen houdende voor onderricht.

Maer sullen voorn. vercoopers niet gehouden wesen int stellen van eenige waerborge doch presenteren inplaetse vandien d'voorss. 2/4 (sic!) parten van de gemelte molen en anders te leveren bij willich decreet van Hove van Hollant tot keure ende kosten vande cooper welck decreet den voorn. cooper oock tot sijnen kosten sal moeten vervolgen sonder nochtans onder pretext dat het voorss. decreet niet en soude mogen wesen geinterponeert den voorn. cooper d' voorss coop en rantsoenpen. sal vermogen onder sich te houden.

Den voorn. insetter cooper en haer borgen sullen oock moeten consentereng elijck sij mede verstaen werden te con-senteren bij desen haer inhouden en tot voldoeninge deses mitsgaders inseth gelt coop en rantsoenpen. Tot haren kosten goetwillicklijcken te doen en laeten condemnieren en bij den Hoogen Rade in Hollant tot dien eijnde consti-tuerende en onwederroepelijcke procuratie gevende mits desen aen Lambert Vijffhuijsen, Abraham Orlie en Johan van Campen alle procureurs voor den gemelte hooge rade samen en elcx int besonder soo omme de condemnatie te versoeken, als daerinne te consenteren respective.

Met gelofte van sulcx van waerden te sullen houden onder gelijcke verbant ende condemnatie alsvoren.

De voorss. _ parten in de gemelte molen, huijsinge en gevolge vandien sullen terstont naer tgeen van palmslach ofte het sluijten vanden finaele coop staen tot laste risico en perocie van voorn. cooper alleen en imperticulier.

De vercoopinge sal gechieden bij insettinge en verhooginge en soo wie het hoogste bod biet sal voo strijckgelt gebieten twaelff gulden des sak den insetter gebodt daer voren moeten gestandt doen tot woonsdach wesende den 17en der toecomende maent April deses loopende jaers 1709 's avonts tot sonneonderganck.

Daer naer sal men d' voorss parten in d'voorss molen, huijsinge en verder gevolge ophangen tot hooger somma en affslaen en soo wie alsdan eerst mijnt sal cooper sijn en blijven op de conditien voren verhaelt.

En niet gemijnt werdende sullen de vercoopers ofte hare gemachtigde op woonsdach wesende den 17en der toeco-mende maent April 1709 des voormiddachs de clocke elff uren haer laten vinden op Hardincxvelt voorss. ten huijse en herberge van Jacob de Haas omme met imant van een iegelijcken daerinne gadinge hebbende over de finale vercoopinge te handelen en accorderen soo des behoort in uijtter hant pfte bij openbaren affslach soo d' voorss. vercoopers gelieven sullen.

Ende in cas niemant verscheen die het voorss. inseth gelt genegen was te verhoogen, ofte dat oock bij affslach niet meerder mochte gelden ende vercoopers geinclineert wierden voor het insethgelt te laten. In soodanighen cas sullen d' voorn. vercoopers mogen volstaen metten coop aen te seggen aen voorn. Jacop de Haas ofte imant desselfs domes-tijcke welcke aensegginge gehouden sal werden van gelijcke crachten vigene?, als off aen insetter selver gedaen en geschiet waere, sonder eenige contradictie.

Den voorn. cooper sal d' voorss. _ parten in

de voorss. molen en huijsinge, met alle sijne gevolge op Meij voorss. vermogen te aenvaerden, omme daer over te disponeren naer sijn welgevalle nadien d' voorss. molen alsdan uijter huijre is, en d' voorn, vercoopers van geen verdere huijre kennisse hebben 't welcke d' selve vercoopers (desnoots sij) presenteren met solemnelen eede te bevestigen dan alsoo den tegenwoordige huijrder naer meij voorss. Daer aen noch pretendeert twee jaren huijre te hebben waer van selve vercoopers alsvorige ende minste kennisse hebben sijnen nocte henluij-

den is gebleecken. Soo werd geconditioneert dat in gevalle den voorss. huijrder den rechten genoech-sijnden conde doceren hij daer aen noch d' voorss. twee jaren huijre hadde dat in soodanigen cas den cooper gehou-den sal wesen d'voorss. huijre te presenteren mits tot sijnen profijte genietende de beloofde huijpenningen'.

Ingeseth bij Jan Andries van 't Verlaet op 900 gulden.

Borgen Ghijsbert Clop en Jacob de Haes.

Noten

1. Stadsarchief Dordrecht (= SAD), toegang 648, Oud Archief Hardinxveld, inv.nr. 68.
2. L.J. Leunis, F.G. de Ruiters, Hardinxveld-Giessendam in grootmoeders tijd, Sliedrecht 1968, pag. 46; A. van der Plas, Molens van Hardinxveld-Giessendam, Hardinxveld-Giessendam 1981, 2e herz. druk, pag. 11-13. B.E. Janik en H.J. van Rees (red.), De molens van de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden : van maalwerktuigen tot cultuurmonumenten, Hardinxveld-Giessendam, 1993, pag. 70.
3. De molen Nieuw Leven (voorheen De Zwaluw) in Hazerswoude. Deze molen was van oorsprong een poldermolen. De tweede molen van dit type vinden wij in Weesp, molen 't Haantje aan de Stammerdijk. De Stichting Herbouw Wipkorenmolen Vianen (opgericht in 2000) probeert de oude Viaanse wipkorenmolen te reconstrueren.
4. Tot het einde van de achttiende eeuw bestond in Nederland het zogeheten windrecht. Een vergunning om een molen op te richten, werd gekoppeld aan een jaarlijkse betaling van windpacht waar het recht van vrije wind tegenover stond.
5. SAD, toegang 648, Oud Archief Hardinxveld, inv.nr. 27.
6. A. van der Plas, o.c., pag. 12.
7. Mr. Pieter de Rovere (1602-1652), heer van Hardinxveld en baljuw van Zuid-Holland.
8. SAD, toegang 632, Hardinxveld, oud rechterlijk archief, inv.nr. 2, f. 7.
9. Impost op het gemaal was een belasting ingevoerd op het laten malen van graan. Ieder die graan liet malen moest bij de pachter van de belasting eerst de verschuldigde impost betalen, ten bewijze waarvan hij een biljet kreeg. De molenaar mocht pas malen als hem dit biljet was overhandigd.
- 9a. In 1521 voert keizer Karel V een munt in die naar hem de carolus wordt genoemd. De gouden carolus is onderverdeeld in 20 stuivers, een indeling die bijna 500 jaar ongewijzigd blijft. Ook al verdwijnt de aanduiding stuiver in de 19de eeuw om plaats te maken voor 5 cent, in de volksmond blijft het muntje een stuiver genoemd worden. Na de gouden carolus van 1521 kwam in 1582 de zilveren carolus, die tot 1680 gold als (eerste) eenheidsmunt voor de Zeventien Provinciën. Deze munt was de eerste met een 'kop' (van de keizer).
10. SAD, Dordrecht, oud notarieel archief, 186, f. 120-120v, no. 74, 4-9-1676; Dordrecht, oud rechterlijk archief 913, f. 51v.
11. SAD, Hardinxveld, oud rechterlijk archief 31.
12. SAD, Hardinxveld, oud rechterlijk archief 4, f. 121v.
13. SAD, Hardinxveld, rechterlijk archief 4, f. 148.
14. SAD, Hardinxveld, oud rechterlijk archief 4, f. 154.
15. SAD, Dordrecht, oud notarieel archief 291.
16. SAD, Hardinxveld, oud rechterlijk archief 4, f. 203v-204.
17. SAD, Hardinxveld, oud rechterlijk archief 30.

18. Nationaal Archief te Den Haag (= NA), Financie van Holland, inv.nr. 486.
19. NA, Financie van Holland, inv.nr. 525 (als nummer 259 van de lijst van alle huizen).
20. SAD, Hardinxveld, oud rechterlijk archief 5, f. 179v.
21. SAD, Hardinxveld, oud rechterlijk archief 6, f. 39.
22. Stadsarchief Gorinchem (= SAG), Gorinchem, rechterlijk archief 461, f. 56v-57.
23. SAG, Gorinchem, oud notarieel archief 4007, f. 342.
24. SAG, Gorinchem, rechterlijk archief 472, f. 78.
25. SAG, Gorinchem, oud notarieel archief 3993.
26. SAG, Gorinchem, oud notarieel archief 3993.
27. Gens Nostra, 53 (1998), pag. 272.
28. SAG, Gorinchem, rechterlijk archief 171, f. 137-137v.
29. SAG, Gorinchem, oud notarieel archief 4091. Iva Gerts Steck, weduwe Dirck Jans uit Spijk, wonende Kedichem, machtigt iemand te Gorinchem om geld te ontvangen van gedane legerdiensten door haar man zaliger.
30. SAG, Gorinchem, oud notarieel archief 4035, f. 275.
31. SAD, Hardinxveld, rechterlijk archief 3.
32. Ons Voorgeslacht, no. 477 (dec. 1996), pag. 717.
33. Arie van der Plas, o.c., pag. 12.
34. NA, Rekenkamer ter Auditie, inv.nr. 13.
35. Hardinxveld, rechterlijk archief 31. Sophia van Beveren (1611-1682) was toen weduwe van mr. Pieter de Rovere.
36. SAG, Gorinchem, oud notarieel archief 4176, f. 19v. Helaas is de naam van de koper niet genoemd.
37. NA, Archief Hoge en Lage Vierschaar van Zuid-Holland, inv.nr. 9, f. 62. Met dank aan L.M. van der Hoeven te Den Haag.
38. NA, Archief Hoge en Lage Vierschaar van Zuid-Holland, inv.nr. 165, f. 199. Met dank aan L.M. van der Hoeven te Den Haag.
39. NA, Archief Hoge en Lage Vierschaar van Zuid-Holland, inv.nr. 166, f. 15v. Met dank aan L.M. van der Hoeven te Den Haag.
40. SAD, Hardinxveld, oud notarieel archief 4682, f. 125-125v.
41. SAD, Dordrecht, oud notarieel archief 480, 27-5-1682.
42. SAD, Hardinxveld, oud notarieel archief 4682, f. 129-129v.
43. SAD, Dordrecht, oud notarieel archief 423.
44. De gegevens uit de kerkenraadsnotulen van Boven-Hardinxveld zijn overgenomen uit transscripties van wijlen drs. P. den Breejen.
45. SAD, Dordrecht, stadsarchief 3, nr. 3982.
46. SAD, Hardinxveld, oud rechterlijk archief 4, f. 30-30v.
47. SAD, Hardinxveld, oud rechterlijk archief 31.
48. SAD, Hardinxveld, oud notarieel archief 4682, f. 301.
49. SAD, Hardinxveld, oud notarieel archief 4682, f. 397.
50. SAD, Dordrecht, oud notarieel archief 179, f. 82, 2-5-1659.
51. SAD, Dordrecht, oud notarieel archief 356, f. 264-264v.
52. SAD, Dordrecht, oud rechterlijk archief 9, 1607, 6-6-1669.
53. Het is onduidelijk waarom zij als enige Van de Herdt wordt genoemd. Vergelijk een Gijsbert van Herdt, wonende Rijswijk (N.B.) vermeld op 27-2-1722 (SAD, oud notarieel archief Hardinxveld 4683, f. 689).
54. Peter de Jong, Spijk : heerlijkheid en waterland van 1250 tot 2000, Schipluiden, 2001. Deze grafzerk wordt niet genoemd in het artikel Grafzerken te Spijk Z.H. (Ons Voorgeslacht, 1975, pag. 147-148). In P.C. Bloys van Treslong Prins, Genealogische en heraldische gedenkwaardigheden in en uit de kerken der provincie Zuid-Holland, Utrecht, 1922, deel 2b, wordt onder

- Spijk de grafsteen vermeld van een zekere Vermeulen, "sterf den 14 Juny 1665".
55. SAG, Archief van de houthandelaar Willem Vermeulen, 1697-1737; A.J. Busch, Molens in Gorinchem, Gorinchem 1978, pag. 29-31.
 56. SAD, Hardinxveld, oud rechterlijk archief, toegang 632-4, f. 203v, 19-9-1709 (losse bijlage). Jan Andries van 't Verlaet heb ik nergens aangetroffen als mede-eigenaar van de molen. Mischien kon hij niet aan zijn financiële verplichtingen voldoen.
 57. A.L. van Tiel, De walmolens van Gorinchem, Gorinchem, 1997, paragrafen 2.16 t/m 2.24.
 58. SAD, Hardinxveld, oud rechterlijk archief 4, f. 241v.
 59. SAD, Hardinxveld, oud rechterlijk archief 53, f. 7.
 60. SAD, Hardinxveld, oud rechterlijk archief 27, f. 165v.
 61. SAD, Sliedrecht, oud rechterlijk archief 1183, f. 74.
 62. SAD, Sliedrecht, oud rechterlijk archief 1183, f. 66.
 63. SAD, Hardinxveld, oud rechterlijk archief 23, f. 27v.
 64. SAD, Hardinxveld, oud rechterlijk archief 35.
 65. SAD, Hardinxveld, oud rechterlijk archief 4, f. 122.
 66. SAG, Gorinchem, oud notarieel archief
 67. Streekarchief Land van Heusden en Altena (= SALHA), rechterlijk archief Woudrichem, inv.nr. 1.139.
 68. SALHA, rechterlijk archief Woudrichem, inv.nr. 619.
 69. SAG, Gorinchem, oud notarieel archief 4035, f. 8.
 70. SAG, Gorinchem, oud notarieel archief 4103.
 71. SAD, Hardinxveld, oud rechterlijk archief 4, f. 169v.
 72. SAD, Hardinxveld, oud notarieel archief 4, f. 335.
 73. SAD, Hardinxveld, oud notarieel archief 4683, f. 917.
-

MIJN OPA (1873-1950)

Dirk Pieter (Dik) Klop

Mijn opa was voor mij een man van weinig woorden, maar daarom niet minder nadrukkelijk aanwezig.

Zoals dat vroeger ging, was ik naar hem vernoemd en kon dus een potje bij hem breken.

Toen ik wat groter werd mocht ik 's zomers soms met hem mee. Dan ging opa kubben lichten. Dit waren manshoge tenen korven, waarin paling gevangen werd. De zoons van opa schudden meewarig met hun hoofden, de palingkubben waren verouderd vismateriaal, daar viste je niet meer mee. Maar opa bleef het een mooie visserij vinden. Je vierde een staaldraad de rivier in en maakte het eind vast aan het bakken op de krib en aan het andere eind in de rivier lag een anker. Aan de staalkabel werden de kubben elk op een bepaalde afstand vastgemaakt en in de rivier op de bodem gelegd. Als de paling kwam opzwemmen, voelden ze mindere weerstand bij de kubben en zwommen zo naar binnen, door

de keel tot in de krop, waarna ze niet meer konden terugzwemmen. De zoons hadden in zoverre gelijk, dat het een weinig stabiele opbrengst gaf. Maar soms, als het bijvoorbeeld geonweerd had en 't was heel warm, dan kon het wel eens gebeuren dat er flink wat dikke paling in opa's kubben kroop en dan had-ie z'n slinger en zei: "Zie je nou wel, jullie zijn zo ongeduldig".

Mooi vond ik zijn werk in de winter. Opa had het lef gehad om een drieduimer te slaan in de mooie gepoetste tafel in de woonkamer, waar hij woonde met z'n twee ongetrouwde dochters. Het had de dames duidelijk gestoord, maar opa trok er zich niets van aan en gebruikte de grote spijker om zijn opgezette fuik aan vast te maken, zodat-ie rustig in de woonkamer zijn fuiken kon breien, die 's zomers door zijn zoons voor de visserij gebruikt werden. Als opa stopte met breien, moest de spijker weer verwijderd worden en ging het nette tafelkleed er

weer over heen. Moest er weer gebreid worden, dan ging de spijker er weer in met een beetje wrikken en zonder hamer.

Een verhaal dat opa heel vaak verteld heeft is het volgende.

Op een dag kwam koningin Wilhelmina op bezoek in het vissersdorp. Dit was een hele belevenis. De vissers hadden er over nagedacht of ze de koningin iets konden vragen. Op een gegeven moment 'onderwond' (zich onderwinden is een oud Nederlands werkwoord en betekent moed bijeenrapen en je tot iemand wenden) zich een visser, stapte naar voren en zei ongeveer het volgende: "Majesteit, zou u niet es kunne zurrege, dat een hêël kwaod haft zou worde weggehaold? Wij hebbe zellef al van ââles geperbeerd, maor 't is ôns tot op hede nie gelukt en wij haole daor iedere keer weer smêr aon".

De koningin vroeg een livreier of hij voor de vertaling kon zorgen. Opa zei dat ze beloofde, dat ze het zou bekaike, maor wat doch-ie? D'n anderen week al was Rijkswaterstaat bezig om 't kwaaië haft weg te haole en de vissers haol-den in 't vervolg geen smêr meer.

(Smêr haole is schade aan de visnetten oplopen, doordat de netten vastslaan aan een obstakel onder water). De koningin kon geen kwaad meer doen bij de vissers.

Tijdens het vissen met zoon Teu, lag opa wat onderuit gezakt tegen de kooi en krabde z'n kiezen uit met een flinke spijker. Plotseling liet opa de spijker los en deze gleed tot z'n ontzetting zo z'n keel in, waarop opa zei: "Donderdags allevel, daor gaat de spijker toch". Oom Teu zei onverstoobar: "Hier heb-ie een andere vader," en reikte hem eenzelfde grote spijker aan. Voorzover bekend heeft opa geen nadelige gevolgen ondervonden en heeft het ijzeren voorwerp het lichaam op natuurlijke wijze verlaten.

In de tijd dat opa leefde, van 1873 tot 1950, was de verhouding tussen protestanten en rooms- katholieken nog een heel andere dan tegenwoordig. We hadden een protestantse koningin en de hervormde kerk vervulde in belangrijke mate de functie van volkskerk.

Dat opa niet veel op had met de roomsen, zoals ze genoemd werden, was niet onbegrijpelijk, gezien de geschiedenis waarbij de brandstapel en de inquisitie als voorbeelden werden aangehaald. Op een dag was opa aan het vissen bij de Moerdijk en opeens kwam er een pastoor de krib oplopen aan de noordkant. De pastoor vroeg of opa hem over wilde zetten. Opa dacht als protestant, zou ik dat nou wel doen? Hij streek met de hand over zijn hart en dacht, nou vooruit dan maar. 't Was gloeiend warm weer en opa moest dus, met sterke stroming, ruim een kilometer over roeien met de zware drijverschuit, aleer de pastoor aan de zuidenkant van de rivier uit kon stappen. Opa dacht: Hij zal wel vragen, wat ben ik je schuldig voor zo'n zweetkarwei, maar dat gebeurde niet. De pastoor lichtte zijn pet en zei: "Ik zal voor je bidden". Commentaar van opa: Donderdagse vint.

Mijn opa

Toen ik zelf wat groter werd, troffen we het niet in de maand augustus – vakantiemaand. Ik had die week met mijn vader gevist en we moesten vrijdags vanaf de Moerdijk (ca. 20 kilometer) naar huis. Er stond geen aasje wind en 't was stikheet. Nou, roeien dan maar met de drijverschuit; gelukkig hadden we wel vloed. Bij aankomst vroeg in de avond stond

opa ons op te wachten. Mijn vader had geen droge draad meer aan zijn lijf en was werkelijk bek-af. Opa zei: "Kèrel, waar zit-ie toch mee, ik roeide vroeger vanaf de Tiengemeten, meer dan de dubbele afstand". De man was zo ongemeen sterk, dat hij zich niet voor kon stellen dat je na twintig kilometer roeien aan het eind van je Latijn was.

Opa was in zijn leven nooit naar de tandarts geweest en had op heel hoge leeftijd zijn complete gebit nog. Tanden poetsen? Nooit van gehoord. De spijker was zijn tandenstoker.

Op een keer liep opa op de dijk, er was nog weinig verkeer, maar er kwam een vint aan op de filesopee (fiets), maar die vint zag opa niet. Opa stak zijn hand naar voren en greep de filesopee midden in het stuur vast. Opa zei: "Ho maat". De man steigerde lichtelijk, maar stond wel stil. Hij moest van opa een bietjie uitkaike. Bij de steigering had de man zijn edele delen enigszins bezeerd.

In het vocabulaire van opa kwamen nog veel meer, van oorsprong Franse woorden voor, die de mensen in die tijd nog spraken als overblijfsel van de Franse tijd. Nog zo'n woord is bijvoorbeeld avanceren, opschieten.

Als we iets deden dat niet mocht, dan waren we astrant of we werden betiteld met astrante belia's.

Waar ik ontzag voor had, was het schaimes (scheidmes) van opa. In zijn broek zat een spe-

ciale zak, waar het grote mes precies in paste. Zo snel die man was met dat mes, dat was bijna onnavolgbaar. Bij het minste of geringste greep opa z'n mes en deed daar allerlei klusjes mee. 't Was uiteraard primair voor gebruik tijdens het vissen. Het had een duidelijke functie. Wanneer een net vast sloeg en de boot zou kunnen vollopen, dan moest je de mogelijkheid hebben om het net te kappen. Maar 't was bijzonder om te zien waarvoor opa het zoal gebruikte. Uiteraard ook om vis schoon te maken en snel grofweg netten te boeten als er smêr gehaald was. Maar bijvoorbeeld ook om iets bij te snijden.

Eén van de zoons had een nieuw kunstgebit en dat paste na enige tijd niet precies meer. Met het schaimes kon je dat mooi 'bijsnikkeren'. Tot op hoge leeftijd kon de man razend snel dat mes tevoorschijn halen, een routine die hij al in zijn jeugd had aangeleerd.

Zijn afscheid zal ik nooit vergeten. Ik was twaalf jaar. Hij zei tegen één van zijn dochters: "Huil maar niet om mij, huil maar om jezelf". Opa stak zijn hand op en zei: "Ik ga henen" en hij blies de laatste adem uit.

De foto van opa is opa op zijn zaterdags. Door de week een baaien hemd en een pilowse broek, zaterdags een trui + colbert en 's zondags: het zondagse pak om naar de kerk te gaan.

WETENSWAARDIGHEDEN

Op zoek naar industrieel erfgoed in de Merwedezone

(Uit Groene Hart Visie)

De Stichting Groen Hart heeft een project opgezet om het nog bestaande industrieel erfgoed langs de grote rivieren beter te beschermen en te bewaren voor het nageslacht. Ook in onze omgeving, langs De Merwede, zowel binnendijks als buitendijks, vind je nog oude schuurtjes en scheepswerfjes, oude bedrijfjes en specifieke arbeiderswoninkjes. Zij vormen een belangrijk onderdeel van de geschiedenis van deze streek. Zoals de molens van Kinderdijk een trekpleister vormen voor de toeristen,

zou de mooie omgeving van de voor ons zo bepalende Merwede een speciaal aspect kunnen worden van dit gebied.

Verscholen erfgoed

Er is best nog wel wat industrieel erfgoed te vinden, maar het ligt meestal niet op de weg van de wandelaar of de fietser. Soms moet je er bedrijfs – en industrieterreinen voor op, of ligt er iets verscholen aan doodlopende weggetjes of haventjes. De vraag of die bouwsels het bekijken waard zijn, blijft natuurlijk een heet hangijzer. Maar als belangrijk onderdeel van de geschiedenis van de streek zou het jam-

mer zijn als er uiteindelijk niets overblijft om de historie te verbeelden.

Link

De link met het Groene Hart is de onderlinge samenhang tussen cultuur-, natuur-, en landschapswaarden. Daarbij horen zeker de industriële resten langs de Lek, Noord en Merwede. De provincie Zuid-Holland heeft een subsidie van bijna 100.000 euro ter beschikking gesteld voor het project.

Aan ons de vraag: Zijn er in Hardinxveld-Giessendam nog zulke bijzondere plekjes en stekjes?

Laat het weten.

Regionaal Archiefinformatie Punt

Het RAP, dat gesitueerd is in de plaatselijke bibliotheek aan de Pietersweer, voldoet aan de behoefte van de bezoekers. De twee computers en de vele naslagwerken kunnen degenen die naar informatie zoeken uitstekend tot hulp zijn. Elke tweede woensdag van de maand zitten twee bestuursleden van de H.V. klaar om de bezoekers van genealogische gegevens te voorzien. Het zijn de heren Koorevaar en Dubbeldam.

Regelmatig heeft de bibliotheek activiteiten die betrekking hebben op de geschiedenis van ons dorp. Zo was er een expositie over de jaren vijftig met een keur van gebruiksvoorwerpen uit die tijd. Ook de reizende foto-expositie over de samenvoeging van Hardinxveld en Giessendam in 1957 heeft in de bibliotheek gestaan.

Over water is, zeker in onze contreien, veel te vertellen. De expo met alles over de scheepvaart waar de Historische Vereniging haar oude scheepsmodellen voor uitgeleend had, was een groot succes. Wie kent nog de Fop Smit of de parlevinker, de drijverschuit en pontje?

De scheepvaart en de Merwede blijven immers altijd boeien. Vooral de jeugd, die nu in de bibliotheek de ruimte heeft gekregen die het verdient, vond al die zaken geweldig.

Marijke Bongers

Tegenover het HIC in de Peulenstraat woont Marijke Bongers. Zij is een buitengewoon

begaafde kunstenares die haar gedachten en gevoelens door textiele werkvormen tot artistieke objecten maakt. Haar laatste kunstuitingen zijn gebaseerd op haar 'roots', haar wortels. Haar geboorte, kinderjaren en familie spelen een cruciale rol. Het is een rode draad die door haar leven en werk loopt.

Letterlijk en figuurlijk. Ontsnapt aan de cocon als baarmoeder leeft zij vrij, maar toch voor altijd verbonden door de rode, zeg maar bloedband, met haar voorgelacht.

Waarom ik dit meld in ons Mededelingenblad? Allereerst omdat Marijke haar genealogische gegevens in het HIC heeft opgezocht en dat zij deze op zulk een bijzondere manier heeft weergegeven in plaats van in een saaie kwartierstaat. Haar kunstige, soms door hun eenvoud prachtige textiele hoogstandjes wil zij in anderhalf jaar afronden, om zo de fases in haar leven te verwerken. De expositie is te zien in het RAP in de bibliotheek en is een onderdeel van het kunstproject "Leven uit een koffer", waarin meerdere kunstenaars hun kunsten vertonen rond en in Gorinchem.

Cursus paleografie

Historisch onderzoek stuit vaak op moeilijk te lezen oude teksten. In de bibliotheek zal een

cursus gegeven worden waar men het lezen van 'oud schrift' kan leren. De cursus start in februari 2008 en zal ongeveer 85 euro kosten. Voor inlichtingen en eventuele opgave kunt u bellen naar de bibliotheek aan de Pietersweer, tel: 0184-612454

Het verhaal van de dijk

Het scholenproject dat door medewerkers van de PABO De Driestar in Gouda is ontwikkeld, nadert zijn uiteindelijke doel: kinderen van de basisscholen in Hardinxveld-Giessendam bezig te laten zijn met de geschiedenis van hun dorp langs de rivier. Wat het project inhoudt, kunt u lezen in het Mededelingenblad voorjaar 2006 op pagina 29.

In april 2008 zullen de groepen 5, 6 en 7 van zes basisscholen het project starten en uitvoeren. De afsluiting zal plaatsvinden in Museum De Koperen Knop, met diverse activiteiten.

Ijsclub St-Moritz -75 jaar (1932-2007)

75 jaar geleden werd een nieuwe ijsclub opgericht na uittreding van de ijsclub Hardinxveld-Giessendam, gevestigd aan de Giessenzoom tegenover het oude station. De Hardinxvelders wilden een ijsbaan op land omdat de Giessen dikwijls geen sterk ijs had.

Giessendammers en Oudkerkers wilden per se op de Giessen hun baan houden en zo ontstond er een flinke ruzie. Na enkele vergaderingen ging men definitief uit elkaar. De Rondom de Giessen schreef dat er vergadering was bij Hotel Dekker, waar besloten werd dat de bestaande ijsclub naar een landijsbaan zou gaan, waarop 68 boerenkerels uit Giessendam, en Giessen-Oudkerk onder aanvoering van secretaris Van Harten de vergadering uit protest verlieten. Ze mopperden nog dreigend:

"Wie het laatst lacht, lacht het best!" De uitgetreden staken de koppen bij elkaar en belegden een oprichtingsvergadering op 12 februari 1932 in Hotel Dekker.

En hoe het verder ging?

Dat kunt u, ondersteund door dia's, beluisteren op de najaarsvergadering op 19 november 2007 om 20.00 uur in het Hervormd Centrum te Hardinxveld-Giessendam. Jan Rietveld, een veteraan en oud-voorzitter van de ijsclub, zal u ongetwijfeld met smaak en humor de wetenswaardigheden uit de doeken doen die zich in die 75 jaar hebben afgespeeld.

U wordt van harte uitgenodigd.

Vriendenschaar in 1937

Vriendenschaar 70 jaar

Vriendenschaar bestaat dit jaar 70 jaar. De 86-jarige mede-oprichtster Willy Verschoor herinnert zich de beginjaren nog precies. "Wij als 'hangjongeren' wilden een eigen korfbalvereniging. Er was al een club, HKC, maar die was meer gericht op Boven-Hardinxveld. Met veel moeite wisten we een clubje van 16 leden te werven: een team van 12 en 4 reservespelers. Het was een gemengde club waarvan de oudste 18 jaar was. Hij werd de voorzitter.

We zijn begonnen op een voetbalveldje van UNO, Uit Niets Ontstaan. Tussen koeien en paardenbloemen. Later mochten we de middenstrook van de Wielerbaan "de Merwede" gebruiken aan de Parallelweg en daar was een clubgebouw waar wij ons konden verkleden. Heel gezellig en dat was voor mij de leukste tijd." Het prachtige clubgebouw aan de Sluisweg heeft Willy Rijs-Verschoor niet meer meege-

maakt. Door verhuizing naar Arnhem werd de afstand te ver. "Maar ik ben altijd lid gebleven en dat blijf ik ook zolang ik leef. Ik zeg maar zo, met sport en spel houd je de jongeren van de straat. Het is gezond, ze worden niet dik en bovendien krijg je minder vernielingen en vandalisme. Een nieuwe sporthal op de Sluisweg zou nog zo gek niet zijn."

De korfbalclub telt tegenwoordig ruim 400 leden en is nog altijd populair bij de Hardinxveld-Giessendamse jongeren.

Poldermolens

Het algemeen bestuur van Waterschap Rivierenland heeft op 21 september besloten dat

de vier nog werkende poldermolens die nog in het bezit zijn van het waterschap, worden overgedragen aan de Stichting Instandhouding Molens in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden, (de SIMAV). Het was een historisch moment, want met de overdracht is de rol van poldermolens na eeuwen uitgespeeld. Door het symbolische bedrag van één euro werd dit tijdperk afgesloten.

Naast de ene euro leverde het waterschap nog een eenmalige bijdrage van 930.000 euro voor onderhoudskosten. Het gaat om de Wingerdse molen in Bleskensgraaf, de Broekmolen in Streefkerk, de Hofwegense molen in Bleskensgraaf en de Hoekmolen in Hei-en Boeicop.

RECENSIES

A. Dubbeldam-van der Waal van Dijk

De ondervermelde boeken zijn niet verkrijgbaar bij onze vereniging. Ze worden besproken omdat deze uitgaven raakvlakken hebben met onze doelstellingen.

Een Mosquito stort neer..

Arjan Wemmers

Bleskensgraaf, 27 mei 1943. Een dag als alle andere. De oorlog duurt nog steeds voort. Elke nacht vliegen de gevechtsvliegtuigen van de Royal Air Force op weg naar Duitsland om te bombarderen. Deze nacht gaat het fout. Een mosquito wordt geraakt door het afweergeschut en stort neer in de Alblasserwaard. Er is een overlevende.

Dit boekje beschrijft op een prettig leesbare manier de gebeurtenissen van die dag en de nasleep tot op heden.

Vlot geschreven en met veel bijbehorende foto's gemaakt door Jan de Bruin is er een gedegen stukje oorlogsgeschiedenis opgeschreven, opgedragen aan de bemanning van de Havilland Mosquito DZ 432 HS-N van het 109e RAF squadron.

50 Jaar SGP Hardinxveld-Giessendam 1957-2007

redactie: G. den Besten,
P.A. Hartog, C. Oosterwijk
en J. de Vos

Ter gelegenheid van het vijftig jaar bestaan van de SGP in Hardinxveld-Giessendam is er een zeer lezenswaardig boek verschenen. Dit boek vertelt ons wat door de raadsleden van de SGP in de loop van vijftig jaar in de gemeenteraad naar voren is gebracht. Het boek heeft 16 hoofdstukken. Ieder hoofdstuk beschrijft in chronologische volgorde de gebeurtenissen waarin de SGP een rol heeft gespeeld vanaf de samenvoeging in 1957 tot heden. Ook dit boek levert weer een stuk geschiedschrijving van ons dorp. Voor iedereen de moeite waard!

Geen ISBN nummer. Uitgegeven door de SGP Kiesvereniging 'Zet de oude palen niet terug'. Verkrijgbaar bij o.a. G. den Besten Drijversschuit 39, Hardinxveld-Giessendam. Tel. 0184 612219 Prijs: € 10, =

Erfgoed Nederland Monumentenjaarboek 2007

Erfgoed Nederland zet zich in voor de versterking van de maatschappelijke positie van het erfgoed. Als nieuw sectorinstituut zal Erfgoed Nederland zich in de komende jaren inspannen voor meer samenhang en samenwerking binnen de erfgoedsector, de omgeving en het landschap.

Dit boek bevat een overzicht van de belangrijkste gegevens over monumentenzorg en archeologie op rijks-, provinciaal- en gemeentelijk niveau.

Geen ISBN nummer. Verkrijgbaar bij Erfgoed Nederland, Herengracht 474 1017 CA Amsterdam. Tel. 020-7167350. www.erfgoednederland.nl Prijs: € 15, = incl. € 2,50 verzendkosten

Verdronken dorpen boven water

Redactie: Herman A. van Duinen en Cees Esseboom

In de nacht van 18 en 19 november 1421 trof een stormvloed de Hollandse kust. De dijken braken. Het waterschap De Grote Waard in het zuidelijke gedeelte van Holland overstroomde. Volgens overlevering werden 72 dorpen getroffen, waarvan er 23 definitief door het water werden verzwolgen. Door deze grote watersnood bij Dordrecht werd de huidige Biesbosch gevormd. Deze

watervloed heet tot op de dag van vandaag de Sint-Elizabethsvloed, naar de naamdag van deze heilige.

Door middel van oude geschriften en verduidelijkende landkaartjes geeft dit boek een beeld hoe het vroeger was. Het laatste gedeelte beschrijft het onderzoek dat tot op de dag van vandaag gaande is en waarbij verrassende vondsten worden gedaan.

Een interessant boek, vooral voor mij, ik weet nu eindelijk waar de vroegere rivier 'De Dubbel' stroomde, waaraan Dubbeldam zijn naam ontleent.

ISBN 978-90 812135-1-6/NUR 693 Uitgegeven door de Historische Vereniging Oud-Dordrecht

Moderne Monumenten 1900-1965

Tekst Annet Pasveer, fotografie Jan Derwig

In de twintigste eeuw kreeg de Nederlandse architectuur een modern gezicht. Er verschenen nieuwe typen gebouwen, in nieuwe stijlen en met materialen die voorheen niet voorhanden waren. Er moest ingespeeld worden op omstandigheden die zich nog niet eerder op deze schaal hadden voorgedaan: industrialisering, bevolkingstoename, verstedelijking, de onstuitbare opmars van de auto en de massale wederopbouw na een oorlog van een ongeken- de omvang. En dat alles in een razend tempo. Van het fascinerende en uiteenlopende architectuurlandschap dat in zo relatief korte tijd is ontstaan geeft Moderne Monumenten een snel overzicht. Te beginnen bij de Jugendstil tot de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog.

ISBN 90-806181-5-2 Uitgegeven door de Stichting Open Monumentendag, Herengracht 474, 1017 CA Amsterdam. www.openmonumentendag.nl

Zo zoet, zo bitter

C. de Ruiter

De heer C. de Ruiter uit Gorinchem heeft – in eigen beheer – een boek geschreven over het leven van zijn oom Piet de Ruiter en tante Mancie de Ruiter-Boromissza. In eerste instantie was dit boek bestemd voor de familie en goede kennissen van dit echtpaar. Het levensverhaal speelt zich deels in Hardinxveld en Giessendam af en geeft bovendien een goed beeld van het koloniale Indië van voor de oorlog en internering tijdens de oorlog met Japan en de repatriëring naar Nederland na de oorlog. Het boekje is ook voor belangstellenden te verkrijgen.

Te verkrijgen bij C. de Ruiter, Leidekkerstraat 6, 4204 RA Gorinchem. Tel. 0183-632960

e-mail: jcderuiter@casema.nl Prijs : € 15,--

rig in op Van der Laan als bouwer, met een overzicht van alle door hem ontworpen boerderijen. Ook de overige gebouwen komen aan bod. Ten slotte gaan de auteurs in op zijn werk in Papendrecht en aan het Schoonhovense veer.

ISBN 978-90-72134-12-7 Uitgegeven door de Historische Vereniging Binnenwaard. Verkrijgbaar via www.binnenwaard.nl Prijs € 12.50

R.K. kerken en schuilkerken en 'paapse' stoutigheden in Gorinchem

A.J. Busch

Voor mij ligt deel 20 van de Historische Reeks Oud-Gorcum. Dit deel behandelt de geschiedenis van de Rooms Katholieke kerk in Gorcum na de reformatie. Hoewel de Unie van Utrecht in 1579 vrijheid van godsdienst bepaalde, bleek dit in de praktijk een loze kreet. Talrijke overheidsmaatregelen werkten tegen andere religies dan de Nederduitse gereformeerde. Overtredingen stonden bekend als 'stoutigheden'. De roomse kerken mochten niet zichtbaar zijn vanaf de openbare weg of moesten hun toevlucht nemen tot niet als kerk herkenbare gebouwtjes. Aan deze situatie kwam pas een einde met de komst van de Fransen in 1795.

Een zeer leesbaar boekwerk, te beginnen met de geschiedenis van de 'Martelaren van Gorcum', tot de dag van vandaag.

ISSN 1384-721X Verkrijgbaar bij het secretariaat van Oud Gorcum, Godfried Bomanslaan 120 4207 PC Gorinchem. Tel. 0183-621727 e-mail: bea.dijk@wxs.nl

Willem van der Laan, bouwmeester in de pol-der

Johan en Joke Karelse, Gerrit Abbring en Willem van Leussen

In 2007 staat het thema van de Open Monumentendag in het teken van de jonge bouwkunst van de twintigste eeuw. Daarom heeft de Historische Vereniging Binnenwaard dit boek uitgegeven over Willem van der Laan, gemeentearchitect van Papendrecht en enkele andere gemeenten in de Alblasserwaard. Het resultaat is een mooi uitgevoerd boek met veel foto's die heel bekend voorkomen. Deze architect, geboren 1901 en overleden in 1986, heeft veel gebouwen in zijn eigen stijl ontworpen. De auteurs gaan uitvoe-

SCHENKINGEN

Nieuw uithangbord

Als u door de Peulenstraat loopt en het Historisch Informatie Centrum nadert, krijgt u een bijzonder object in het vizier. Een nieuw

uithangbord in oude stijl. Het is gemaakt en geschonken door de heer J. Prins. Hij heeft een bedrijf dat van alles kan leveren op reclame gebied.

Ansichtkaarten

Van mevrouw De Keizer foto en ansichtkaarten. Ook mevrouw Meerkerk bracht leuke oude ansichten die in de vakantietijd al voor de etalage van het HIC hebben gehangen.

Modebladen

Van een geefster die onbekend wenste te blijven kregen we modebladen uit de jaren vijftig en andere naaibladen. Ook deze hebben al rond moederdag in de etalage gestaan.

Koekjestrommel en foto's

Mevrouw Kazen schonk een groot aantal originele foto's en een mooie trommel.

Familiefoto's

Mevrouw Boer bracht foto's van mensen die in Binnendams hebben gewoond.

Bouwmateriaal

Van familie Jaap de Wit kwamen enkele gietijzeren stalramen en keramische consoles. Deze zijn afkomstig uit een boerderij die achter het pand van Wout Hartog en zijn vrouw Sprien Noordermeer heeft gestaan.

Varkensemmer

Van mevrouw Brandwijk een teakhouten emmer met ijzeren hengel. Deze kwam goed te pas in de boerderij-etalage in april j.l. Volgens haar is het een emmer voor varkensvoer.

Foto's

Van de heer D. Looy ontvingen wij enkele foto's van de afbraak van de oude Rehoboth-school en oude foto's van de tweede dag van de watersnoodramp in 1953.

Ook bracht hij later nog drie dozen met dia's van Hardinxveld en Giessendam voorzien van tekst. Een rijke aanwinst!

Publicaties

Van de heer J. Vink enkele antiquarische publicaties die wij weer kunnen verkopen.

Getekend panorama

Van de heer H. van Noordennen een getekend panorama van Hardinxveld-Giessendam, getekend door Bram de Jong 1977

Singertje

Van Els Teeuw een oud Singernaaimachientje met parelmoeren versiering.

Boek over de ramp op de Merwede, mei 1940

Van de heer G.J.C.T. Hamel uit Loosduinen ontvingen wij een boekje dat door Hamel is samengesteld en dat hij zelf heeft uitgegeven. De heer Hamel stuurde ons deze korte samenvatting:

"11 mei 1940

Op de Merwede tussen Hardinxveld en Werkendam liep op 11 mei 1940 de "Acitnia" op een magnetische mijn. Het was een tot hospitaalschip omgebouwde binnenvaarder. Daarbij kwamen 10 Rode Kruishelpers om het

leven, waar onder mijn vader Andries Hamel. Zes opvarenden werden min of meer gewond gered door de bemanning van de veerpont naar Werkendam.

Van de gebeurtenissen vanaf de opkomst bij de mobilisatie tot de herbegravenis van mijn vader in Loosduinen, heb ik een zo'n gedocumenteerd mogelijk verslag gemaakt. Eén exemplaar heb ik gestuurd naar de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam.

Gilles Hamel".

Het boekje is niet te koop, maar als u zich interesseert voor deze documentatie kunt u dit exemplaar bekijken en lezen in het Historisch Informatie Centrum.

Luchtfoto

Van de heer A.A. van der Vliet ontvingen wij een ingelijste luchtfoto van Hardinxveld en Giessendam uit de jaren vijftig. Leuk om te zien hoeveel er in die tussentijd bijgebouwd en afgebroken is.

AAN TAFEL!

(met een knipoog naar de feestdagen...)

J.F.Teeuw-van der Plas

Bij het oude textiel dat de Historische Vereniging soms als schenking krijgt van onze leden (en niet-leden), bevindt zich vaak huishoudtextiel. Linnengoed uit de linnenkast van 'opoes'. Van het veel gebruikte goed zoals theedoeken, lakens en slopen is vaak niet veel meer over. Slijtage van het vele wassen heeft het meeste linnengoed in de lappenmand doen verdwijnen.

Maar het tafellinnen heeft toch een langer leven. Want vroeger dekte men de tafel niet dagelijks met een tafellaken. Een eenvoudig zeiltje of een geblokt ontbijtlaken was de trend. Het belangrijkste doel van een tafellaken was en is de bescherming van het tafelblad eronder. Ook in deze eeuw maakt men het zich gemakkelijk. Vrolijk gekleurde placemats of een met een sopje afneembaar tafelblad is zeker met kinderen aan tafel het meest praktische.

Jaren vijftig

Tot 1960 was de situatie anders. Ieder pas

getrouwd echtpaar kreeg een pakket huishoudlinnen mee, dat dagelijks werd gebruikt. Het bezit van veel mooi tafellinnen was een statussymbool.

Hoe fijner de garens, hoe duurder het kleed. Dat is nu nog zo. Echt fijn linnen wordt geweven met veertig draden op een centimeter. Door een tafelkleed neer te leggen, geef je aan dat de maaltijd een belangrijk moment is. Dan pak je vanzelf ook het mooie servies en het goede bestek.

Damast

Het damasten tafellinnen kwam op speciale dagen op tafel. Damast is een weeftechniek die al duizenden jaren geleden in China werd toegepast, maar pas sinds 1600 in Nederland voet aan de grond kreeg. Om een patroon te vormen, moeten de draden van meestal eenzelfde kleur in verschillende richtingen geweven worden. In de 17e eeuw ging het veelal

om Bijbelse voorstellingen. Druivenranken zijn bijvoorbeeld geliefde motieven in oud damasten tafellinnen.

De waarde van damast wordt vaak onderschat. Veel kleden blijven in de kast liggen.

Maar met Kerst is het anders, dan wordt er tijd voor uitgetrokken om uitgebreid te tafelen. En natuurlijk wordt dan het damasten kleed weer tevoorschijn gehaald. Als men het tenminste nog heeft.

Mangelen

Een zuiver linnen damasten tafellaken kan eeuwen meegaan. Gebruiken dus. Het is de schrik van veel huisvrouwen dat er op een schoon laken binnen de kortste keren een grote wijn- en/of jusvlek komt. Dat is de reden dat veel van dat moois in de kast blijft.

Gewoon wassen, zelfs op 90 graden is mogelijk, heb ik mij laten vertellen door Sanny de Zoete, die in Delft een winkeltje heeft met prachtig oud en nieuw geweven linnen damast en ander oud linnengoed.

Strijken is eigenlijk niet zo goed, mangelen beter. Daar gaat het damast van glanzen. Ook het stijven van het linnen is niet aan te raden. Daar wordt het hard van en tafellinnen hoort juist zijdezacht aan te voelen.

Vouwen

Een kleed moet ook op de juiste wijze gevouwen worden. Een groot kleed krijgt dikke vouwen als je het volgens de traditionele manier opvouwt. De juiste manier is zigzaggend, en de vouwen mogen er scherp ingeperst worden. Want zo laat je zien dat het linnen schoon uit de kast komt!

Dek met Kerstmis de feestdis met het mooiste tafellaken van Uw leven

OMO

Wat is er feestelijker dan zo'n prachtig schoon en stralend wit laken op Uw tafel! Dat kan nu beter dan ooit: nu U met OMO wast! Was in 't toversop van OMO alles wat U extra schoon en extra mooi wilt hebben. En zie niet op tegen de „feest-afwas“. 'n Klein beetje OMO in Uw afwasteil en in 'n oogwenk is de grootste en vetste vaat aan kant.

OMO is 'n wonder van zuinigheid:
U doet zoveel met zo weinig!

**Het bestuur wenst u allen
goede kerstdagen en een gelukkig nieuwjaar**

Nadruk verboden

UITGAVEN IN DE HISTORISCHE REEKS EN SPECIALE UITGAVEN DIE NOG DOOR DE HISTORISCHE VERENIGING TE LEVEREN ZIJN:

1. Buitendams 4 (1778-1978)	€ 2,25
2. Molens van Hardinxveld-Giessendam.....	€ 3,85
3. Den Eendenbout (opgraving in een woonheuvel).....	€ 3,85
4. Het stoomgemaal.....	uitverkocht
5. Makelaars van Hardinxveld-Giessendam.....	€ 3,85
6. Buitendams 118 (Giessendamse boerderij)	uitverkocht
7. 700 jaar Dam.....	€ 3,20
8. Parlevinkers.....	uitverkocht
9. Rondom de Giessen.....	uitverkocht
10. Swets tabak en daar blijf ik bij.....	€ 6,60
11. Hardinxveld en Giessendam in de Franse Tijd.....	€ 5,65
12. Café Schalk.....	€ 5,65
13. 100 jaar boemelen.....	uitverkocht
14. De Hongerwinter.....	€ 6,60
15. De Hennepteelt.....	€ 4,40
16. Het kleine monument in Hardinxveld-Giessendam.....	€ 5,45
17. Dijken en doorbraken.....	uitverkocht
18. Aan d'n dijk.....	uitverkocht
19. Gemeentehuizen van Hardinxveld-Giessendam.....	€ 2,25
20. Ievers tussen Kaoi en Kloeve...deel 1.....	uitverkocht
21. Aart van Bennekum, kunstenaar.....	€ 6,80
22. Herinneringen aan oorlogstijd.....	uitverkocht
23. 100 jaar Nederlandse Protestantenvbond.....	uitverkocht
24. Ievers tussen Kaoi en Kloeve, deel II.....	€ 6,80
25. Uit de pen van tante.....	€ 6,80
26. De watersnood van 1953.....	uitverkocht
27. Schuttevaer en Binnenvaart.....	uitverkocht
28. De Crisisjaren in Hardinxveld en Giessendam.....	uitverkocht
29. Vrouwenrecht en liberalisme aan de Merwedijk.....	€ 6,60
30. De 50ste mei.....	uitverkocht
31. De samenvoeging van Giessendam en Hardinxveld.....	€ 8,85
32. C. Baardman, de schrijver en zijn werk.....	€ 7,95
33. Het Langeveer.....	€ 6,60
34. De Indiëgangers.....	€ 12,50
35. 1899-1999 Nieuws van honderd jaar geleden.....	€ 6,80
36. De Peulenstraat in 1950.....	uitverkocht
37. Groeten uit Giessendam.....	€ 8,25
38. De historie van het pand Buitendams 4.....	€ 6,50
39. Nievers was den dijk echt recht.....	€ 9,20
40. Groeten uit Boven-Hardinxveld.....	€ 8,90
41. Kleine zaken van een kleine kerk, Gereformeerden in Hardinxveld.....	€ 9,80
42. Groeten uit Beneden-Hardinxveld.....	€ 8,90

OVERIGE UITGAVEN:

Het Verleden Nu (fotoboek).....	€ 11,35
Buitendams huis-ter-om-op.....	uitverkocht
Een wandeling door Binnendams.....	€ 6,80
Van Geslachte tot Geslacht (uitg. van de Herv. Kerk Giessendam en Neder-Hardinxveld)	€ 15,90
Hardinxveld en Giessendam, van vissers- en hoepmakersdorpen naar industriegemeente.....	uitverkocht
Hardinxveld en de riviervisserij.....	€ 20,40
Reobothschool 1860-1985.....	uitverkocht
Van hondekaren en hobbelsbussen.....	uitverkocht
Anders nog iets (neringdoenden en bedrijven).....	€ 2,25
Dr. Aris Graftdijk, Photographie.....	€ 11,35
Herberg De Zwaan.....	€ 15,90
Onder ons gezeed.....	uitverkocht
Het verhaal van de dijk.....	€ 7,95
Hoeke Doeme?.....	€ 7,95
DVD dorpsfilm 1953	€ 7,50

UITGAVEN VAN DE STICHTING DORPSBEHOUD

Van boodschappen doen naar winkelen.....	€ 2,25
Heggen en Steggen (tweede druk).....	€ 7,95

ALLE UITGAVEN ZIJN, TENZIJ UITVERKOCHT, VERKRIJGBAAR OP DE VOLGENDE ADRESSEN:

Historisch Informatie Centrum, Peulenstraat 243, elke zaterdagmorgen van 10.00-12.00 uur.
 IJzerwinkel van de heer Coenraads, Buurt 6, Boven-Hardinxveld, tijdens openingstijden winkel.
 Secretariaat Historische Vereniging, Buitendams 77, maandag t/m vrijdag
 Museum De Koperen Knop, dinsdag- t/m vrijdagmiddag 13.00-17.00 uur, zaterdag van 11.00- 17.00 uur.

HISTORISCHE VERENIGING
HARDINXVELD GIESSENDAM

JAARGANG 29 NUMMER 2